

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

GÜNÜMÜZDE ERGENLİK DÖNEMİ GENÇLERİN
TERCİH ETTİĞİ KİTAPLARIN CİNSİYET ROLLERİ
BAKIMINDAN İNCELENMESİ

MİNE BEGÜMHAN ALABAY
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi S. Barbaros YALÇIN

Konya, 2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mine Begümhan ALABAY
	Numarası	168301051006
	Ana Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri
	Bilim Dalı	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	Günümüzde Ergenlik Dönemi Gençlerin Tercih Ettiği Kitapların Cinsiyet Rollerini Bakımından İncelenmesi

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

18/06/2019
Mine Begümhan ALABAY

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mine Begümhan ALABAY
	Numarası	168301051006
	Ana Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri
	Bilim Dalı	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Dr.Öğr.Üyesi Süleyman Barbaros YALÇIN
	Tezin Adı	Günümüzde Ergenlik Dönemi Gençlerin Tercih Ettiği Kitapların Cinsiyet Rollerini Bakımından İncelenmesi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Günümüzde Ergenlik Dönemi Gençlerin Tercih Ettiği Kitapların Cinsiyet Rollerini Bakımından İncelenmesi başlıklı bu çalışma 30./ 05./...2019.. tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Ünvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Dr.Öğr.Üyesi Süleyman Barbaros YALÇIN	
Jüri Üyesi	Prof.Dr.Şahin KESİCİ	
Jüri Üyesi	Dr.Öğr.Üyesi Çağla Girgin BÜYÜKBAYRAKTAR	

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın her aşamalarında emeği ve desteğini gördüğüm, birikim ve tecrübelerinden istifade ettiğim değerli danışman hocam Dr. Süleyman Barbaros YALÇIN sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Tüm hayatım boyunca yanımda olan, eğitim hayatımın her aşamasında beni destekleyen, tezimi yazma sürecimde değerli katkılarına başvurduğum aileme, ışıksız kaldığımı düşündüğüm her anda yanımda olan ve beni aydınlatan annem Neslihan ULUYÜZ'e teşekkür ederim.

Mine Begümhan ALABAY

Konya- 2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mine Begümhan ALABAY
	Numarası	168301051006
	Ana Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri
	Bilim Dalı	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Barbaros YALÇIN
	Tezin Adı	Günümüzde Ergenlik Dönemi Gençlerin Tercih Ettiği Kitapların Cinsiyet Rollerini Bakımından İncelenmesi

ÖZET

Bu araştırma ergenlerin tercih ettiği kitaplardaki toplumsal cinsiyet rollerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma nitel gelenekten faydalanarak yapılmış bir doküman analizidir. Araştırmanın evrenini Konya ilinde, 15-18 yaş aralığındaki ergenler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini 2018-2019 Eğitim Öğretim yılında Konya'nın merkez ilçeleri olan Karatay, Meram ve Selçuklu'da bulunan üç okulda lise düzeyinde öğrenim gören öğrencileri kapsamaktadır. Araştırmada inceleme yapılacak kitapların belirlenmesi amacıyla her bir okuldan 9, 10, 11,12. sınıf öğrencilerine en son okudukları beş kitabın isimleri sorulmuştur. Elde edilen veriler incelenmiş, en çok okunan kitaplar belirlenerek incelemeye alınmıştır. Veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Verilerin belirli bir anlam bütünlüğünün yakalanması amacıyla kelime ve kelime grubu kodlama şekli kullanılarak ana tema ve alt temalar oluşturulmuştur. İçerik analizi sonucu elde edilen bulgulara göre kadın ve erkek rollerinde; roman içerisindeki rol dağılımında, verilen mesleklerde adil bir dağılımın olmadığı sonucuna varılmıştır. Kitapların, yazıldığı yıllara göre toplumsal cinsiyet rol dağılımlarında değişimin olduğu, cinsiyetçi dilin yerini eşitlikçi bir yapıya bıraktığı gözlemlenmiştir. Kadın ve erkek kahramanların okurlarına cinsiyetleri doğrultusunda birbirlerinden farklı iletilerde bulunduğu sonucuna varılmıştır. Kadın kahramanların görünüşlerinin, erkek kahramanlara göre daha detaylı anlatıldığı ve olumsuz alıntıları daha fazla yer verildiği görülmüştür. Kahramanların yaşları ile ilgili yapılan incelemelerde kadınların yaşları ilerledikçe oluşan fiziksel deformasyona vurgu yapılırken, erkek kahramanlara yönelik olumsuz bir ileti bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik, Cinsiyet rolleri, Okuma kitapları

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mine Begümhan ALABAY
	Numarası	168301051006
	Ana Bilim Dalı	Eğitim Bilimleri
	Bilim Dalı	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Barbaros YALÇIN
	Tezin İngilizce Adı	An Examination Of Gender Roles In Books Preferred Emong Today's Adolescents

ABSTRACT

This research was carried out to examine gender roles in books preferred by adolescents. The research is a document analysis made by using qualitative tradition. The population of the study consists of adolescents aged 15-18 years in Konya. The sample of the study consists of the students who get educate in the high schools of Konya in the 2018-2019 academic year and in the three schools in Meram and Selcuklu. 9th 10th, 11th and 12th grade students from each school were asked to the names of the five books that they have read last in the research. The data obtained were analyzed and the most widely read books were identified and examined. The data were analyzed by content analysis method. The main theme and sub-themes have been created by using the word and word group encoding format for the purpose of capturing a certain meaning of the data. According to the findings of content analysis, it was found that in the distribution of the role in the novel, it was concluded that there is no fair distribution in the given professions. It has been observed that there is a change in gender role distribution and the place of sexist language in an egalitarian structure. It is concluded that male and female heroes have different messages from their readers according to their gender. It is observed that the appearance of female heroes is explained in more detail than male heroes and negative quotations are mentioned more. In the researches about the ages of the heroes, while the stress of the physical deformation that occurs as the women progressed, no negative message about the male heroes was found.

Keywords: Puberty, Gender roles, Reading textbooks

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
1.BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1.Amaç	4
1.2.Araştırmanın Önemi	4
1.3. Varsayımlar	5
1.4.Sınırlılıklar	5
1.5. Tanımlar	6
2.BÖLÜM	7
PROBLEMİN KAVRAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR	7
2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet.....	7
2.2. Toplumsal Cinsiyet Rolü ve Kalıp Yargılar.....	9
2.3. Toplumsal Cinsiyet Üzerine Küresel Perspektif	13
2.4. Toplumsal Cinsiyet Üzerine Kuramlar	14
2.4.1. Psikanalitik Kuram.....	14
2.4.2. Sosyal Öğrenme Kuramı	15
2.4.3. Bilişsel Gelişim Kuramı	16
2.5. Ergenlik ve Ergenlik Dönemi Çevresel Faktörler	19
2.5.1 Ergenlik	19
2.5.2 Ergenlik Dönemi Çevresel Faktörler	20
2.6. Ergenin Cinsel Kimlik Gelişimini Etkileyen Faktörler	24
2.6.1. Medya.....	24
2.6.2. Kültür	26

2.7.Konu ile İlgili Araştırmalar	27
2.7.1.Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	28
2.7.2.Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	33
3.BÖLÜM	36
YÖNTEM	36
3.1. Araştırmanın Modeli	36
3.2.İncelenen Kitaplar.....	36
3.3. Verilerin Toplanması	37
3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması.....	38
3.5. Verilerin Geçerliliği ve Güvenirliği.....	40
4.BÖLÜM	41
BULGULAR ve YORUMLAR	41
4.1. Konu ve Kahraman Bakış Açıklarına Göre	41
4.1.1. Kadın Kahramanın Ön Planda Olduğu Kitapların Konuları	42
4.1.2. Erkek Kahramanın Ön Planda Olduğu Kitapların Konuları	44
4.2. Kadın Kahramanlar.....	50
4.2.1. Kadınlara Yönelik Olumlu Alıntılar	50
4.2.2. Kadınlara Yönelik Olumsuz Alıntılar	51
4.3. Erkek Kahramanlar	62
4.3.1. Erkeklerle Yönelik Olumlu Alıntılar	63
4.3.2. Erkeklerle Yönelik Olumsuz Alıntılar	63
4.4. Kitaplarda Yer Alan Başkahramanların Dağılım Oranları ve Meslekleri	75
5.BÖLÜM	79
TARTIŞMA VE YORUM.....	79
6.BÖLÜM	89
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	89

6.1 Sonuçlar	89
6.2. neriler	93
KAYNAKÇA.....	94

1.BÖLÜM

GİRİŞ

Edebiyatın, bireyin kimlik gelişiminde önemli bir etkiye sahip olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Eğitici etkisinin yanında bu eserler, bireyin gelişiminin ve edebiyatın ortak noktada bulunduğu önemli bir alandır. Kimliğin oluşumunda toplumun yüklediği kalıpların dışında kişinin cinsiyeti de bu süreçte kritik bir yere sahiptir. Bireylerin toplum tarafından belirlenmiş kalıplar içerisinde yetiştirilmesi fikri bazen açık bazen örtük bir program olarak edebi eserlerde ortaya çıkmaktadır. Edebi ürünlerde toplumsal cinsiyet üzerine çalışma yapıldığı zaman önemli ölçüde bu programların izleri de takip edilmiş olur. Bu çalışmada, ergenlerin tercih ettiği romanların toplumsal cinsiyeti nasıl işlediği üzerinde durulacaktır.

Toplumsal cinsiyet rolleri ilk çağlardan günümüze kadar büyük bir değişim sonucunda şekillenerek gelmiştir. Bu değişimler; toplumsal rol ve statülerden, ekonomik varlıklardaki değişimlere, nüfus artışıdaki değişimlerden, üretim ilişkilerine, aile akraba ilişkilerinden, gelenek ve göreneklere, teknolojiye, eğitime, kişiliğe, çocuk yetiştirme yöntemlerine, cinsel davranış tutum ve değerlerine ve dildeki değişimlere kadar uzanan geniş bir alanı kapsamakta ve etkilemektedir (Tezcan, 1984).

Toplumsal cinsiyet rollerinin değişiminde pek çok kritik dönem yer almaktadır. Sanayileşme süreciyle birlikte cinsiyet rollerinde büyük bir değişim başlamıştır. Sanayileşme sonrasında kadın ve erkeğin alanları farklılaşmış, kadın ev içine çocuk bakımı ve ev işleri gibi rollerle sınırlandırılırken, erkeğin alanı ise ev dışında ki hayat olarak şekillenmiştir. Erkek 'ekmek getiren' rolünü üstlenmenin yanı sıra ailenin dış dünya ile olan bağlantısını devam ettiren aracı niteliği kazanmıştır (Özer, 2018).

Toplumsal yapı ve kurumlarda yaşanan değişimler modern dünyaya uyum sağlamak adına hız kazanmış bir süreçtir. Cinsiyet kavramı bu gelişmelerden doğrudan etkilenmiştir. Günümüz toplumlarında geniş ailenin çekirdek aileye dönüşmesi, kadının çalışma hayatına atılması, yaşam süresinin uzaması, ev ekonomisine kadınların da katkı sağlaması, kısmen de olsa ataerkil yapının dönüşüme uğradığı,

ayrıca geleneksel cinsiyet rollerinin miladını doldurduğunu göstermektedir (Zeybekoğlu, 2010).

Toplumsal cinsiyet rolleri aile içinde öğrenilmeye başlanan ve bireyin hayatı boyunca toplumsal alandaki davranışlarına etki etmektedir. Eğitim hayatı, kamusal alan gibi farklı boyutlarda toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranışların kadın ve erkek tarafından sürdürölmektedir. Her iki cinsiyette, farklı rollere sahip olabilir: iş hayatında işçi veya işveren, eğitimde öğrenci veya öğretmen, aile içinde anne veya baba. Kadınlığın ve erkeklığın gerektirdiği şekilde davranmayı ifade eden toplumsal cinsiyet rolleri, bireylere farklı şekilde davranışları kazandırır. Bir anne olarak kadının rolü çocuk bakmak iken, bir baba olarak erkeğın rolü para kazanmak ve ailenin geçimini sağlamak olabilir (Butler, 2014).

Günümüz toplumunda kadının iş hayatına girmesiyle birlikte değişme sinyalleri vermesine rağmen toplumsal cinsiyet rolleri hala belirgin şekilde toplumun her alanında hissedilebilmektedir. Bu rollerin yansıdığı ve temsil edildiği ortamlardan birisini de kitaplar oluşturmaktadır (Yılmaz, 2018).

İçerisinde var olduğumuz dönem özellikleri değerlendirildiğında hızlı iletişim çağı olarak nitelendirebileceğimiz bir dönemdeyiz. Hızlı iletişim çağı olarak adlandırabileceğimiz bu dönemin getirmiş olduğu sürekli değişkenlik ve süratin olumlu yönler olduğu kadar olumsuz tarafları da bulunmaktadır. Sürat ve değişimin ortaya çıkardığı popüler kültür kavramının oluşmasında teknolojinin ve kitle iletişim araçlarının çok büyük bir yeri vardır (Özkan, 2006).

Kitle iletişim araçlarının etkisiyle, insanları görsel, işitsel ve sözel mesaj trafiğinin içerisinde kalmaktadır. Dijital çağın hızlı yükseliş, en çok da ergenlik döneminde ki gençleri bir tüketim öznesi konumuna getirmektedir (Akça ve Şenol, 2012).

Özellikle son yirmi yıldır gençlere yönelik ürünlerdeki artış, tüketim çılgnlığının da etkisiyle yaynevleri için, gençlik dönemi kitaplarını ciddi bir pazar haline getirmiştir. 1990'lı yıllardan günümüze özellikle ölkemizde, yayınlanan roman türünde ki artış da bunu desteklemektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre satılan kitap denetim pulu sayısı 2016 yılında, 2015 yılına göre %5,2 artarak 404 milyon 129 bin 293 adet olmuştur. Yayınlar konularına göre incelendiğinde; 2016 yılında yayımlanan materyallerin %27'si eğitim, %20,5'i yetişkin kültür, %16,8'i yetişkin kurgu edebiyat, %15,8'i çocuk ve ilk gençlik, %13,7'si akademik, %6,1'i ise inanç konulu olarak yayımlandı. Yayımlanan materyallerin %92,9'unun yayın dili Türkçe, %4,2'sinin İngilizce, %2,9'unun ise diğer diller olarak gerçekleşti. En fazla artış akademik konulu yayınların sayısının da olurken, çocuk ve ilk gençlik yayınlarında ki değişimle %4,9 artarak 8 bin 618 gibi bir rakamla ikinci sırada yer almıştır (TUİK, 2016).

Tüm bu rakamlar sonucunda büyük bir pazar payına sahip olan kitapların ticari getiri nedeniyle özensizce hazırlanmasına ve seri şekilde piyasaya sunulmasına neden olmaktadır. İçerik ve görsel kaliteyi artırma kaygısı ve sorumluluğundan yayınevlerini uzaklaştırmaktadır. Tüm basılı malzemelerin üretiminin standartlaşmasından, gençlerin okuduğu kitaplar da payını almaktadır. Böylece neredeyse benzer görsel malzeme ve içerikle hazırlanan kitaplar ortaya çıkmaktadır (Konuk, 2018).

Televizyon, filmler ve kitaplar gibi çevresel faktörlerin etkisiyle bir davranışın bir cinsiyete ait olduğu iletisi özellikle ergenlik döneminde gelişmiş toplumların ihtiyaç duyduğu bireylerin yetişmesi konusunda engel oluşturabilmektedir. Diğer bir taraftan bir cinsiyetin tüm ortamlarda benzer rollerde sunulması sürekli benzer özelliklerin bir cinsiyete atfedilmesine maruz kalan bireylerde birtakım kalıp yargıları yerleştirebilmektedir. Bir cinsiyetin sürekli olarak ev işleri ile ilgilenecek veya çocukların bakımı gibi aktivitelerle özdeşleştirilmesi, belli görevleri üstlenmesi ve hatta ilgi istek ve düşüncelerin cinsiyet ayrımları ile verilmesi bu durumlara örnek olabilecek niteliktedir (Saygılı, 2011).

Bu çalışmanın temel problemi, toplumsal yapıların ve inanışların, cinsiyet rolleri açısından Türkiye'de çok satan ve okunan kitaplarda nasıl sunulduğunu ve nasıl aktarıldığını ortaya çıkarmaktır. Toplumumuzda kadının ikincil konumu ve erkek-egemen yapının devam etmesi, kadın ve erkeğe yüklenen belirli rollerin yaşamımızı

şekillendirmesi ve bu rollerin gençlerin seçtiği ve seçeceği meslekler ve kariyer planlamasında olan etkisi bu araştırma probleminin seçilmesinde etkili olmuştur.

1.1.Amaç

Toplumsal cinsiyet rolleri bakımından 2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde lise öğrencilerin en çok tercih ettiği kitapları inceleyen bu çalışmanın amacı, söz konusu kitaplardaki toplumsal cinsiyet durumlarını ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1) 2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde tercih edilen kitapların içerikleri, başkahramanların özellikleri nelerdir?
- 2) 2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde gençlerin tercih etmiş olduğu romanlardaki kadın karakterler üzerinden verilen toplumsal cinsiyet rol iletileri nelerdir?
- 3) 2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde gençlerin tercih etmiş olduğu romanlardaki erkek karakter üzerinden verilen toplumsal cinsiyet rol iletileri nelerdir?
- 4) 2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde tercih edilen kitaplarda kadın ve erkek rollerinde; roman içerisindeki rol dağılımında, istihdam oranlarında adil bir dağılım var mıdır?

1.2.Araştırmanın Önemi

Toplumun kadına ve erkeğe yüklediği sorumluluklar toplumsal cinsiyet kavramının birey üzerinde oluşturmuş olduğu sorumluluklar olarak düşünülebilmektedir (Fischer ve Arnold, 1994). Erkek karakterlerin maddi bir kaynak olarak görülmesi, toplumun erkeğe yüklediği güçlü olma zorunluluğu, duygularını ifade etmekten kaçınma durumları toplumsal cinsiyet kaynaklı kalıp yargılardan ileri gelebilmektedir (Gümüsoğlu, 2008). Aynı düzlemde kadın karakterlerin ev içi rollerde etkin olması, iş hayatında yaşadıkları zorluklar, toplum tarafından zayıf bireyler olarak değerlendirilmesi de toplumsal cinsiyet ile ilgili kalıp yargılarından beslenen durumlardır. Toplumsal cinsiyet kavramı günümüze kadar pek çok değişim sürecinden

geçerek gelmiş bir olgudur. Zamana bağlı olarak değişebileceği gibi çevresel faktörlerde göre de değişen bu kavram, çeşitli unsurlarla düzenlenebilmektedir. Bilimsel ve teknolojik ilerlemeler doğrultusunda basın yayın alanında da büyük değişimler oluşmuştur. Kitap okuma alışkanlığına verilen önemin giderek arttığı düşünüldüğünde, bireylerin okumuş oldukları kitaplar kanalıyla toplumsal cinsiyet rolleri adına birtakım davranışlar kazanabilmektedir (Çolak, 2018; Tanju, 2010). Özellikle de gençler için bu tür mesajların kişilik gelişiminin ve sosyal hayatta ki rol ve sorumluluklarının belirginleştiği bir dönem olan ergenlikte etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bu doğrultuda gençlere önerilen veya kendilerinin tercih etmiş oldukları kitaplar daha özelden romanlar büyük önem arz eder.

Çalışma incelenen kitaplardaki cinsiyet rollerini araştırmayı amaçlamaktadır. Yani, sadece kadın rolleri veya erkek rolleri üzerinde durulmamıştır. Her iki rol içinde kalıp yargılar ve diğer mesajlar incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini Konya ilinde liseye giden öğrencilerin en son okudukları kitaplar oluşturmaktadır. Böylece ergenlerin beğenilerine göre tercih etmiş oldukları tür ve konuların cinsiyet rol iletilerinin belirlenmesi de çalışmanın önemini artırmaktadır. Çalışmayı önemli kılan bir diğer durum da başta kitaplar olmak üzere tüm basılı unsurlarda toplumsal cinsiyete dikkat çekmeyi amaçlamasıdır.

1.3. Varsayımlar

Araştırmanın incelenen kitaplarını oluşturan liste hazırlanırken öğrencilerin en son okudukları beş kitabı yazmaları istenirken gerçek durumlarını yansıtan içten cevaplar verdiği kabul edilmiştir.

1.4.Sınırlılıklar

1. Araştırmanın verileri Konya ilinde öğrenim gören öğrencilerin okuduğu kitaplar ile sınırlıdır.
2. Araştırmada elde edilen veriler seçilen 27 kitap incelemesi ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Araştırmada kullanılmış olan kavramlara ilişkin tanımlar aşağıda verilmiştir.

Cinsiyet: İnsanlarda ve hayvanlarda kromozomlar, genler ve hormon fonksiyonları gibi fiziksel ve fizyolojik yapıya ilişkin özelliklerin tanımlanmasında kullanılır (Ayverdi, 2018).

Toplumsal Cinsiyet: Kişinin sahip olduğu cinsiyette ilişkin olarak, toplumun bireye yönelik beklentileri ve toplumda bireye biçilen konumun ifade edilmesidir (Slattery, 2015).

Toplumsal Cinsiyet Rolü: Belirli toplumsal bağlamlar aracılığıyla erkek ve kadınlarla bağlantılı olan sosyal, kültürel ve psikolojik özellikleri ifade eder (Lindsey, 2015).

2.BÖLÜM

PROBLEMİN KAVRAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet

Bireyler arasında var olan hiçbir ayırım onların biyolojik anlamda dişi veya er oluşları kadar belirgin ve evrensel değildir. Fakat cinsiyet sadece biyolojik özellikleri ifade etmekten öte daha derin bir anlama sahiptir. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin ayırt edilmesi toplumsal cinsiyet konusunda yapılan bilimsel araştırmaların artmasıyla, terimlerle ilgili karışıklık azalmıştır (Wood ve Eagly, 2010). Cinsiyet, birey açısından, yaşamın başlangıcından itibaren toplumsal bir sınıf olarak da hayatımızı etkilemeye başlar. Devam eden yıllarda bireyin biyolojik cinsiyetini (sex) merkeze alan bir sosyal hayat oluşur. Oluşan bu dünyanın ismi toplumsal cinsiyettir (gender). Toplumsal cinsiyet, bireyin belli bir cinsten olduğuna ilişkin bilgiye, bu bilgi dâhilinde olmak üzere toplumsal düzlemde bireyden beklenenlere ve toplumda bireye biçilen konuma işaret eder (Vatandaş, 2007).

Cinsiyet, erkek ve dişiye ayırt eden biyolojik özellikleri ifade eder. Bu tanım, fizyolojik bileşenlerde erkek ve dişi farklılıkları vurgulamaktadır. Toplumsal cinsiyet ise, erkek ve kadınlarla bağlantılı sosyal, kültürel ve psikolojik özellikleri ifade eder. Cinsiyet bizi erkek ya da kadın yaparken; toplumsal cinsiyet bizi erkeksi ya da kadınsı yapar. Toplumsal cinsiyet, bu nedenle, bir toplumun her cinsiyetten beklediği davranış ve davranışlarıdır (Lindsey, 2015).

Dünya'nın neresinde olursanız olun evrensel bazı durumların varlığı yadsınamaz örneğin hamile insanlara genellikle "Bebeğinizin cinsiyeti nedir?" sorusu her dilde aynı merak duygusu ile sorulur. Ebeveynler çok geçmeden, bu ultrasonda fetüsün bir erkek veya kız olup olmadığına bakmaksızın, çocuk için cinsiyetli isimleri, kıyafetleri, renkleri, oyuncakları, aktiviteleri ve benzerlerini hayal etmeye başladığı gözlemlenmektedir (Else-Quest ve Hyde, 2017).

Doğal ve genetik özellikler içeren biyolojik cinsiyet, kadın ya da erkek cinsiyetinde doğmayı; sosyolojik, kültürel ve psikolojik temelli toplumsal cinsiyet ise biyolojik cinsiyet üzerine inşa edilmesi cinsiyet rol ve davranışlarını ifade etmektedir. Anne karnında cinsiyeti öğrenilen kız çocuğunun, “Prensesim, minik kelebeğim, güzelim...” gibi ifadelerle sevilmesi veya erkek çocuğun ise “Paşam, yiğidim, aslanım...” diye çağrılmasının cinsiyet ile ilgisi yoktur (Çolak, 2018).

“Bebeğinizin cinsiyeti nedir?” Sorusu her toplumda mevcuttur, çünkü çoğu insan cinsiyeti insanın temel ve merkezi bir özelliği olarak algılamaktadır. Cinsiyetlerini bilmeden bir insanı algılamakta veya düşünmekte zorlanma eğiliminin temelinde bu düşünce yer almaktadır (Ryan, 2007). Bu durum bir dereceye kadar şaşırtıcı değildir; sosyal yaşamımızı toplumsal cinsiyet temelinde düzenleme eğilimindeyiz. Kamusal tuvaletler genellikle spor takımları, sosyal kulüpler ve organizasyonlar, giyim mağazaları ve oyuncak mağazaları, hatta bazen sınıflar ve okullar gibi cinsiyete göre ayrıldığını gözlemleyebilirsiniz. Ayrıca, güç ve statüye cinsiyete göre ulaşılmaktadır; Dünya çapında erkekler kadınlara göre daha fazla güç ve daha yüksek statüye sahiptir (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, 2015).

Kısacası, doğumu takiben, hemen hiç gecikmeden, biyolojik cinsiyetimiz ekseninde oluşup anlam kazanan bir davranışlar örgüsünün mensubu haline geliriz. Toplumsal cinsiyet tüm hayatımızı şekillendiren toplum içindeki davranış kalıplarımızı belirleyen çok önemli bir yapıdır (Sancar, 2011).

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasında birçok fark vardır. Biyolojik farklılıklar tipik olarak, bir cinsiyetten yetişkinleri diğerinden ayırt etmeyi kolaylaştırır. Cinsiyet doğada biyolojiktir ve çocuğunu taşıyabilme ya da onları öldürme yeteneği gibi kişinin biyolojik kaderini belirlemektedir. Cinsiyet, diğer yandan, toplumdaki rolün tanımlanmasına yardımcı olur (Wienclaw, 2015).

Bu tür düşünceler, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına veya kültürel olarak tanımlanmış, bir cinsiyete uygun, ancak diğeri için uygun görülmeyen davranış ve davranış kalıplarına yol açabilir.

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, bireyin özelliklerine ya da yeteneklerine değil, bir cinsiyetten ya da diğerinden aşırı genellenmiş algılara dayanarak basit olma

eğilimindedir. Örneğin, geleneksel toplumsal cinsiyet klişesi kadınların evde kalması ve evi temizlemesi ve aileyi dışarı çıkarması ve yetiştirmesi sırasında gündeme gelmesi, bugünün toplumundaki birçok kadının başarılı doktorlar, bilim insanları, avukatlar, işletme sahipleri ve yöneticiler olması gerçeğidir (Akbalık, 2012).

Cinsiyet, kadın ve erkek arasındaki fizyolojik farklılıklarda biyolojik bir temele sahip olmasına rağmen, cinsiyetin yorumlanma şekli kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Kısaca cinsiyet kavramını temel kabul edersek bu kavramın üzerine sosyal çevrenin beklentilerinin ve bu beklentilerin zaman ile oluşturduğu kalıp yargıların eklenmiş halini toplumsal cinsiyet kavramı olarak düşünebiliriz (Tenenbaum ve Leaper 2003).

2.2. Toplumsal Cinsiyet Rolü ve Kalıp Yargılar

Toplumsal cinsiyet rolleri, toplum tarafından zaman içerisinde belirlenen ve bireylerin kabul edip davranış biçimlerine yansıtmasını istediği bir takım beklentidir. Sosyalleşme süreci içerisinde kızlar ve erkekler nesnelere, etkinlikleri, oyunları, meslekleri ve hatta kişilik özelliklerini kendileri için uygun olan ya da uygun olmayan olarak ayırt etmeyi öğrenirler (Sabuncuoğlu ve Berkem, 2006). Bu öğrenmenin oluşmasında çevre faktörünün ve bireyin var olan cinsiyetlere yönelik yapmış olduğu gözlemlerin etkisi çok yüksektir. Kadın ve erkeğin hayatta üstlendiği ya da üstlenmesi gerektiği belli olan roller keskin çizgilerle ayrılırlar. Bu çizgilere uymayanlar ise toplum tarafından aykırı olarak nitelendirilebilmektedir (Ersoy, 2009).

Sosyalleşme, sosyal etkileşim yoluyla kültürümüzü öğrenmemizi, kendilik algımızı geliştirmemizi ve toplumun işleyen üyeleri haline gelmeyi sağlayan yaşam boyu süreçtir. Her kuşak, sosyalleşme yoluyla bir sonraki nesle önemli kültürel öğeleri aktarır. Birincil sosyalleşme, ailede başlar ve çocuğun çeşitli sosyal durumlarda etkili bir şekilde işlev görmesi için özellikle dile ve kabul edilebilir davranışlara sahip olması için gerekli becerilere sahip olmasını sağlar. Sürekli sosyalleşme, bireyin yaşam boyunca dolduracağı çeşitli rollerin temelini oluşturur. Sosyalleşme, yalnızca kişiliklerimizi şekillendirmekle kalmaz, diğer bir taraftan tüm sosyal gruplar ve bu grupları oluşturan bireyler hakkındaki inanç ve davranışlarımızı da şekillendirir.

Toplumsal cinsiyet toplumsallaşması, bireylerin kadın veya erkeğin biyolojik cinsiyeti ile ilişkili olan kadınlık veya erkekliğin kültürel davranışlarını öğrenmesi sürecidir (Bhasin, 2003).

Her iki cinsiyet üzerinden oluşan beklentiler zamanla kalıp yargıların oluşmasına neden olur. Kız ve erkek çocuk farklı cinsiyetçi kodlarla sosyalleşmekte, aile, okul, sosyal çevre ve kitle iletişim araçları gibi çocuğun sosyalleşmesinde yer alan tüm kurum ve kişiler çocuğu biyolojik cinsiyetine uygun kalıp yargılara göre yetiştirmektedir (Ersöz, 2010). Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıp yargılar geleneksel ve eşitlikçi roller olarak sınıflandırılabilir. Kadın için öngörülen geleneksel rollerin başında çocuk doğurma ve büyütme, eş ve çocukların ihtiyaçlarını karşılama, ev işlerinden sorumlu olma, iş hayatında pasif olma gelmektedir. Erkek için önerilen geleneksel roller ise ev dışında çalışma, evin reisi ve evin geçiminden sorumlu olma, aile için zorluklarla mücadele etme, maddi kaynakların kontrolü ve benzeridir. Eşitlikçi roller ise kadın ve erkek arasında aile, eğitim, meslek, sosyal, siyasal yaşama nüfuz eden sorumlulukları eşit olarak paylaşmalarıdır (Budak ve Küçükşen, 2018).

Ailenin, toplumsal cinsiyet rollerinin ortaya çıkması için standartları belirleyen sosyal kurum olmasına rağmen, ailenin kendisi toplumsal cinsiyete ilişkin genel kültürel değerlerle şekillenir (Vatandaş, 2017).

Sosyal öğrenme kuramcıları için, sosyalleşme, ödüllere (uygun davranışları pekiştirme) ve cezalara (uygunsuz davranışları söndürme) dayanır. Çocukların, işbirliği ve paylaşma ya da bencillik ve saldırganlık gibi diğerlerinde gördükleri davranışları modelleme biçimleriyle ilgilenirler. Taklit ve modelleme, çocuklarda kendiliğinden ortaya çıkar, ancak pekiştirme yoluyla, davranış alışkanlıkları gelişir ve sonuçta alışkanlık haline gelir. Diğer davranışlarda olduğu gibi, toplumsal cinsiyet rolleri doğrudan kınama ve ödüller aracılığıyla ve dolaylı olarak gözlem ve taklit yoluyla öğrenilir (Bandura ve Walters, 1963).

Ebeveynler ve öğretmenler kritik birincil sosyalleşme yıllarında toplumsal cinsiyet rollerini modelliyor ve çocuklar buna göre taklit ediyor. Bu, değerli cinsiyet kimliğinin sürekli olarak güçlendirilmesine neden olur. Sosyal öğrenme teorisi,

“toplumsal cinsiyet rolleri hakkındaki bilginin ya toplumsal cinsiyet kimliği ile aynı zamanda önceleri ya da edinilmiş olduğunu” varsaymaktadır (Intons-Peterson, 1988).

Toplumsal cinsiyet sosyalleşmesi için bilişsel gelişim açıklamaları, sosyal öğrenme teorisi ile keskin bir tezat oluşturur. Jean Piaget ‘in (1896-1980) çocukların zekâ, düşünme ve akıl yürütme aşamalarını nasıl geliştirdiği konusundaki ilgisi bilişsel gelişim kuramının temelini attı. Piaget ‘in çalışmalarına dayanan (Kohlberg, 1966) çocukların toplumsal cinsiyet rollerini, bilişsel gelişim düzeylerine göre, yani özünde dünyayı anlama derecelerine göre öğrendiklerini iddia etmiştir. Çocuğun dünyayı kavradığı ilk yollardan biri, gerçekliği kendi benliği, her bireyi diğer tüm bireylerden ayıran eşsiz kimlik duygusu ve çocuğun varoluşunun oldukça değerli bir parçası aracılığıyla gerçekleştirmektir. 3 yaşına gelindiğinde, çocuklar cinsiyete göre kendini tanımlamaya başlar ve cinsiyetle ilgili etiketleri kendilerine ve çoğu zaman başkalarına doğru olarak uygularlar. 6 yaşına gelindiğinde, cinsiyet sabitliği geçerlidir. Cinsiyet kalıcıdır: Bir kız bir kız olduğunu ve bir kalacağını bilir (Martin ve Ruble, 2004).

Bu nedenle bilişsel gelişim kuramı, temel sosyalleşme sırasında cinsiyet yazımının gelişmesi için iyi bir açıklama sunar. Çocuklar nihayet toplumsal cinsiyetin hayatlarında ne anlama geldiğini anladığında, bu anlayışı toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını yaratan ve daha sonra güçlendiren şekillerde benimserler. Cinsiyet kimliği geliştirildikten sonra, çevresinde çok sayıda davranış düzenlenir (Soy, 2017). Çocuklar “kız” ya da “erkek” olarak adlandırılan modelleri ararlar ve sırayla, aynı cinsiyetten bir ebeveynle özdeşleşme ortaya çıkabilir. Çocuklar davranışlarının çoğunu güçlendirmeye dayandırsa da bilişsel kuramcılar toplumsal cinsiyet teorisindeki sosyal öğrenme kuramcılarına göre farklı bir diziyi görürler. Bu dizi “Ben bir erkeğim; bu nedenle, ben erkeklere özgü şeyleri yapmak istiyorum (Else-Quest ve Hyde, 2017).

Kohlberg (1966) çocuk, benlik duygusuna göre davranışı ve rolleri seçer. Küçük çocuklar bile bu rolünü desteklemek için cinsiyet rollerini kullanırlar. Çocuğun cinsiyeti, ebeveynlerin çocuklarına karşı nasıl davrandığının en güçlü belirleyicilerinden biridir. Bu, küresel olarak rapor edilen ve Amerika Birleşik

Devletleri'ndeki ırk ve etnik çizgileri geçen bir bulgudur (Kohlberg'ten aktaran, Martin ve Halverson, 1981).

Dahrendorf (1958) genel rol teorisi cinsiyet rollerinin de tamamen normal bir süreç içerisinde öğrenildiğini savunmaktadır. Bu öğrenmede iki temel sistemin var olduğuna yer vermektedir. İlki, çocuklar cinslerine uygun davranışlarının anneleri-babaları ve toplumdaki diğer kişiler yoluyla pekiştirilirken, cinslerine uygun olmayan davranışlarının ise cezalandırılmasıdır. Örneğin, bir erkek çocuğu oyuncak arabasıyla oyun oynayınca annesi ve babası bu durumdan memnun olur, gülümser, ilgi gösterir ve genel olarak bu seçimi pekiştirir. Fakat o erkek çocuk bir oyuncak bebekle oynamayı seçtiğinde ise anne ve babası olumsuz şeyler söyleyerek onu doğrudan cezalandırabilir, bebeği elinden alıp uzaklaştırabilir ya da ödüllendirmezler. Her iki durumda da çocuk cinsiyet damgalı oyuncakları seçmeyi öğrenir. İkincisi ise taklit yoluyla cinsiyet rollerinin öğrenilmesidir. Aslında, çocuklarda başka insanları taklit etme yönünde güçlü bir yönelime sahiptirler. Fakat bu taklit etme süreci rastgele seçilip yapılan bir süreç olarak değerlendirilmez. Çocuklar, güçlü gördükleri insanları zayıf buldukları modellere göre taklit etmeye daha meyillidirler. Toplumsal öğrenme kuramına göre, çocuklar kendisiyle aynı cinsten ana-babayı daha uygun model olarak görmektedirler. Ancak çocukların ana-babaları dışında taklit edecekleri başka modeller de vardır (Vatandaş, 2007).

Connell ve Soydemir (1998) göre, toplumsal cinsiyet ilişkileri tarihseldir, yeni örüntülerle yeniden biçimlenebilirler. Bu sebeple var olan toplumsal kalıp yargılarının değişmesinin mümkün olacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Yine aynı sebeple toplumun kendi içinde yeni kalıp yargılar oluşturması da muhtemeldir. Değişimin olumlu yönde olması veya modern zamanın ihtiyaç duyduğu bireylerin yetişmesi adına yararlı özellikler göstermesi için çeşitli yöntemler uygulanabilecektir. Örneğin televizyon ekranlarında, edebiyat ürünlerinde, ders kitaplarında eşitlikçi düzlemde örneklere yer verilmesi değişimi tetikleyecek ve değişimin olumlu yönde ilerlemesine olanak sağlayacaktır.

2.3. Toplumsal Cinsiyet Üzerine Küresel Perspektif

Toplumsal Cinsiyet Sosyalleşmesi ve Kültürel Çeşitlilik Toplumsallaşma, sosyal etkileşim yoluyla, kültürümüzü öğrenmemizi, kendilik algımızı geliştirmemizi ve toplumun işleyen üyeleri haline gelmeyi amaçlayan yaşam boyu devam eden bir süreçtir (Lindsey, 2015).

Bu basit tanım, sosyalleşmenin derin etkisi içerisinde ele alındığı zaman bu sürecin toplumlar ve kültürler arasında zamanla farklılıklar gösterebileceğini göstermektedir. Her kuşak, sosyalleşme yoluyla bir sonraki nesle önemli kültürel öğeleri aktarırken kendine özgü kalıplaşmış yargıların oluşmasına da etki etmektedir. Toplumsal toplumsallaşmayı açıklamak için, kültürel çeşitliliği tüm biçimlerinde anlamak gerekmektedir (Bem, 1985). Dünya'nın pek çok yerinde geleneksel cinsiyet rolleri hala geçerliliğini sürdürmektedir. Örneğin, erkeklerin genellikle güçlü, hızlı, saldırgan, baskın ve başarılı olmaları teşvik edilir. Öte yandan, kızlar için geleneksel roller duyarlı, sezgisel, pasif, duygusal ve ev ve aile gibi şeylere ilgi duyacaktır. Örneğin, Yeni Gine'nin Tchambuli kültüründe, kadınlar, balıkçılığın ve üretimin yanı sıra toplumun güç ve ekonomik yaşamını kontrol ederken, Tchambuli erkekleri bağımlı, çapkın ve görünüşleriyle ilgili; genellikle çiçek ve takı ile kendilerini süslenmektedir (Coon ve Hartgrove-Freile, 2001).

Toplumsal cinsiyet rolleri tamamen biyolojik olarak belirlenmiş olsaydı, Amerikan ve Tchambuli cinsiyet rolleri arasındaki geniş çeşitlilik mümkün olmazdı. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet rolünün kazanılmasında kültür ve sosyalleşmenin de rol oynadığı varsayılmalıdır (Coon ve Hartgrove-Freile, 2001). Dünya küreselleşmiştir, çünkü tüm toplumların birbirlerini ödünç almaları, öğrenmeleri, iş birliği yapmaları ve birbirleriyle rekabet etmeleri için yollar vardır. Bu yollardan nasıl yararlandıkları, büyük ölçüde, uluslararası ve uluslararası sermaye akışını artırmak için engellerin kaldırılması olarak tanımlanan küreselleşmenin güçlü yönlerine bağlıdır (Hall, 1999).

2.4. Toplumsal Cinsiyet Üzerine Kuramlar

2.4.1. Psikanalitik Kuram

Yakın zamana kadar, insan cinselliği ile ilgili olarak erkek ve dişiler hakkındaki inançlar mit ve batıl inançlarla örtülmüştür. Cinsiyete dayalı cinsellik üzerine yapılan araştırmalar, bu mitlerin çoğunu ortadan kaldırmaya yardımcı oldu, ancak birçokları hala varlığını sürdürüyor.

Sigmund Freud'un (1856–1939) tıp ve bilim üzerindeki etkisi derindir. Freud'dan önce bir disiplin olarak sistematik bir psikoloji yoktu. Özel bir psikoseksüel gelişim teorisini, kurduğu bir psikanaliz olan terapötik bir müdahaleye bağlayan ilk kişiydi. Freud'un çalışmalarının temelleri üzerine yapılmış bir yüzyıllık araştırma soruları, tutarsızlıkları ve anlaşmazlıkları ortaya çıkarsa da birçok disiplinde entelektüel iklim üzerinde güçlü bir güç olmaya devam etmektedir.

Kuramın öncülüğünü yapan Freud (1964)'e göre gelişim beş aşamada gerçekleşir. Bu dönemler oral, anal, fallik, latent ve genital olarak adlandırılır. Her bir dönem için insan vücudunda bir haz bölgesi olduğundan bahseder. Gelişimin odağına cinsel enerjiyi koyar Freud (1964) toplumsal cinsiyetin kazanılma sürecini de üç dönem ile açıklamaktadır. İlk dönem oral ve anal dönemi içine alan dönemdir. Kurama göre bu dönemde her iki cinsiyette de erkek birey özelliği görülür. Birey henüz kendini dış dünyadan ayrı görememektedir. Gelişimle birlikte toplumsal cinsiyet kazanımı açısından ikinci dönem başlar. Bu dönem fallik dönemin başlarına denk gelmektedir. Birey bu evrede cinsiyet farklılıklarını fark eder. Gelişimin devam etmesiyle cinsel kimlikler oluşur (Dökmen, 2004). Üçüncü dönem ödipal dönemdir. Erkek çocuklar baba ile özdeşleşerek sosyalleşir toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranır. Kız çocukları için de bu süreç benzerdir. Freud'a göre, bireyde daha çocukluk döneminden itibaren kadınsı ve erkeksi cinsiyet rolleri gelişmeye başlar. Bebeklik ve ergenlik dönemleri arasındaki oral, anal, fallik, gizil ve genital gelişim aşamalarını takip ederek kendi cinsiyetine uygun rolleri edinir. Bu dönemleri sağlıklı bir şekilde geçiren birey sonraki hayatında sağlıklı bir kişiliğe sahip olabilir (Özgül, 2001).

2.4.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyalleşmede içsel çatışmaya odaklanan Freud'un psikanalitik yaklaşımından farklı olarak, sosyal öğrenme teorisi gözlemlenebilir davranışa odaklanır. Sosyal öğrenme kuramcıları için, sosyalleşme, ödüllere (uygun davranışları pekiştirme) ve cezalara (uygunsuz davranışları söndürme) dayanır. Çocukların, işbirliği ve paylaşma ya da bencillik ve saldırganlık gibi diğerlerinde gördükleri davranışları modelleme biçimleriyle ilgilendirirler. Taklit ve modelleme, çocuklarda kendiliğinden ortaya çıkar, ancak pekiştirme yoluyla, davranış gelişir ve sonuç olarak alışkanlık haline gelir. Diğer davranışlarda olduğu gibi, toplumsal cinsiyet rolleri doğrudan kınama ve ödüller aracılığıyla ve dolaylı olarak gözlem ve taklit yoluyla öğrenilir (Bandura ve Walters, 1963).

Cinsiyet sosyalleşmesinde, çocuklar kendilerinden beklenen davranışlar karşılığında ödüllendirildiğinde, toplumsal cinsiyet kimliği geliştirilir. Ebeveynler ve öğretmenler kritik birincil sosyalleşme yıllarında toplumsal cinsiyet rollerini modellemektedirler ve çocuklar bu modelleri taklit etmektedirler. Bu modelleme ve taklit süreci cinsiyet kimliğinin sürekli olarak güçlendirilmesine neden olur. Sosyal öğrenme teorisi, “toplumsal cinsiyet rolleri hakkındaki bilginin ya toplumsal cinsiyet kimliği ile aynı zamanda önceleri ya da edinilmiş olduğunu” varsaymaktadır (Intons-Peterson, Rocchi, West, McLellan, ve Hackney, 1998). Sosyal öğrenme teorisine göre, erkeklerin ve kızların, birincil sosyalleşme yıllarında toplumsal cinsiyet rolünün edinilmesinde ki gelişim süreci paralel ilerlemez (Lynn, 1969).

Toplumsal cinsiyet üzerine yaptığı araştırmaları, erkeklerin sosyalleşme yolunda kızlardan daha fazla güçlük çektiği yönündeki iddiasını açıklamaktadır. Lynn, (1969) babaların erken çocukluk döneminde anneler kadar çocukları ile vakit geçirmede için, erkeklerin aynı cinsiyetteki ebeveynleri modelleme fırsatlarının sınırlı olduğunu iddia etmektedir. Ayrıca babanın evde geçirdiği zamanın, temas, samimiyet açısından değerlendirildiğinde anne ile geçirilen zamanda ki temastan niteliksel olarak daha farklı olduğunu savunmaktadır. Erken çocuklukta yetişkin erkek rol modellerinin genellikle az olduğu düşünüldüğünde, erkekler eksik bilgiye dayanarak erkeklik tanımını bir araya getirme çabasıdadırlar. Kızlar anneleri ile

sürekli iletişim kurması ve onu model olarak kullanmanın nispeten kolay olması nedeniyle daha büyük bir avantaja sahip olmalarına rağmen sosyal öğrenme kuramcıları, kız çocuklarının sosyalleşme yolunun kolay olduğunu söylemenin yanlış olduğunu savunmaktadır.

Küçük çocuklar bile, kadınlara kıyasla daha yüksek değer, saygınlık, avantaj ve ödüllerin erkeklere verildiğini gösteren mesaj bombardımana tutulur. Çocuklar, bu mesajlardan akan cinsiyet rollerini kolayca kabul edebilecekleri gibi kızların bağımlılığı teşvik eden daha alt saygınlıktaki rolleri ve daha az sosyal olarak değerlendirilebilecek davranışları modellemeleri beklenmektedir (Mastro, Behm-Morawitz, ve Kopacz, 2008). Eğer modelleme ve pekiştirme, sosyal öğrenme teorisinin öne sürdüğü gibi, davranışları zorlayıcı nitelikteyse, bir kız, düşük saygınlıkta tutulan rolleri ya da model davranışlarını gerçekleştirmeye teşvik edilmekten endişe duyabilir. Genel olarak sosyalleşme için, kızlar cinsiyet rolü esnekliği avantajına sahiptir, ancak erkekler daha yüksek saygınlıktaki bir cinsiyet rolünün avantajına sahiptir (Kellner, 2007).

Çalışmamızın öğrenci gelişimi sürecinde okudukları kitaplarla ilişkili olması ve bu sürecin yaşamsal anlamda oluşan rol model ilişkisi çerçevesinde düşünülse sosyal bilişsel kuram temelinde bir çalışma olduğu gözlenebilir. Sosyal öğrenme kuramına göre gözlem yoluyla öğrenme, pekiştirilen bir davranışın taklit edilmesiyle sınırlı değildir. İnsanların çevresindeki kişilerin davranışlarını gözlediklerini, bu gözlemlerin sonucunda kendileri için yararlı olan durumlarda davranışı göstermektedir (Erden ve Akman, 1998). Tüm bu nedenlerle sosyal öğrenme kuramı, insan davranışlarının, bilişsel, davranışsal ve çevresel faktörlerin karşılıklı etkileşimi ile gerçekleştiğini savunmaktadır (Bandura, 1989).

2.4.3. Bilişsel Gelişim Kuramı

Bilişsel gelişim teorisi, erken çocukluk döneminden daha geç dönemlere kadar cinsiyet gelişimi ve cinsiyet kimliği oluşumunun tetikleyicileri üzerinde durmaktadır. Çocuklar büyüdükçe yeni bilgileri "bilişsel filtreler" aracılığıyla beyinlerine işlerler. Cinsiyet hakkındaki bilgilerinin de bu şekilde oluştuğu düşünülmektedir. İsviçreli

psikolog J. Piaget (1964), çocukların kendi algılarındaki gelişimlerini ve dünya görüşlerini incelemiştir. Çocukların, kendi sosyalleşmelerinde aktif katılımcıları olduğunu, sadece sosyal etkinin pasif nesnelere değil, aktif birer üyeleri olduğunu savunmuştur. Piaget bu modeli bilişsel gelişime uygulayarak çeşitli yaşlardaki çocuklara uygun görevlerin ve zihinsel süreçlerini sıralama üzerine çalışmıştır (Arslan, 2017).

Çocukların kendilerini "Ben bir erkeğim" ya da "Ben bir kızım" olarak öğrendikleri ve tanımladıkları zaman öz kimlik tanımının sabit kaldığını savunmaktadır. Alınan bu karar bilişseldir. Yaşamın erken döneminde, çocuklar toplumsallaşmış bir zihinsel süzgeç geliştirirler, daha sonra toplumsal dünyadan yeni bilgiler yorumlanır ve toplumsal cinsiyet kimliğine uygunluk açısından hareket eder (Kohlberg'ten aktaran, Martin ve Halverson, 1981).

Bu teoriye göre, çocukların ilk cinsiyet kimlikleri, dünyayı sınıflandıran kadın ve erkek kimliklerinin somut verilere elbise, saç stili ve beden büyüklüğü gibi fiziksel ipuçlarına dayandığını savunur. Örneğin erkek çocuklarının elbise giymemeleri ve kısa saçlara sahip olmaları; kız çocukların ise elbise giymesi ve uzun saçlara sahip olmaları gibi özellikleri genelleyebilirler. Birçok çocuk, cinsiyet kimliğini somutlaştırıp fiziksel özelliklerine bağlı olduğunu düşündüğü için, saçlarını keserek veya kıyafetlerini değiştirerek cinsiyetlerini değiştirebileceğine inanırlar (Zosuls Vd. 2011).

Bazı çocuklar ebeveynleri cinsiyete uygun olmayan davranışlarda bulunursa (babanın annenin çantasını taşıması veya annenin arabanın lastiğini değiştirmesi) bu gibi durumlara şaşırır ve üzülür. Altı yaşından sonra, çocuk dünyayı cinsiyetine uygun bir bakış açısına göre değerlendirmeye başlar. Çocuğun bakış açısı değiştirilemez, çünkü cinsiyet kimliğini edinme süreci üç ya da dört yaşından sonra geri dönüşümsüz bir şekilde tamamlanmıştır. Erkekler veya kadınlar için uygun şekilde sosyal olarak kodlanan tüm cinsiyet rolü performansları, gelişim süreci içerisinde "doğru" filtreye sahip olan çocuk tarafından daha kolay elde edinilir (Stockard, 2006).

Davranışın pek çok yönü cinsiyet kimliğine bağlı olduğu için, geri dönüşümsüz bir filtrenin edinilmesi insani gelişme için gereklidir ve tüm toplumlarda beklenebilir.

Toplumsal cinsiyet eğitimi çocuklukta bitmez. Cinsiyet kimliğinin kazanılması erken başlayabilir, ancak yaşam döngüsü boyunca devam eder. Küçük çocuklar kendilerini erken yaşta "oğlan" veya "kız" olarak adlandırır, daha sonra aktif olarak dünyayı anlamlandırmak için etiketi kullanmaya başlarlar (Poteat, Kimmel ve Wilchins, 2011).

Toplumsal cinsiyet kimliği ile toplumsal cinsiyet rolleri arasında “doğal” bir ilişki olmadığı için, kendi cinsiyetini “bilen” küçük çocuk çok az içeriğe sahip bir etikete sahiptir. Ancak, etiketi edinmiş oldukları deneyimleri düzenlemek için kullanırlar. Çevresini gözlemleyen çocuk kimin evden ayrıldığını veya evde kaldığını, hanenin geçiminden sorumlu olan kişileri, araba ya da bebeklerle oynayan çocukları gözlemleyerek yeni bilgiler edinmektedir. Tüm bu faaliyetlerin, çoğunlukla kimlerin ne yaptığından ziyade kimlerin özellikle hangi cinsiyet tarafından yapıldığıyla ilgilenilmektedir (Coen ve Banister, 2012). Tüm çocuklar erkeklerin ve kızların yapıp yapamadıkları şeylerin sözel ifadelerini duyarak büyümektedirler. Çocuklar doğal olarak çevrelerindeki kişileri taklit etmese bile, davranış modellerini taklit etme eğilimindedir ve bu durum çevrelerinde gerçekleştirilen toplumsal cinsiyete özgü davranışların büyük miktarını içermektedir (Gander ve Gardiner, 2004).

“Çocuklar, cinsiyete dayalı bir okyanusta yüzerler ve gelgitler karşısında yüzme çok zordur.” Bu açıdan bakıldığında, cinsiyete dayalı bir benlik duygusunun istikrarı, doğumdaki biyolojik farklılıklara ve erken yaştaki deneyimlere bağlı değildir. Bir çocuğun günlük durumlarının bir erkek ya da bir kız olma duygusunu kararlı bir duruma getirmesine bağlıdır. Kendi cinsel kimliğimizi anlamak için, öncelikle erkeklerin ve kadınların toplumumuzda nasıl davranmaları gerektiği ve nasıl algılandıklarıyla ilgili olarak yaptığımız düzenlemelere bakmalıyız (Agosto, 2004).

Erkekler silahlarla oynamayı, kızlar ise evle ilgili eşyalarla oynamayı severler. Bu duruma bağlı olarak 3 ile 7 yaş aralığındaki erkek ve kız çocuklarına, oynaması için üç olası oyuncakla birlikte sunulmuştur: bir silah ve tabanca kılıfı, bir çay seti ve bir top. Sert, keskin nesnelere (erkeksi), yumuşak ve pürüzsüz ve süslü nesnelere (dişil) görünüme sahip olması için değiştirilmiştir. Silah, mor bir kılıf içinde göz alıcı taşlar ile süslenmiştir. Kamuflej renginde çay seti keskin sert bir materyal ile

kaplanmıştır. Sonuç hem erkekler hem de kızlar çay setinin erkekler için olduğunu savunurken silahı ve kılıfının kızlar için olduğundan emindir (Barnett, 2007).

2.5. Ergenlik ve Ergenlik Dönemi Çevresel Faktörler

2.5.1 Ergenlik

Ergenlik kelimesinin ilk kullanımı 15. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bu terim, büyümek veya olgunlaşmak anlamına gelen Latince, *adolescere* kelimesinin türetilmiş halidir. (Muuss, 1990) Bununla birlikte, Platon ve Aristoteles'in bu ilk tanımlamadan 1.500 yıl öncesine kadar, günümüzde ki süreçlerden çokta farklı olmayan yaşam evreleri önermişlerdir. Yetişkin olgunluğa erişmeden önce, birbirini izleyen 7 yıllık dönemleri (bebeklik, çocukluk ve genç erkeklik) olarak tanımlamışlardır. Ergenliğin bu ilk felsefi tartışmaları ile 20. yüzyılda ortaya çıkan ve yaşamın ikinci on yılındaki bilimsel çalışmasının ortaya çıkışı arasında yaklaşık 2.000 yıl geçmiştir. İlerleyen dönemlerde ergenlik üzerine pek çok çalışma yapılamaya devam edilmiştir. Anna Freud (1969), ergenliği biyolojik temelli ve evrensel gelişimsel bir rahatsızlık olarak tanımlarken Erik Erikson (1950, 1959) dönemi, kalıtsal bir olgunlaşma temel planının, kimlik karmaşasına karşı kaçınılmaz psikososyal krizle sonuçlandığı bir dönem olarak ele almıştır (Erikson, 1950). Ergenlik, yaşam boyu en derin biyolojik ve sosyal geçişleri içerisinde barındırır. Beyin nöroendokrin süreçlerinde, hormon yoğunlaşması ve fiziksel özelliklerde ince değişikliklerle başlar ve üreme sisteminin olgunlaşması ile tamamlanır. Ergenliği karakterize eden hormonal ve fiziksel değişiklikler kesin bir şekilde tanımlanabilirken sosyal yapı olarak ergenliği analiz etmek daha karmaşık bir durum olarak kabul edilir. Ergenliğin başlangıcı belirsizliği beraberinde getirir; sosyal roller yeni referans gruplarına geçiş yaparken; beden, kendini ve cinsel imaj algıları; değişim gösterir ve bağımsızlık ve olgun davranış beklentileri gibi yeni kavramları gün yüzüne çıkarır (Alsaker, 1996).

Ergenlik, çocukluktan yetişkinliğe doğru bir geçiştir. Çocukluk deneyimlerinden biyolojik özelliklerine ilgi alanlarından yetkinliklere kadar pek çok konudaki değişim ergeni yetişkin yaşamına doğru sürüklemektedir. Bu geçiş sürecinde, ergenler sosyal ve kurumsal ortamlarında çeşitli fırsatlar ve kısıtlamalar

tarafından yönlendirilmektedir. Her şey mümkün gibi gözükürken pek çok şey aslında elde edilmez gibi görünmektedir. Bu nedenle, sorunlarla başa çıkmanın yolları ve beklenmedik olaylar karşısında gösterilen çabalar ve maceraların yanı sıra, ergenler kendilerini tanımaya ve kim oldukları hakkında yeniden yorum yapmaya başlamasına neden olur (Santrock, 2012).

Gençler kendini tanıma sürecinde yalnız değillerdir. Çoğu ergen ebeveynleri ile yaşar, ancak akranları ve arkadaşları ile daha fazla zaman harcarlar. Akranları ile kurulan ilişkilerde öneri verilir, ilgiler artar, ortak zevkler oluşur, hedefler müzakere edilir, çözümler karşılaştırılır ve sonuçlar değerlendirilir (Sarı, 2008).

Ergenler, çocukluktan yetişkin yaşamına geçişte iki büyük zorlukla karşı karşıyadır: birincisi ekonomik olarak bağımsız bir birey olmayı gerektiren durumdur. Bu gelişimsel süreç genellikle okullaşma, eğitim ve kariyer ile ilgili karmaşık kararlardan oluşur. Ekonomik bağımsızlık ihtiyacını takiben romantik ilişkiler, yakın ilişkiler kurmak, aile kurmak ve çocuklarla ilgilenmek gibi sosyalleşme süreci devreye girer. Bu iki büyük zorluğa nasıl yaklaşıldığı, nasıl ele alındığı ve çözüldüğü konusunda birçok farklılaşma olmasına rağmen, bunlar tüm kültür ve toplumlarda temel zorluklar olarak görülmektedir (Nurmi, 1993).

Bu dönem “yeniden doğuş” “insan yavrusunun, toplumun bir bireyi olacak şekilde uygarlaşma dönemi” “ikinci doğum” “fırtına ve stres dönemi” “çelişkiler dönemi” , “yeniden yapılanma” olarak bahsedildiği görülmektedir. Bu dönem bireyin kim olduğu, yaşamda nasıl bir yol izleyeceği konusunda yanıtlar aradığı zaman dilimidir. Kimliğin (kişisel kimlik, grup kimliği, ulusal kimlik, cinsel kimlik, kültürel kimlik, mesleki kimlik vs.) şekillendiği bu dönemde ergen gerçekten de bir karmaşayla yüz yüze kalır (Küçükyaşıcı, 2008).

2.5.2 Ergenlik Dönemi Çevresel Faktörler

Ergenlik döneminde, bireyler farklı alternatifleri araştırır ve belirli yetişkin rollerine katılırlar. Kendini özel bir rol içinde algılamak, bireyin kim olduğu hakkında bir kimlik oluşturmasına yardımcı olur (Baumeister ve Muraven, 1996). Bir ergenin

zaman ve mekân boyunca kendini algılama biçimi kimlik oluşumu olarak tanımlanmaktadır.

Ergenlerin gelişim ortamları, etnik köken ve sosyoekonomik statü gibi birçok faktörün de içinde bulunduğu toplumlarda da değişmektedir. Farklı geçmişlerden gelen gençler farklı fırsat yapıları, yaşa bağlı normatif talepler ve standartlarla karşı karşıya kalmaktadır. Farklı rol modelleri ve ebeveyn eğitim seviyesi birbirinden değişik olan çevrelerden gelmektedirler. Böylesi farklılıklar, ergenlerin yaşamlarını eğitim ve meslek seçiminin yanı sıra kişilerarası ilişkilerini etkilemektedir (Lerner ve Steinberg, 2009).

Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde liseyi bitiren ergenlerin yüzdesi ve lisans diplomasına sahip olanların yüzdesi etnik kökene göre büyük ölçüde değişmektedir: Beyazlar en yüksek yüzdeyi göstermektedir, bunu Siyahlar takip etmektedir. Latinler en düşük eğitim düzeyini göstermektedir (Kerckhoff, 2002).

Ergenlerin kimlik oluşumu ve gelişimi üzerinde ailenin rolü kaçınılmaz bir öneme sahiptir. Ebeveynlerin ergenlik çağındaki çocuklarının gelecekteki geçişlerine ilişkin görüşleri çocuğun gelecekteki yaşamına büyük bir etkide bulunur (Hogan ve Kitagawa, 1985).

Ergenlerin gelecekteki yaşamlarıyla ilgili hedefleri konusunda ebeveynleri ile benzer görüşlere sahip olduğu ve genellikle eğitim, meslek, aile, boş zaman etkinlikleri ile ilgili olduğu yönünde çalışmalar bulunmaktadır. Her iki grubun korkularının da sağlıkla ilgili konular, eğitim ve çalışma hayatı ile ilgilidir (Lanz, Rosnati, Marta, ve Scabini, 2001).

Benzer düşünceleri ve korkuları paylaşan ebeveynler ve onların ergen çocukları ortak hedefleri ve gelecek planlarını paylaşmaktadır. Yapılan bu araştırmanın büyük çoğunluğu kesitsel verilere dayanmaktadır. Bu nedenle, ergenlik çağındaki çocukların hedeflerine katkıda bulunan ebeveynlerin varlığından emin olamayız. Ebeveynlerin hedef ve değerleri, modelleme, tavsiye ve müzakere yoluyla ergenler için bir temel oluşturabildiğini bilmemize rağmen (Nurmi, 2001) bu araştırmaya alternatif oluşturabilecek açıklamalar da mevcuttur. Bu açıklamalardan birkaçını şu şekilde sıralayabiliriz. Hem ebeveynlerin hem de ergenlerin hedefleri

sosyoekonomik arka plan ve ilgili kültürel değerler gibi aynı kaynaklardan etkileniyor olabilir veya ergenlerin, eğitimin önemini ve sonraki yüksek başarının vurgulanması gibi isteklerinin, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili özelemlerinden veya arzularından besleniyor olması da mümkündür. Kardeşlerin ergenlerin geleceği hakkında düşüncelerinde de rol oynayabileceği ihtimali bulunmaktadır (Tucker, Barber, ve Eccles, 1997)

Erken ergenlik döneminden başlayarak, çocuklar hem okulda hem de okuldan sonra akranlarıyla daha fazla zaman harcarken (Larson ve Richards, 1991) bazı araştırmacılar, çocukların ebeveynlerine karşı azalan ilgilerinin, akranlarına doğru artan yönelimleri ile ilişkili olduğunu savunmuşlardır. Steinberg ve Silverberg (1986), çocukluktan ergenliğe geçişin, özerklikte oluşan basit bir büyümeden ziyade akranları ile olan yakınlık için ebeveynleri ile oluşan bağımlılık ticaretiyle daha fazla ilgili olduğunu ileri sürmüşlerdir. Ergenlik döneminde paylaşımların içeriğinde de değişimler oluşmaktadır (Coleman, 2006). Ebeveynleri ile özellikle ergenlerin yetişkinlikte sosyal ve ekonomik işleyişi ile ilişkili konular olan (akademik, mesleki ve sosyal etik konular) konuşulup bu konular üzerinden yakınlık sürdürülürken, özellikle kişilerarası ilişkiler ile ilgili meseleleri ile arkadaşlarıyla görüştikleri ileri sürülmektedir. Gençler ve akranları benzer amaç ve istekleri paylaşırlar. Özellikle de samimi arkadaşlar ve aynı cinsiyetten olanlar benzer hedefleri paylaşırlar (Hallinan ve Williams, 1990) .

Öğretmenler, öğrenci başarısı için yüksek beklentiler ve öğrenciler bu beklentileri algıladıklarında, öğrenciler daha fazla şey öğrenirler, öğrenciler olarak daha fazla öz-yeterlilik ve yeterlilik duygusu yaşarlar, öğretmenlerine ve okullarına daha fazla bağlı hissederler ve direnirler. (Eccles ve Midgley, 1989). Alternatif olarak, öğretmenlik becerilerinde düşük bir eğilime sahip olan öğretmenler, genellikle, öğrencilerindeki yetersizlik ve yabancılaşma duygularını güçlendiren davranışlarda bulunurlar. Bu da öğrencilerin sınıfta başarısızlığa karşı öğrenilmiş çaresiz yanıtları, depresif duyguları, öfke ve ayrılıkları geliştirecek olma ihtimalini artırır (Roeser, Eccles, ve Freedman-Doan, 1999)

Lee, (2001) öğretmenlerin genel inançlarını orta öğretim reformu için kritik bir bileşen olarak vurgulamışlardır. Öğretmen beklenti üzerine yapılan çok fazla çalışma, cinsiyet, ırk / etnik grup ve / veya sosyal sınıfla ilgili farklı muamelelere odaklanmıştır. Yapılan çalışmaların çoğu, düşük öğretmen beklentilerinin kızlarda (matematik ve fen bilimleri), azınlık çocuklarında (tüm konu alanları için) ve düşük-sosyal sınıf aile geçmişlerinden gelen çocuklarda (ancak tüm konu alanları) (bkz. Eccles ve Wig, 1985; Ferguson, 1998; Jussim, Eccles ve Madon, 1996; Valencia, 1991). Ek olarak, Jussim Vd. (1996), bu etkilerin tipik olarak oldukça küçük olmasına rağmen, genç kadınların, yoksul hanelerden gelen öğrencilerin, diğer öğrencilerden daha olumlu ve olumsuz öğretmen beklenti etkilerine daha fazla maruz kaldıkları sonucuna ulaşmıştır. Öğrencilere güvenen, önemseyen ve onlara saygılı olan öğretmenler, öğrencilerin akademik öğrenme görevlerine yaklaşmaları, bunlara katılmaları ve devam etmeleri ve başarıya yönelik kendilik algıları ve değerlerini geliştirmeleri için ihtiyaç duydukları sosyal-duygusal desteği sağlar. Duygusal olarak desteklenme duygusu, olumlu gelişmeyi destekleyen bağlamların en önemli özelliklerinden biridir.

Deci ve Ryan (1985) insanların üç temel ihtiyacı olduğunu belirtmişlerdir: Yetkin hissetmek, sosyal olarak bağlı hissetmek ve yaşamlarında özerk bir kontrole sahip olmak. Dahası, bireylerin bu ihtiyaçların karşılanması için fırsatlar sunan bağlamlarda en iyi geliştiklerini öne sürdüler. Açıkça, hem sosyo-duygusal hem de entelektüel gelişim için önemli olan bu özelliklerin karşılanması noktasında okulun yeri ve önemi yadsınamaz.

2.6. Ergenin Cinsel Kimlik Gelişimini Etkileyen Faktörler

Cinsiyet kimliği, bireylerin kendilerini erkeksi veya feminen olarak gördükleri boyut olarak tanımlanmıştır (Bem, 1974). Erkeklik, liderlik, atletizm ve bağımsızlık gösterme gibi özelliklere sahip olarak gösterilebilirken, kadınlık merhamet, duyarlılık ve neşe gibi etkileyici özelliklerle tanımlanabilir (Holt ve Ellis, 1998). Son zamanlarda araştırmacılar, cinsiyet kimliğinin çok boyutlu tanımlarından faydalanmaktadır. Örnek olarak, Egan ve Perry (2001) cinsiyet kimliğini, bireyin toplumsal cinsiyet grubuyla (toplumsal cinsiyet tipikliği duyguları ve bireyin toplumsal cinsiyete uygunluğu da dâhil olmak üzere) algılanan, bireyin cinsiyet rolüne uygun algılanan baskı ve algılarına yönelik tutumlar da dâhil olmak üzere birçok unsuru içerdiği şeklinde yorumlamıştır. Ergenlik döneminde ortaya çıkan biyolojik, bilişsel, duygusal ve sosyal değişimlerle ergenlik dönemini toplumsal cinsiyete dayalı davranışların canlandırılabilmesi, sorgulanabileceği, değiştirilebileceği veya çözülebileceği bir ilk geçiş noktası olarak görmesi mantıklıdır. Hill ve Lynch (1983), ergenlik döneminin başlangıcında erkek ve kız çocuklarının cinsiyetle ilgili beklentilerin yoğunlaştığını öne sürmüştür. Bu cinsiyet yoğunluğu hipotezinde, ergenlik çağındaki erkek ve kız çocukları arasındaki davranışsal ve psikolojik farklılıkların yaşla birlikte arttığı ve geleneksel erkeksi ve kadınsı cinsiyet rollerine uyum sağlamak için artan sosyalleşme baskılarının bir sonucudur.

2.6.1. Medya

Bireyin cinsiyetine ilişkin norm ve beklentilerini belirleyebilmek için ergenlik döneminde ki sosyalleşme sürecinin anlamlandırılması gerekmektedir. Çalışmalar, ergenlerin cinsiyet konusunda sahip oldukları inançların, birçok alanda etkili olabileceğini ve akademik yeteneklerini (Kurtz-Costes, Rowley, Harris-Britt, ve Woods, 2008) psikolojik iyi oluşlarını etkileyebileceğini göstermektedir. Gençlerin üzerindeki cinsiyet rolünün önemi göz önünde bulundurulduğunda, araştırmaların gençlerin bu inanç sistemlerini nasıl geliştirdikleri üzerine odaklandığı gözlemlenmektedir. Ebeveynler ve öğretmenler gibi yaşamları boyunca öne çıkan yetişkinlerden aldıkları sosyalleşmeye ek olarak, ergenler ana akım medyaya

katılımları yoluyla toplumsal cinsiyet inançları geliştirebilirler. Ergenlerin, medyada yer alan baskın mesajlardan (Gerbner, Gross, Morgan, Signorielli, ve Shanahan, 2002) bazı toplumsal cinsiyet inançlarını geliştirdikleri ve seçici medya kullanımı yoluyla kendi kendilerine sosyalleştikleri düşünülmektedir (Arnett, 1995). Daha özele indirgenmesi gerekirse, ergenlerin gelişmekte olan kimlikleri ile bağlantıya sahip medyayı seçtikleri ve medya mesajlarını dünya görüşlerinin gelişimini bilgilendirmek için kullandıkları ileri sürülmektedir (Steele ve Brown, 1995).

Filmler, televizyonlar ve dergiler de dâhil olmak üzere kitle iletişim araçları, genç kızların cinselliği, şiddetin tasviri ve toplumsal cinsiyet klişelerinin sürdürülmesi ve vücut ağırlığı ve görünümüne dair gerçekçi olmayan beklentilerin oluşmasına sebep olduğu bilinmektedir. Kitle iletişim araçları arasında en yaygın olması nedeniyle televizyon, toplumsal cinsiyet stereotipilerini içeren mesajların bir tedarikçisi olarak özel ilgi görmektedir (Signorielli ve Morgan, 2001).

Televizyon programlarının içeriği üzerine yapılan araştırmalar, televizyonun, kadınların ve erkeklerin bedenlerinin gerçekçi olmayan ve kalıplaşmış görüntülerini sunduğunu ve kadın ve erkeklerin basmakalıp roller ve mesleklerde resmedildiğini göstermektedir. Dahası, bu görüntüler durum komedileri, çocuk programları, müzik videoları ve reklamlarda da mevcuttur. Bu konunun sahip olduğu olumsuz tanıtımlara rağmen, toplumsal cinsiyet klişeleşmesine ilişkin içerik son 30-50 yılda oldukça istikrarlı kalmıştır (Signorielli, 2001)

Televizyonda 28 durum komedisinin ilginç bir içerik analizinde (Fouts ve Burggraf, 1999) vücut ağırlıklarını, diyet davranışlarını ve şovların merkezindeki 52 kadın karakterin vücut veya ağırlıklarına yönelik sözel davranışları kodlamıştır. Genel olarak literatürle (Signorielli, 2001) paralel olarak, düşük kilolu kadınlar fazla temsil edilmemiştir (karakterlerin %33'ü) ve aşırı kilolu kadınlar (%7) ABD nüfusa göre yeterince temsil edilmemiştir.

Benzer bir çalışmada, (Fouts ve Burggraf, 2000) kadın karakterlerinin vücut ağırlıkları ile erkek karakterlerin negatif yorumları arasında pozitif bir ilişki buldu. Genel olarak, araştırma, televizyon izleme ile yaşamın tüm kesimlerinin cinsiyete dayalı görüş ve tutumları arasında bir ilişki olduğunu göstermiştir (Signorielli, 2001)

Başka bir çalışmada, nispeten yüksek miktarda televizyon izlemiyle birlikte dış kontrol odağı olan 10-17 yaşındaki kız çocukların en çok yeme bozukluğu belirtilerini bildirme riski olduğu bulunmuştur (Fouts ve Vaughan, 2002). Ergenlik çağındaki kız ve erkeklerde daha yüksek eğlence televizyon izleme düzeylerinin daha zayıf vücut imajlarıyla bağlantılı olduğunu belirlenmiştir (Anderson Vd., 2001).

2.6.2. Kültür

Kültür, insanların emekleme döneminde edinmeye başladıkları ve kendileri ve başkaları hakkında nasıl düşündüklerini kalıpladıkları referans çerçevesi olarak anlaşılabilir. Kişinin öğrendiği dilde, birinin samimi ilişkileri ve günlük aktiviteleri, dinin öğretildiği ve kişinin ne zaman, nerede ve nasıl farklı duyguları deneyimlediği gibi diğer varoluşsal temelleri içerdiği anlaşılır. Her kültür, “gerçek, güzel, iyi ve normal” olanın yanı sıra gelişimsel görevler ve ilkeleri içeren kendi yerli psikolojisini de içerir (Shweder Vd., 1998; Walsh, 2005).

Çocukluk ve yetişkinlik arasındaki geçiş aşaması olarak kabul edilen ergenlik, dünyanın birçok toplumunda artık belirginleşmiştir. (Schlegel ve Barry Iii, 1991), sanayileşmemiş toplumlarda genellikle ergenlik döneminin kısa olduğunu iddia etmişlerdir. Bununla birlikte, günümüzde toplumlar içinde yeni ergenler, daha uzun ve daha farklı bir geçiş dönemi yaşadığı ve bu durumun küreselleşmeyle ilişkili olduğunu bildirmişlerdir. Daha uzun okullaşma, daha erken ergenlik, daha sonra evlilik gibi faktörler ergenlik döneminin daha uzun sürmesinde etkili olmaktadır (Larson ve Wilson, 2004).

Dünyadaki ergenlerde devam eden değişimleri anlamak için, bu değişiklikleri yönlendiren yapısal süreçleri (ekonomik, toplumsal ve kültürel) anlamalıyız. Her biri toplumlarda meydana gelen yapısal değişimlere dair büyük teoriler sunan, küreselleşme ve modernleşme kavramlarının iyi anlaşılması gerekmektedir (Davis ve Pearce, 2007).

Demografinin kader olduğu söylenir ve bu kesinlikle ergenlik deneyiminin şekillenmesinde de geçerlidir. Bir nüfus içindeki gençlerin oranı, özellikle eğitim ve

meslekler için en hayati olan kaynaklara erişimini etkiler. Birçok yoksul ülke, yüksek doğum oranlarına sahip olmaya devam ediyor ve bu sayede giderek artan sayıdaki gençliği yakalayabilecek kadar okul kurmayı zorlaştırıyor; Dünya çapında 1,9 milyar yeni işin, önümüzdeki 50 yıl içinde mevcut sıkıntılı istihdam seviyelerini sürdürebilmesi için yaratılması gerekecektir (Brown ve Gardner, 1999).

Bu demografik gerçekler, bu ülkelerdeki ergenler için yaşam olanaklarını önemli ölçüde daraltmaktadır. Buna karşılık, birçok gelişmiş ülkede doğum oranları, kadın başına 2,1'lik oranın çok altındadır ve bu nedenle bu nüfuslardaki gençlerin oranı küçüktür ve küçülmektedir. Sonuç olarak, Avrupa, Japonya ve Rusya'daki ergenler, eğitime ve daha zengin iş fırsatlarına daha fazla erişim yaşayacaktır; bununla birlikte, aynı zamanda büyük, büyüyen ve politik olarak güçlü bir yaşlı nüfusun desteklenmesinin yüküyle de karşı karşıyadırlar (Mortimer ve Larson, 2002).

En kişisel kültürde bile, ergenlerin seçimleri ebeveynler, öğretmenler, işverenler ve arkadaşlar tarafından belirlenir; okullar ve dini örgütler gibi yerel kurumlar kararlar alır, kaynakları tahsis eder ve gençlere sunulan yolları şekillendiren politikalar belirler.

Bu yerel kurumlar da küreselleşmeyle değişiyor, bu da onların gençleri nasıl etkilediklerini etkiliyor. Örneğin, pek çok ülkede annelerin ev dışında istihdamları artmakta, aile büyüklüğü küçülmektedir ve evlilik erteleme oranları artmakta, bu durumun hepsi anne-babaların ergenlerle nasıl ilişki kurduklarını ve onlara nasıl rehberlik ettiklerini etkilemektedir (Larson, Wilson, Brown, Furstenberg, ve Verma, 2002).

2.7.Konu ile İlgili Araştırmalar

Bu bölümde yurt dışında ve ülkemizde yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Ülkemizde yapılan araştırmalar analiz edildiği zaman, araştırma sayısının sınırlı olduğu fark edilmiştir. Araştırma konuları, farklı yaş dönemlerinde toplumsal cinsiyet rolleri ile bağlanma stilleri, kendilik algısı, meslek seçimleri ilişkisinin sorgulanmasına yöneliktir. Doğrudan ergenlik döneminde okunan romanların toplumsal cinsiyet rolleri

üzerine etkilerini incelemeye yönelik bir araştırma olmadığı için, ilişkili olan çalışmalara yer verilmiştir. Yurt dışındaki araştırmalarda ise, ergenlik döneminde toplumsal cinsiyet rolleri ve çevresel etmenler üzerine çalışmalara ağırlık verilmiştir.

2.7.1.Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Kurt ve Ayaz (2018), Ayla Kutlu'nun Yıldız Yavrusu adlı çocuk romanında ki toplumsal cinsiyet rollerini incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda kitabın, geleneksel cinsiyet rollerinin yerini modern toplumların aile yapısında şahit olunan cinsiyet rollerine bıraktığı; yine bu değişimin içerisinde özellikle değişen baba figürünü modern bir dil ile bile olsa örtük bir cinsel kimlik tercih özgürlüğünün ele alındığı görülmektedir. Romanda erkek rollerinin ayrıcalıklı konumunu reddeden yazar, romanda, çift cinsiyetliliği vurgulamasıyla çocuk okuyucularının zihninde toplumsal cinsiyet rollerinin eşitsizliğini kaldırmak istediği de görülmektedir.

Yağan Güder, Ay, Saray, ve Kılıç (2017), Niloya çizgi filmini toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından incelemektedir. Çalışmada Niloya çizgi filminin 50 bölümü izlenip analiz edilmiştir. Çizgi filmde bulunan karakterlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının üretilmesine katkı sağladığı ortaya çıkmıştır. Kadınların genellikle ev içinde olduğu, ev ve mutfak işleri, çocuk bakımı vb. işlerle ilgilendiği; erkeklerin ise kadınlar kadar çok yer almadığı; yer aldığındaysa çoğunlukla ev dışında aktivitelerde yer aldığı görülmüştür. Araştırmanın diğer temaları incelendiğinde kıyafet seçimi, oyuncak seçimi ve ebeveynlerin çocuklarla geçirdiği zamanlarda farklılıkların olduğu bu durumun cinsiyete göre seçimlerin yapıldığını göstermiştir.

Karabekmez, Yıldırım, Akamca, Ellez, ve Bulut (2018), okul öncesi dönemi çocuklarının mesleklere yönelik toplumsal cinsiyet algıları üzerine çalışma yapmışlardır. 2016-2017 eğitim öğretim yılında İzmir ili Buca ilçesinde öğrenim gören 48-60 aylık toplam 30 çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Seçilen çocukların mesleklere ilişkin toplumsal cinsiyet algıları, çocuk görüşme formu ve çizilen meslek resimlerinin çözümlenmesi kanalıyla çalışılmıştır. Nitel bir araştırma olan çalışmadan elde edile bilgiler, içerik analizi kurallarına göre çözümlenerek erken çocukluk döneminde

mesleklere ilişkin toplumsal cinsiyet algıları yorumlanmıştır. Araştırma genel olarak yorumlandığı zaman çocuklar, erkeklerin daha çok dış mekânda olduklarını, kadınların ise iç mekânlarda hizmet ile ilgili çalışmalarını üstlenmelerine ilişkin görüşlere sahip olduğu fark edilmiştir. Ek olarak zor kabul edilen mesleklerle uğraşma durumunun daha çok erkeklere atfedildiği, kızların bu meslekleri yapamayacaklarına ilişkin görüşleri çocukların toplumsal cinsiyet rollerinde geleneksel bir bakışa sahip olduklarını göstermektedir.

Karaca (2012), Tanzimat ve Cumhuriyet dönemi roman örneklerinden yola çıkılarak kadın kimliğinin zaman içerisindeki dönüşümü öğretmen kadın kahramanlar üzerinden incelenmiştir. Kadın kimliğinin öğretmen kimliğine evrilmesinde dönemler arasındaki benzer ve farklı durumlar incelenmiştir. Sonuç olarak incelenen romanların kamusal alanda kadının var olabilmesi için bazı şartları yerine getirebilmesi beklenmektedir. Kadınların cinsel kimliklerini ön plana çıkarmadan kamusal alanda bozacak neden olmadan namusuyla çalışması durumu her iki dönemde de gözlemlenmiştir. Dış mekânlarda var olmak isteyen kadınların erkek kimliklerine dönüşmeleri beklenmektedir.

Karakuş, Mutlu, ve Coşkun (2018), toplumsal cinsiyet eşitliği açısından öğretim programlarını incelemişlerdir. 2017 ve 2018 yıllarında düzenlenen ilk ve ortaokul eğitim seviyelerini kapsayan zorunlu derslerin öğretim programlarının içerdiği toplumsal cinsiyete yönelik kavramları üzerine çalışmışlardır. Araştırmanın sonucunda 2017 yılı öğretim programlarında yer bulan toplumsal cinsiyete yönelik kavramların 2018 yılında yeniden düzenlenen öğretim programlarında bulunan kavramlardan daha fazla olduğu fark edilmiştir. Sonuçta ek olarak, 2017 programlarında en çok cinsiyetçi kavram içeren iki dersten birisinin Beden Eğitimi ve Spor dersinden cinsiyet yanlılığına yönelik kavramlardan arındırılırken Matematik dersindeki bu durum tam tersi olduğu cinsiyetçi söylemin arttığı fark edilmiştir.

Çolak (2018), Türk Edebiyatında kelimelerin toplumsal cinsiyeti üzerine inceleme yapmıştır. Davranışsal, zihinsel ve bilişsel nitelikleri, fiziksel özellikleri, meslekler ve uzmanlık alanlarını ifade eden temalara uygun kelimeler belirlenmiştir. 552 kelime; 1860-2015 yılları arasında yazılmış eserler taranmış, kelimelerin hangi

cinsiyetteki karakterler için ne oranda kullanıldığı sayısal verilerle ortaya konmuş ve Türk edebiyatında toplumsal cinsiyetin görünümü tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda erkek karakterleri betimlemek adına seçilen kelimelerin acımasızlık, bencillik, sorumsuzluk ve çapkınlık gibi olumsuz özelliklerle bilgelik, cesaret, güç, dayanıklılık gibi olumlu özelliklerle nitelenmiştir. Kadın karakterler için kullanılan kelimeler ise iffet, uyumluluk, fedakârlık, sevimlilik, güzellik, temizlik, duygusallık, kırılgnalık, hamaratlık gibi olumlu ya da çok konuşma, huysuzluk gibi olumsuz nitelikleri barındırdığı ortaya çıkarılmıştır.

Erdemir Turgut (2016), Ankara ilinde yetiştirme yurdunda kalan 15 yaş ve üstü ergenlerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri üzerine çalışma yapmıştır. Korunma ihtiyacı olan 15 yaş ve üstü ergenlerin toplumun kadına ve erkeğe yüklediği rollere ilişkin görüşlerin incelenmesidir. Ergenlerin; aile ve toplumsal yaşamda daha geleneksel bakış açısına sahip oldukları, sosyal ve kamusal yaşamda ise kız ergenlerin erkek ergenlere göre daha esnek ve eşitlikçi bir bakış açısına sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

Yıldız (2016) popüler çeviri çocuk romanlarının içerik bakımından incelemesini yapmıştır. Konya'nın merkez ilçeleri olan Karatay, Meram ve Selçuklu'da üç okul belirlenmiştir. 8. sınıf öğrencisine en son okudukları çeviri kitaplar sorulmuştur. Klasik kitaplar çıkarıldığında en fazla okunan ilk iki kitabın "Percy Jackson ve Olimposlular: Şimşek Hırsız" ile "Gölgelerin Efendisi: Gorlan Harabeleri" olduğu belirlenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda kahramanların kendi yaşamlarında güçsüzlükler içindeyken fantastik mekânlarda olağanüstü yeteneklere sahip olarak çok güçlü imajlar çizdiğini belirtir. Bu bulgu, fantastik kitaplardaki güçsüzlerin başka bir ortamda çok güçlü hale gelmelerinin çocukların hoşuna gittiği ve kendilerinin de ilerde çok güçlü olma isteğiyle birleştiği şeklinde düşünülebilir.

Damarlı (2006) ergenlerde bağlanma stilleri, toplumsal cinsiyet rolleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkileri incelemektedir. Ankara'nın çeşitli bölgelerindeki liselerde okuyan 572 (305 kadın, 267 erkek) ergenle yapılmıştır. Bu süreçte Offer Benlik İmgesi Ölçeği, İlişki Ölçekleri Anketi ve Bem Cinsiyet Rolü Envanteri kullanılmıştır. Kadınsılık ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki incelendiğinde,

bireylerdeki kadınsılık düzeyi arttıkça saplantılı bağlanmada da artış olduğu görülmüştür. Erkeksilik ile bağlanma stilleri karşılaştırıldığında ise erkeksilik ile güvenli ve kayıtsız bağlanma arasında pozitif ilgileşim olduğu gözlemlenmiştir.

Büyükuncu (2015) çalışmasında Kate Chopin'in (1850-1904) hikâyelerini nasıl yazdığını, karakterlerin yaşam şekillerini nasıl belirlediğini incelemiştir. Chopin İç Savaş sonrası değişen düzen içerisinde sınıf, toplum, ırk, kadın ve toplumsal cinsiyet rolleri gibi evrensel konular hakkında yazmıştır. Sonuç kısmında yazarın feminist bir tavra sahip olmadığı fakat sınıfları, etnik kökenleri ve ırkları ne olursa olsun kadınlara önem verdiği gözlemlenmiştir.

Yorgancı (2008) ilkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan çocuk edebiyatı ürünlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini besleyen düşünme biçimleri üzerine çalışma yapmıştır. İlkokul seviyesi Türkçe ders kitaplarında yer alan çocuk edebiyatı ürünlerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini besleyen düşünme biçimlerini belirlemektir. Nitel araştırma modelinin benimsendiği bu çalışmada verilerin toplanması sürecinde doküman analizi yönteminden yararlanılmıştır. Çalışmada şu temalara göre; cinsiyetin görülme sıklığı, mesleki dağılım, aile içi iş bölümü, toplumsal cinsiyet ve duygusal özellikler, toplumsal cinsiyet ve görünüm, toplumsal cinsiyet ve kullanılan dil, cinsiyetin işlenmediği metinler kapsamında incelenmiştir. Sonucunda ders kitaplarında yer alan cinsiyetçiliğin olumlu anlamda değişime uğramasına rağmen; erkek üstünlüğüne dayalı söylemin varlığını sürdürdüğü belirlenmiştir.

Yeşil (2014) çalışmasında ortaokul 5. 6. 7. ve 8. sınıf seviyesinde ki Türkçe ders kitapları cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ifadeleri bakımından incelemiştir. Kitaplar, her sınıf düzeyi için öğretmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabı olarak ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Çalışmada metinlerle birlikte görsel unsurlar ve etkinlikler de ele alınmıştır. Sonuç olarak; Türkçe ders kitaplarında, toplumsal cinsiyet açısından özellikle yakın geçmişe oranla daha dikkatli ve özenli bir tutumun benimsendiği ancak bu durumun henüz istenilen ve hedeflenen seviyede olmadığı yargısına varılmıştır.

Arıcı (2011), üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılarının ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan betimsel bir çalışmadır. Çalışmanın evrenini 2009-2010 yılları arasında eğitim alan 690 öğrenci (442 kadın, 248 erkek) üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılarını belirlemek amacıyla, Epstein (2008) tarafından geliştirilen Toplumsal Cinsiyet Oluşum Ölçeği uyarlanarak kullanılmıştır. Öğrencilerin psikolojik iyi oluş düzeylerini belirlemek amacıyla Ryff (1986) tarafından geliştirilen ve Cenkseven (2004) tarafından uyarlanan Psikolojik İyi Oluş Ölçeği uygulanmıştır. Ayrıca öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bilgiler, araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ile elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerini geleneksel algılama düzeyi düşük olanların yüksek olanlara göre kişisel gelişim boyutu dışında psikolojik iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu; söz konusu rolleri eşitlikçi algılama düzeyi yüksek olanların ise düşük olanlara göre tüm boyutlarıyla psikolojik iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Gökçearslan (2010), “Karikatür Filmlerin Çocuk Cinsiyetinin Gelişimi Üzerindeki Etkisi” başlıklı ile karmaşık cinsiyet rol modellerinin oluşturduğu sorunlara dikkat çekmekte ve bu sorunlara bazı çözümler önermektedir. Çocuklar için gerekli eğlence kaynakları olan çizgi filmlerin de eğitimsel yönleri vardır. Çok ince mesajlar veren karikatürlerin masum bir şekilde gösterilmesi çeşitli olumsuzlukları içerebilmektedir. Bu olumsuzluklardan biri, karakterlerin cinsiyetiyle ilgilidir. Çizgi filmlerde karakter olarak kadın, erkek, hayvan ve cansız nesnelere kullanılmaktadır. Erkek ve dişi karakterlerin rolleri toplumdaki mevcut kalıplaşmış rol modellerine göre şekillenirken, hayvan ve cansız karakterler iki ayak üzerinde yürümeye veya konuşma gibi özelliklere sahip olmaktadır. Bu tür karakterler, çizgi filmlerde insan benzeri karakterleriyle donatılmaktadır. Hayvan ve cansız karakterler bazen klişeleşmiş kadın ve erkek rol modellerinin temelleri üzerinde tasarlanır ve bazen bu karakterler aseksüel veya eşcinsel olarak yansıtılabilmektedir. Çocukların zamanının çoğunu televizyon seyredirken ve özellikle de bu tür filmleri seçtikleri gerçeği endişe uyandırmaktadır. Böylesine karmaşık bir toplumsal cinsiyet rol modeliyle karşılaşan çocuklar, yaşamlarının gelecek dönemlerinde onları olumsuz yönde etkileyecektir.

2.7.2.Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Yurt dışında yapılan araştırmalar analiz edildiği zaman, araştırma sayısının sınırlı olduğu fark edilmiştir. Araştırma konuları, farklı yaş dönemlerinde toplumsal cinsiyet rolleri ile sosyalleşme sürecinde etki eden çevresel faktörlerin sorgulanmasına yöneliktir. Doğrudan ergenlik döneminde okunan romanların toplumsal cinsiyet rolleri üzerine etkilerini incelemeye yönelik bir araştırma olmadığı için, ilişkili olan çalışmalara yer verilmiştir. Yapılan çalışmaların yazılı edebiyattan ziyade medya ve iletişim araçlarının toplumsal rollerin oluşmana ağırlık verdiği fark edilmiştir.

Bir kitap, bir radyo yayını, gişe rekorları kıran bir film, en yeni bilgisayar oyunu tüm bu eğlence etkinlikleri olabildiğince farklı olabilirken, hepsi medya kullanıcılarının hikâyeye yakından bağlı hissetmelerini sağlayan medya karakterleri etrafında oluşturulmaktadır. İnsanlar karakterin serüveninin heyecanını paylaşarak duygusal bir bağ kurarlar. Medya karakterleri ve medya kullanıcıları arasındaki süreçler ve ilişkilerle ilgili çeşitli bilimsel kavramlar oluşturulmuştur. (Liebers ve Schramm, 2017) karakter özelliklerinin ve parasosyal ilişkileri ve aşk romanlarının okuma deneyiminin önemi üzerine bir araştırma yapmıştır. Yaklaşık 60 yıldır çeşitli medya bağlamlarında parasosyal ilişki (PSR) çalışmaları yapılmasına rağmen, PSR ile ilgili kitap karakterleri üzerine yapılan araştırmalar şu ana kadar ihmal edilmiştir. Bu açığı kapatmak için, bu çalışma okuma deneyiminin farklı boyutları ile PSR'nin, özellikle de parasosyal romantizmin (PSROM) ana bağlantıları arasındaki temel bağlantıların araştırılmasında ilk adımı atmaktadır.

Cooray ve Potrafke (2011) çalışmalarında 'Eğitimde Cinsiyet Eşitsizliği: Siyasi Kurumlar, Kültür ve Din' çalışmasında politik kurumların, kültürün ve dinin eğitimde cinsiyet eşitsizliğine etkisi olup olmadığını deneysel olarak araştırılmıştır. 1991–2006 dönemi boyunca 157 ülke ile çalışma yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda modernleşmenin hem toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen hem demokratikleşmeye hem de kültürel değişime yol açabilen en önemli değişim süreci olduğu kabul edilmiştir. Bu bağlamda, sanayileşmiş toplumları dönüştüren ve giderek

artan demokratik kurumlar için artan kitlesel talepleri getiren geniş bir kültürel değişim “demokratikleşme” kavramını desteklememektedir. Demokrasinin hâkim olduğu ülkelerde kız ve erkek öğrencilerin eğitimde daha eşit şartlara sahip olduğu fark edilirken otoriter ve daha az demokratik olarak öne çıkan ülkelerde kız çocuklarına karşı ayrımcılık dramatik boyutlara ulaşabildiğini öne sürülmektedir.

Davis ve Reynolds (2018), cinsiyetli dil kullanımının eğitimdeki cinsiyet farkı üzerine etkisi ile ilgili çalışmasının çıkış noktası olarak cinsiyetli bir dil konuşmanın, cinsiyet rollerini daha çok vurgulayabileceği düşüncesi kabul edilmektedir. Cinsiyete dayalı bir dil konuşmanın, eğitim sunumunda cinsiyet eşitsizliği ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Dilbilimsel görelilik kuramına göre (Worf, 1956) konuşmacıların zihnindeki cinsiyet ayrımlarını vurgulayarak, cinsiyet rollerinin daha belirgin olmasına ve toplumsal cinsiyet rollerinin daha fazla ortaya çıkmasına neden olabileceğini savunmaktadır. Bu çalışmanın amacı cinsiyete dayalı dil ile eğitimsel cinsiyet farkı arasındaki ilişkiyi incelemektir. İnceleme sonucunda, dilde yapılan cinsiyet ayrımlarının konuşmacının zihnindeki geleneksel cinsiyet rollerinin önemini arttırdığı ve cinsiyetler arasında eşit olmayan sosyal sonuçlara katkıda bulunduğu fikri ile tutarlı bulunmuştur.

Signorielli (2001), çalışmasında televizyondaki cinsiyet rolleri ile ilgili görüntüleri ve bu görüntülerin olası etkisini incelemektedir. Televizyonda kadınlar yeterince temsil edilmemektedir ve hem erkeklerin hem de kadınların imgeleri, cinsiyet rollerinin daha özgürleştirilmiş bir görüşünü sunan özelliklere sahip bazı programlara rağmen, basmakalıp ve geleneksel olma eğilimindedir. Bu imgelerin etkisini inceleyen çalışmalar dört özellikli alana odaklanmıştır: cinsiyete dayalı davranışların ve mesleki rollerin algılanması; çocukların belirli televizyon karakterleriyle özdeşleşme eğilimi; karşı kalıplaşmış portreler; Hem yetişkinlerde hem de çocuklarda cinsiyet rolünün önemi üzerinde durulmuştur.

Ehrmann ve Wolter (2018), öğrencilerin cinsiyet rolünün matematikte yeterlilik gelişimine ve ortaöğretimde okumaya etkisi çalışmasında Alman Ulusal Eğitim Paneli Çalışması verileri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar okuma ve matematik yeterlikleri beş ve yedi sınıflarda değerlendirilen 3374 öğrenci (%48,5

kadın) oluşturmaktadır. Öğrencilerin cinsiyet-rol uyumunu, 6. sınıfta matematik ve Almanca 'ya olan ilgilerinin yanı sıra değerlendirilmiştir. Sonuçlar, her iki alanda da hem cinsiyet hem de yedide beklenen cinsiyet farklılıklarını, kızların okumada daha iyi olmalarını ve erkeklerin matematikte daha iyi olmalarını sağlamıştır. Cinsiyet rollerine yönelik eşitlikçi bir yönelimi destekleyen kızların, her iki alanda da geleneksel bir toplumsal cinsiyet rolüne sahip olan kızlardan daha yüksek yetkinlik gelişimi gösterdiklerini ortaya koymuştur. Eşitlikçi bir yapıya sahip olan erkek çocuklar, geleneksel bir bakışa sahip olan erkeklere göre daha fazla yetkinlik gelişimine sahip olduğu düşünülmektedir.

3.BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Çalışma, nitel gelenekten faydalanarak yapılmış bir doküman analizidir. Doküman analizi, araştırmanın konusu ile ilgili bilgi içeren materyallerin analizidir. Bu materyaller yazılı materyaller (kitap dergi gazete, magazin, arşiv, mektup, günlük, resmi yazışmalar ve istatistikler vb.) olabileceği gibi konuyla ilgili film, video veya fotoğraflar şeklinde de olabilir (Aktaş, 2015). Çalışmada kitaplardaki toplumsal cinsiyet unsurlarının belirlenmesi için amaca en uygun desen olduğundan doküman analizi deseni tercih edilmiştir.

3.2.İncelenen Kitaplar

Bu çalışmada 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Konya'nın merkez ilçeleri olan Karatay, Meram ve Selçuklu'da üç okul belirlenmiş ve her bir okuldaki 9, 10, 11,12. sınıf öğrencilerine en son okudukları beş kitabın isimleri sorulmuştur. En çok okunan kitaplardan oluşan listeden yapılan seçimler sonucu; yerli ve yabancı yazarlara ait olması, yazıldıkları dönemlerin birbirlerinden farklı olması gibi unsurlara dikkat edilerek aşağıda yer alan listedeki kitaplar incelemeye alınmıştır.

1. Kürk Mantolu Madonna – Sabahattin Ali
2. Mutluluk - Zülfü Livaneli
3. Fahrenheit 451 – Ray Bradbury
4. Kırlangıç Çılgılığı – Ahmet Ümit
5. Çalıkuşu – Reşat Nuri Güntekin
6. Beyaz Zambaklar Ülkesinde - Grigory Petrov
7. Huzursuzluk – Zülfü Livaneli

8. Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu – Stefan Zweig
9. Olağanüstü Bir Gece – Stefan Zweig
10. Kördüğüm – Ayşe Kulin
11. Genç Werther’in Acıları - Goethe
12. Beni İçinden Sev – Ahmet Batman
13. Başıbozuk Sevdalar – Canan Tan
14. Uçurtma Avcısı – Khaled Hosseini
15. Fatih Harbiye – Peyami Safa
16. Dokuzuncu Hariciye Koğuşu – Peyami Safa
17. Bin Muhteşem Güneş – Khaled Hosseini
18. Cemile – Orhan Kemal
19. Eylül – Mehmet Rauf
20. 1984 – George Orwell
21. Şeker Portakalı – Jose Mauro De Vasconcelos
22. Simyacı – Paulo Coelho
23. Gurur Ve Önyargı– Jane Austen
24. Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç- H. R. Gürpınar
25. Aylak Adam Yusuf Atılgan
26. Cesur Yeni Dünya- Aldous Huxley
27. Açlık Oyunları – Suzanne Collins

3.3. Verilerin Toplanması

Çalışmanın sürdürülmesi için, 2018 yılına ait gençlerin en çok okudukları kitaplara ihtiyaç duyulmuştur. Kitaplarda bulunan karakterlerin, hikâye içinde aldıkları görevler ve fiziksel ve ruhsal betimlemelerinin incelenmesi yapılmıştır.

Birbirine yakın alıntılar belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilmiş ve bunlar okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize edilerek yorumlanmıştır. Verilerinin analizinin yapılmasında dört aşamalı olan içerik analizi tekniğinden faydalanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmada öncelikle kendi içinde anlamlı bir bütün oluşturan bölümler kodlanmıştır. Bu kodları belirli bir seviyede bir araya getiren ve açıklayabilen temalar oluşturulmuştur. Elde edilen veriler düzenlendikten sonra veriler yapılandırılırken kitaplardan seçilen alıntılar kodlandırılmıştır. Toplumsal cinsiyete ilişkin mesajların yoğun olarak verildiği kitapların diğer kitaplardan farklı olarak incelenmeye tabi tutulmuştur.

3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Çalışma için toplanan veriler öncelikle toplumsal cinsiyet ekseninde betimsel analize tabi tutulmuş ardından ortaya çıkan yeni bilgiler ve veriler ışığında içerik analizi yapılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2003)'e göre, betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. İçerik analizi sırasında anne, baba, erkek çocuk, kız çocuk, yetişkin erkek, yetişkin kadın, yaşlı kadın, yaşlı erkek ve küçük erkek çocuklara dair iletiler elde edilmesi hedeflenmektedir. Bu verilerin toplumsal cinsiyet rolü iletilerinden ziyade, kitapların kurgusunda yer alan karakterlerin kişilik özellikleri olduğu konusunda karar kılınmıştır.

Verilerin analizinde, nitel araştırma veri analiz yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İnceleme yapılan kitapların içeriğinin anlaşılması ve metinlerdeki cümlelerin niteliğinin belirlenmesi amacıyla içerik analizi uygulanır. İncelemeyi yapan kişinin bu verilerden temalar üretilmesini olanak tanır (May ve Williams, 2002). Araştırmada içerik analizi türlerinden 'kategorisel analiz' kullanılmıştır. Kategorisel analiz, belirli bir mesajın önce birimlere bölünmesi ve ardından bu birimlerin önceden saptanmış temalara göre kategoriler hâlinde bir araya getirilmesidir (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Kategori geliştirme aşamasında aynı metin üzerinden benzer bir araştırma yürütmeyi planlayan başka araştırmacıların da benzer

sonuçlar elde edebilecekleri türden kategoriler geliştirilmesi beklenir (Silverman, 2006).

Kodlamalar: İnceleme yapılan kitapların her birisine birer kod verilmiştir. Örneğin Sabahattin Ali'ye ait olan Kürk Mantolu Madonna kitabına (A1) denilmiştir. Kitaplardan yapılan alıntılar ise verilen kod ve inceleme yapılan alıntının kitabın hangi sayfasında yer aldığını gösteren rakamlar ile birlikte örnekte olduğu gibi (A1- s.24) gösterilmiştir. Kitaplara verilen kodlar aşağıdaki listede yer almaktadır.

	Kitabın İsmi	Kitaba Verilen Kod
1)	Kürk Mantolu Madonna	A1
2)	Mutluluk	A2
3)	Fahrenheit 451	A3
4)	Kırlangıç Çılgılığı	A4
5)	Çalığı	A5
6)	Beyaz Zambaklar Ülkesinde	A6
7)	Huzursuzluk	A7
8)	Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu	A8
9)	Olağanüstü Bir Gece	A9
10)	Kördüğüm	A10
11)	Genç Werther'in Acıları	A11
12)	Beni İçinden Sev	A12
13)	Başıbozuk Sevdalar	A13
14)	Uçurtma Avcısı	A14
15)	Fatih Harbiye	A15
16)	Dokuzuncu Hariciye Koğuşu	A16
17)	Bin Muhteşem Güneş	A17
18)	Cemile	A18
19)	Eylül	A19
20)	1984	A20
21)	Şeker Portakalı	A21
22)	Simyacı	A22
23)	Gurur Ve Önyargı	A23
24)	Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç	A24
25)	Aylak Adam	A25
26)	Cesur Yeni Dünya	A26
27)	Açlık Oyunları	A27

3.5. Verilerin Geçerliliği ve Güvenirliği

Yapılan çalışmanın geçerliği ve güvenirliği sağlamak için; veriler ayrıntılı bir Şekilde tanımlanmaya ve sonuçlara nasıl ulaşıldığı açıklanmaya çalışılmıştır. Sonuçlara ulaşmada kullanılan verilerin alındığı kitaplar ve sayfa aralıklarının kodlaması yapılarak çalışma içerisinde kullanılmıştır. Ayrıca birden fazla araştırmacının veri toplama ve analiz süreçlerine katılması sağlanarak verilerin bağımsız olarak analiz edilmesi ve daha sonra sonra elde edilen bulguların karşılaştırılması yapılmıştır. Nitel araştırmalarda elde edilen çalışmaların nitel araştırmalar konusunda uzman olan kişilerle paylaşılmasının ve onlardan dönüt alınmasının araştırmanın güvenilirliğini artıracadığını belirtmişlerdir (Yıldırım, 2010). Bu araştırmada yapılan alışmalar Eğitim Bilimleri alanında uzman bir ğretim yesi ile paylaşılmış, onun dönütleri ile desteklenmiştir.

4.BÖLÜM

BULGULAR ve YORUMLAR

Bu başlık altında incelemek için 2018 – 2019 Eğitim ve Öğretim yılında lise öğrencilerin en çok okudukları kitapların içeriğini oluşturan; konu, tema, kahramanlar ve üslup bakımından incelenmesi yer almaktadır.

Beş ayrı kategoride değerlendirilen 27 kitabın içerisinde 117 adet alıntı seçilmiştir. Gençlerin en çok okudukları kitapların toplumsal cinsiyete sahip olduğu ve bunlardan 42'sinin erkek, 75'inin ise daha çok kadın cinsiyetine yönelik alıntılar olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada, sayısal verilerden öte, çeşitli kategorilere ayrılan alıntılarının nasıl toplumsal cinsiyet mesajlar içerdiği ve bu mesajların ortaya çıkardığı genel izlenim daha çok önem taşıdığı için her bir kategoriye ait bulgular, ayrı ayrı değerlendirmeye alınmıştır.

4.1. Konu ve Kahraman Bakış Açıklarına Göre

2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde tercih edilen kitapların içerikleri, başkahramanların özellikleri nelerdir?

Kahraman bakış açısına sahip olan kitaplarda anlatıcı, kahramanlardan birisidir. Bu anlatıcı, aynı zamanda olay örgüsünün bütün yükünü üstlenen asıl kahraman olabileceği gibi, daha da geri planda yer almış kahramanlardan birisi de olabilir. Kitaptan elde edilen bilgiler anlatan insanın sahip olduğu veya olabileceği bilme, görme, duyma, yaşama imkânları ile sınırlıdır. Bu bakış açısına sahip kitaplarda, genellikle kahramanın yaşadıkları, bildikleri, duydukları ve hissettiklerini öne çıkarılmaktadır. Bu anlatıcı türünü kullanmanın bazı dezavantajları bulunmaktadır. Bu sıkıntıların başında bakış açısındaki sınırlılık gelmektedir. Böyle bir anlatım tekniğini tercih etmiş olan yazar, eserinin kurgu dünyasını çok büyük ölçüde tek bir kişinin yaşadıkları, bildikleri, gördükleri, yorumları ile sınırlandırmış olur ki, hâkim bakış açılı anlatıcıya göre, bu, çok daha geniş imkânların bir tarafa itilmesi anlamına gelir. İnceleme yapılan kitapların kahraman bakış açılarının

cinsiyete göre dağılımları bu nedenlerle büyük bir öneme sahiptir. Karakterlerin cinsiyetleri kitap içerisinde gelişen olaylara olan bakış açımıza etki etmesine ve şekillendirmesine neden olmaktadır. Bu bölümde kitapların konularına değinilirken bir diğer taraftan cinsiyete göre ön plana çıkarılan veya eşit yaklaşılacak kitapların belirlenmesi amaçlanmıştır.

Tablo1: Konu ve Kahraman Bakış Açısına Göre İnceleme Yapılan Kitapların Sınıflandırma Sayıları

İnceleme Yapılan Kitapların Sayısı	Kadının Ön Planda Olduğu	Erkeğin Ön Planda Olduğu	Kadın ve Erkeğin Eşit Derecede Yer Aldığı
27	8	16	3

4.1.1. Kadın Kahramanın Ön Planda Olduğu Kitapların Konuları

Reşat Nuri Güntekin'in Çalıkuşu isimli romanında küçük yaşta annesini ve babasını kaybeden genç bir öğretmenin hayatını, aşkını ve Anadolu halkının yaşantıları anlatılmaktadır. Ağırlıklı olarak Anadolu'da geçen ve arka planda Osmanlı'nın son yılları anlatılmaktadır. Kitabın son kısmı hariç ki bu bölüm dışarıdan bir gözlemcinin anlattıklarıdır, romanın ana kahramanı Feride'nin yaşadıklarını onun gözünden hatıra defteri şeklinde yazılmasından oluşmaktadır.

Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu'nun yazarı Stefan Zweig kitapta ki kadın kahramanını sadece uzun bir mektubun yazarı olarak tanıtmaktadır. Kadının hayatı boyunca sevmiş olduğu erkek için kaleme aldığı bu mektubun göndereninin adı yoktur. Mektubun başında tek bir hitap vardır: "Sana, beni asla tanımamış olan sana". Kadın büyük tutkusunu hep bir "bilinmeyen" olarak, yani tek başına yaşamaya razıdır, bu aşk

öyküsünde " taraflar " değil, sadece tek bir " taraf " vardır. Kadın karakterin fiziksel ve duygusal gelişimini adım adım inceleyen ve anlatan bir kitaptır.

Ayşe Kulin'in Kördüğüm kitabının başkahramanı olan Esra bir kaza geçirir, hastanede yatmaktadır ve kim olduğunu hatırlamaz. Hafızası yerine gelmeye başladığında ise başına gelen bazı olaylardan dolayı kimliğini gizlemek zorunda kalır. Hastanede tedavilere katılan Esra kazadan önceki anılarını yavaş yavaş hatırlaması ile şekillenen bir dizi olay örgüsü anlatılmaktadır.

Canan Tan'ın Başbozuk Sevdalar kitabında Şiir adındaki bir kızın hayatının farklı dönemlerinde sevdiği birbirlerinden farklı özelliklere sahip olan erkeklerle yaşadığı ilişkiler anlatılmaktadır.

Peyami Safa'nın Fatih Harbiye romanı geleneksel Türk tipi eğitimi ile yetişen Neriman, aldığı eğitime rağmen batılı yaşamın büyümesine kapılarak ailesinden, geleneklerinden, semtinden ve insanlarından kopmaya başlar. Bu kopuş Harbiye ve Şişli de gördüğü batılı yaşama duyduğu özentiden kaynaklanır. Bu özenti onu doğuya ait olan ne varsa her şeyden koparmaya, batılı yaşama dair ne varsa ona doğru yönelme şeklinde devam eder. Batılı yaşama kavuşma hevesi, sevgilisi Şinasi'den kopma, batılı yaşamı temsil eden Macit'e yönelme şeklinde ilerlemektedir. Neriman bu kopuşun sonrasında artık nihai kararını vermek, Fatih ile Harbiye, Şinasi ile Macit, ailesi ile batılı yaşam arasında bir tercih yapacağı bir noktaya gelmiştir. Roman, muhafazakâr değerlere sahip bir semtte yetişen bir ailenin kızı olan Neriman'ın geleneklerinden kopmaya başlaması, kültürel erozyona uğraması, yaşadığı yozlaşma sürecine kapılarak batılı yaşama yönelmesi konusu üzerinde kurgulamıştır.

Khaled Hosseini'nin Bin Muhteşem Güneş kitabında Meryem ve Leyla isimlerinde ki iki kadının Afganistan'da ki savaş döneminde yaşadıkları farklı hayatların bir evde kesişmesini ve bu süreçte yaşadıkları trajik olayların anlatılmasından oluşmaktadır.

Orhan Kemal'in Cemile romanında, Boşnak kızı Cemile ve çalıştığı fabrikada Kâtip olan Necati'nin türlü zorluklara karşı gelerek savundukları masumane aşklarını anlatılmaktadır. 1934 yılı Adana'sında yaşanan aşk hikâyesinin yanı sıra geçimini emeğiyle sağlayan işçilerin karşı karşıya kaldıkları geçim zorluklarına da değinilmiştir.

Jane Austen 'ın Gurur ve Ön Yargı'sında taşralı bir beyefendinin kızı olan Elizabeth Bennett ile varlıklı ve soylu toprak sahibi Fitzwilliam Darcy arasındaki çatışmayı anlatır. Gurur ve ön yargılar nedeni ile oluşan çatışmaların ve uzaklığın zamanla azalması anlatılmaktadır.

4.1.2. Erkek Kahramanın Ön Planda Olduğu Kitapların Konuları

Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna kitabı, Rasim adlı karakterin iş bulması ile başlar. Rasim'in iş yerinde aynı odayı paylaştığı Raif Efendi'nin Almanya'da yaşadıkları romanın esas konusunu oluşturmaktadır. Raif Efendi'nin defterini okumaya başlayan Rasim karakterinin üzerinden Raif Efendi'nin hikâyesi anlatılmaktadır.

Ray Bradhury 'in Fahrenheit 451 kitabı, Guy Montag adındaki itfaiyeci işini seven biridir. Yanmayan evlerin icadından sonra itfaiyecilere yeni bir görev verilmiştir, yani kitapları yakmak görevi. Montag yirmi yaşından beri on yıldır kitap yakıyor. Öyle eski ve işe yaramayan kitapları değil, tüm kitapları. Çünkü kitaplar insanların düşünmelerine, eleştirmelerine ve sorgulamalarına neden oluyor. Montag, yıllarca gecenin bir yarısında yola çıkışını, alevlerin kitapları yutuşunu hiç sorgulamadan işine devam eder. Çünkü kitapları yakmakla toplumun mutlu olmasını sağladığını düşünüyor ve bundan da zevk alır. Çünkü şiirler acıdır, romanlar insanı düşünmeye zorlar. Oysa düşünmeyen eğlenen insanlar mutludur.

Ahmet Ümit'in Kırlangıç Çılgılığı kitabının konusu yıllar öncesinden "Körebe" davası olarak adlandırılan bir seri cinayet vakasındaki benzer şekilde işlenmiş bir cinayet üzerine katili yakalanamayan vakanın yeniden gündeme gelmesi üzerine kurulmuştur. Kitapta "Körebe" adındaki seri katil çocuk tacizcilerini hedef alıp ve onları benzer şekillerde öldüren birisidir. Nevzat Başkomiserin ekibi cinayet mahalline gittiğinde gördüğü manzara karşısında oldukça net ve ayırt edilebilir bir ayinle işlenen cinayetler nedeniyle herkes Körebe'nin geri döndüğü konusunda hem fikir olmuştur. Körebenin kim olduğu bulunmaya çalışılırken kitabın değindiği diğer sosyal problemlerden biri de Suriyeli mültecilerdir.

Grigory Petrov'un Beyaz Zambaklar Ülkesinde kitabında bataklıktan gelişmiş bir ülkeye dönüşen Finlandiya'nın, sömürü ve esaretten kurtularak 1800'lerin son döneminde Finlandiya halkının içinde bulunduğu durumu, cehaletten kurtulmak için başta Johan Vilhelm Snellman olmak üzere ülkedeki bir avuç Fin aydının verdiği olağanüstü mücadeleyi anlatmaktadır. Eser, zaman zaman Finlandiya'ya gidip gelen Rusya'nın en tanınmış papazlarından biri olan Grigory Petrov'un (1866, Rusya – 1925, Paris) gözlemlerinden oluşur. Eser, Grigory Petrov'un gözünden Finlandiya'nın ekonomi, sağlık, kültür, bilim, spor, eğitim gibi birçok alanda eski ve yeni Finlandiya'nın değişim ve gelişimi öncesi sonrasını somut örneklerle ortaya koyarak anlattığı bir kitaptır.

Zülfü Livaneli'nin Huzursuzluk kitabının ana karakteri olan İbrahim, İstanbul'da yaşamaktadır. Bir gün çocukluktan beri tanıdığı Hüseyin isimli arkadaşının öldürüldüğünü öğrenmesi üzerine Mardin'e gitmesi ile başlar. Hüseyin'in nasıl öldüğünü öğrenmek isterken de kendisini göçmen sorunları ve bu süreçte mültecilerin yaşadığı acı gerçeklerin içinde bulur. İbrahim Hüseyin'in ölümünü araştırdıkça terör olaylarının gerçek yüzünü de öğrenmesi ve öğrendiklerini okurları ile paylaşması anlatılır.

Stefan Zweig Olağanüstü Bir Gece kitabında 36 yaşındayken tüm ailesini kaybeden Baron, kendisine kalan yüklü miras nedeni ile subaylıktan erken emekli olur.

Soy olarak da Aristokrat sınıfa geçiş yapmıştır. Birbirinden pahalı ve ilginç hobiler edinen Baron, kimsede bulunmayan antikalara toplayarak vakit geçirmeye başlar. Kadımlarla da arası çok iyidir ve hayatta her şeyinin olmasının verdiği boşluğa düşer. 6 ay boyunca durgunlaşır. Ta ki o geceye kadar...

Goethe'nin Genç Werther'in Acıları kitabı aydın bir genç olan Werther'in şehirden ve toplumdan kaçarak sessiz sakin bir yere yerleşir. Romanda Werther, taşındığı küçük yerde tanıştığı Lotte'ye âşık olur. Ancak bir problem vardır ki o da Lotte'nin nişanlı olmasıdır. Romanda Werther'in, Lotte'ye olan imkânsız aşkı yüzünden intihara sürüklenmesini arkadaşı Wilhelm'e yazdığı mektuplardan okuruz.

Ahmet Batman'ın Beni İçinden Sev kitabı Güçlü isimli başkahramanın, 1984 yılında Aydın'da dünyaya geliyor. İkiz kardeşi var. Hasta doğuyor ve yoğun bakıma alınıyor. Babası hayata tutunması için ona Güçlü ismini veriyor. Annelerinin ani ölümü ile babaları ile yalnız kalan iki kardeşin yaşantısı anlatılırken ilerleyen bölümlerde Güçlü karakterinin yaşadığı zorluklar ve bu süreçteki duygusal gelişimi ve değişimi anlatılmaktadır.

Khaled Hosseini'nin Uçurtma Avcısı kitabı Emir ve Hasan isimli iki çocuğun Kabil'de monarşinin son yıllarında birlikte büyüme süreci anlatılmaktadır. Aynı evde büyüyüp, aynı sütanneyi paylaşmalarına rağmen Emir'le Hasan'ın dünyaları arasında uçurumlar vardır: Emir, ünlü ve zengin bir işadammın, Hasan ise onun hizmetkârının oğludur. Üstelik Hasan, orada pek sevilmeyen bir etnik azınlığa, Hazaralara mensuptur. Çocukların birbirleriyle kesişen yaşamları ve kaderleri, çevrelerindeki dünyanın trajedisini yansıtır. Sovyetler işgali sırasında Emir ve babası ülkeyi terk edip California'ya giderler. Emir böylece geçmişinden kaçtığını düşünür. Her şeye rağmen arkasında bıraktığı Hasan'ın hatırasından kopamaz.

Peyami Safa'nın Dokuzuncu Hariciye Koğuşu kitabında hasta bir çocuğun hikâyesi anlatılmaktadır. Kesilme tehlikesi olan bacağından acı çeken, kendinden yaşça büyük ve oldukça zengin bir paşa kızına âşık olarak onunla evlenmeyi hayal

eden ve ümitleri peşinde rüyalar âleminde yaşayan, bacağına ağrıları ile fiziki, olmayacak rüyalar ve aşklara kapılmasından dolayı da ruhsal manada acılar yaşayan birisi. Kuruntulu karamsar, hastalığın ve acıların çok erken olgunlaştırdığı birisidir. Hasta sakat ve olmayacak düşlerin peşinde koşan yozlaşmış bir karakterdir.

George Orwell'in 1984 kitabında, totaliter ve baskıcı bir iktidarın kontrolünde olan Okyanusya toplumu anlatılır. Toplum parti ve onun lideri Büyük Birader'in diktatörlüğünde sınıflara ayrılmıştır. Hiyerarşik sınıflamada ortalarda yer alan bir memur, romanın başkahramanıdır. Doğruluk Bakanlığı'nda çalışan dış parti üyesi Winston Smith'in gözünden baskı altında yaşayan Okyanusya toplumu anlatılır. 20.yüzyılın en popüler distopik romanlarından biri sayılan roman üç bölümde ele alınabilir. Birinci bölüm toplumda günlük hayat ve Winston'un yeri tasvir edilir. İkinci bölümde Julia adında bir kadınla yaşadığı cinsel ilişki ve parti yönetimine karşı çıkan düşünceleri anlatılırken son bölümde ise Winston'ın parti tarafından ele geçirilerek işkencelerle sisteme uygun bir vatandaş yapılması anlatılmaktadır.

Jose Maura De Vasconcelos' un Şeker Portakalı isimli kitabı, ailesinden baskı gören ve istediği sevgiyi görmeyen Zeze isimli bir çocuğun, aradığı sevgiyi diğer insanlarda ve varlıklarda bulmaya başlaması anlatılmaktadır. Hayaller dünyasında yaşayan Zeze, yaramaz, haylaz olmasına rağmen zeki ve duygusal bir çocuktur. Yeni taşındıkları evde karşısına çıkan portakal ağacı ise tam anlamıyla sığınabileceği tek varlıktır. Karşısına çıkan zorlukları aşabilmenin tek yolu portakal ağacının dallarının altındadır; bu ağaç güvenebileceği, sırlarını, korkularını ve sevincini paylaşabileceği tek şey olmuştur artık.

Paulo Coelho'nun Simyacı isimli kitabı, gezgin olma isteyen ve dünyanın farklı yerlerinde yaşarsa mutlu olabileceğine inanan Santiago'nun gördüğü bir rüya ile İspanya'dan kalkıp Mısır Piramitlerinin eteklerinde olduğuna inandığı hazinesini aramaya gitmesi ve bu süreçte yaşadıkları anlatılmaktadır. Endüslü çobanın çıktığı bu yolculuk fiziki âlemde Mısır'daki Piramitlere doğru, içsel âlemde ise kendini ve mutluluğu arayıp bulma çabasıdır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç kitabında ki olay örgüsü, dünyaya çarpma ihtimali bulunan bir Kuyruklu Yıldız'ın etrafında gelişir. Defterdar Galip Efendi'nin oğlu olan İrfan Galip'in oturduğu mahalle de Kuyruklu Yıldız nedeniyle korku ve panik içindedir. Kültürlü olan, eğitilmiş İrfan Galip oturduğu mahallenin cahil insanlarla dolu olduğunu düşünür. Hatta evlenilecek bir Türk kızını olmadığından yakınmaktadır. Kendisiyle alay eden kadınlarla hesaplaşmak için de onları toplayarak onlara Kuyruklu Yıldız hakkında bilgiler verir. Konuşmalarıyla onların cahilliğini yüzlerine vurarak mahalleliden intikam alır. Bu toplantıdan birkaç gün sonra İrfan Galip, çok kültürlü bir bayandan mektup alır. İrfan Galip uzun uğraşlar sonucu kendisine mektup yazan kişinin Feriha olduğunu öğrenir. Roman, Hal-ley Kuyruklu Yıldız'ın dünyanın yakınından geçtiği bir gecede Feriha'yla İrfan Galip'in evlenmeleriyle son bulur.

Yusuf Atılgan'ın Aylak Adam isimli kitabındaki kahramanın bir adı bile yoktur. Yusuf Atılgan onu C. Olarak adlandırmaktadır. Babasından kalan evlerin kira gelirleri sayesinde dertsiz aylak bir hayat yaşayan C.'in günlük macerasını arkadaşı Sadık'ın atölyesi, kahvehaneler, restoranlar ve en çok da sokaklar oluşturmaktadır. Gününün tümünü aylak aylak dolaşarak geçirir ve kendini sürekli bir arayışın içinde bulmaktadır. Kitap okur, film izler, çevresindeki insanları gözlemler ve tam olarak ne aradığını anlamaya çalışması anlatılmaktadır.

Aldous Huxley'nin distopik romanı olan Cesur Yeni Dünya okurlarını "Ford'dan sonra 632 yılına" götürür. Bu dünyanın cesur insanları kapısında "Cemaat, Özdeşlik, İstikrar" yazan Londra Merkez Kuluçka ve Şartlandırma Merkezi'nde üretilirler. Kadınların doğum yapması yasak ve ayıp olduğu için, "annelik" ve "babalık" pornografik birer kavram olarak görülmektedir. Toplumsal istikrarın temel güvencesi olan şartlandırma hipnopedya (uykuda eğitim) ile sağlanır. Hipnopedya sayesinde herkes mutludur; herkes çalışır ve herkes eğlenir. "Herkes herkes içindir."

4.1.3. Kadın ve Erkek Kahramanlara Eşit Derecede Yer Veren Kitapların Konuları

Zülfü Livaneli'nin Mutluluk kitabı Van Gölü kıyısındaki bir kasabada, Allah'ın kendisini sevmesinden başka bir şey beklemeyen 17 yaşında bir kız olan Meryem. Hayattan hiçbir beklentisi kalmamış sahip olduğu her şeyi geride bırakarak, teknesiyle amaçsız bir Ege yolculuğuna çıkan Prof. Dr. İrfan Kurudal. Gabar Dağları'nda terörle mücadele etmiş bir komando olan Cemal. Askerliğini bitirip eve döndüğünde ömrünün en zor göreviyle karşı karşıya kalıyor: Ailenin yüzkarası amcakızını töre gereği öldürmesi gerekiyor. Her biri mutluluğu arayan Meryem, İrfan ve Cemal, kendilerinin, birbirlerinin ve ülkenin ruhunun derinlerine doğru çıkılan yolculuğu anlatan bir kitaptır.

Mehmet Rauf'un Eylül isimli kitabı Türk Edebiyatının ilk psikolojik romandır. Romanda evli bir kadın ile bu kadının evine gidip gelen bir akrabasının yasak aşkı anlatılır. Suad bir yanda kocasına duyduğu bağlılık ile diğer yanda Necip'e duyduğu aşk arasında çarpınıp durur. Necip ise bir yanda Süreyya ile devam eden dostluğu diğer yanda ise Suad'a olan aşkı arasında bocalar. Mehmet Rauf Eylül romanında bu iki aşğın psikolojilerini, imkânsızlıklarını, iç çöküşlerini ve vicdan azaplarını detaylı bir şekilde anlatmaktadır.

Suzanne Collins Açlık Oyunları kitabında, uzak ve belli olmayan bir gelecekte Kuzey Amerika'da kıyamet sonrasında kurulmuş Panem'de yaşayan 16 yaşındaki Katniss Everdeen'nın ağzından anlatılmaktadır. Halk, gelişmiş bir şehir olan Capitol tarafından yönetilmektedir. Panem adlı bir ülkede 13 mıntıka vardır ve bu mıntıkları Capitol yönetmektedir. 13. mıntıka yıllar önce Capitol'e karşı bir isyan çıkartmıştır. Bu isyanda Capitol 13. mıntıkayı yerle bir etmiştir ve kalan 12 mıntıka içinse ceza olarak "Açlık Oyunları" adlı bir bela açmıştır. "Açlık Oyunları" her yıl ülkenin on iki mıntıkasından seçilen 12-18 yaş arası bir kız ve erkeğin tek kişi kalana kadar savaştığı bir televizyon programıdır. Kura ile çekilen kişiler bu oyuna katılmakta, izleyicilerin canlı olarak seyrettiği bu müsabakada ölümüne oynamaktadırlar.

4.2. Kadın Kahramanlar

2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde gençlerin tercih etmiş olduğu romanlardaki kadın karakterler üzerinden verilen toplumsal cinsiyet rol iletileri nelerdir?

İnceleme yapılan kitapların her birinde yer alan kadınlar hakkında yapılan yorumların belirlenen temalara göre kategorileştirilmesi sağlanmıştır.

Tablo2: Kadın Kahramanlara Yönelik Yapılan Alıntıların Sayıları

Toplam Alıntı Sayısı	Olumlu Alıntı Sayısı	Olumsuz Alıntı Sayısı
75	3	72

4.2.1. Kadınlara Yönelik Olumlu Alıntılar

İnceleme yapılan kitapların büyük bir kısmında kadın olmaya yönelik olumlu bir alıntı olmadığı fark edilmiştir. Olumlu olarak seçilen alıntılardan ise sadece bir tanesi kadın olmanın değerini ve önemini ön planda tutmaktadır.

'Daha çok küçüksün biliyorum, ama bunu şimdiden anlamam ve iyice öğrenmeni istiyorum. Evlilik bekleyebilir, eğitim beklemez. Sen çok, çok zeki bir kızsın. Gerçekten öylesin. İstedğin her şey olabilirsin. Leyla seni tanıyorum. Ayrıca, bu savaş bittikten sonra Afganistan'ın erkekler kadar, belki daha çok, sizlere gereksineceğini biliyorum. Çünkü bir toplumun, kadınları eğitimsiz olduğu sürece başarıya ulaşma şansı yoktur.' (A17-s.118)

Kadınların isterlerse her şeyi başarabilecek güçte olduklarını ve eğitim hayatlarının ise aslında pek çok şeyden önemli olduğu mesajı verilmektedir. (Kâğıtçıbaşı, 1990) Az gelişmiş ve çok gelişmiş bölgeler arasındaki anlamlı farklılığın en başında cinsiyetler arası eğitim farklılığının geldiğini söylemektedir. Az gelişmiş bölgelerde yaşayan kadınların eğitimsizliğini, Türkiye'nin en önemli insani gelişim sorunu olarak görmektedir.

Seçilen diğer iki alıntının da ortak özelliği toplumu oluşturan iki farklı cinsiyetin olduğu ve bu iki farklı cinsiyetinde toplumun gelişmesi ve refahı söz konusu olduğunda aynı derecede öneme sahip olduğuna değinmesidir.

‘Bazı devletler şiddetli buhranlar geçirirler ya da bütünüyle mahvolurlar. Bazı milletler ise yaşantılarını bilgece bir güzellik içinde düzenlerler. Bu örneklerin her ikisi de yalnızca devlet adamlar, milletvekilleri, senatörler ve Çarlar için önem taşımayıp, toplum bireylerinden her birini de ilgilendirmesi gereken meselelerdir.

Erkek ve kadınlar, ihtiyarlar ve gençler, kentliler ve köylüler, beyin gücüyle veya kol gücüyle çalışanlar hep bu meselelere zihin yormalıdır.’ (A6-s.33)

Toplumların gelişmesinin ve ilerlemesinin halkı; kadın, erkek, yaşlı, genç ayrımı yapmaksızın bir bütün olarak görmenin önemi vurgulanmıştır. Gelişmekte olan veya kalkınmış ülkelere bakıldığı zaman kadınlarında erkekler kadar toplumsal süreçlere dâhil edildiği görülmektedir. İnceleme yapılan kitaplardan Beyaz Zambaklar Ülkesinde kitabında özellikle kalkınma sürecinde kadının önemi ve toplum içerisinde ki konumuna değinilmektedir.

4.2.2. Kadınlara Yönelik Olumsuz Alıntılar

Kadın kahramanlara yönelik seçilen olumsuz alıntı sayısı 72’dir. Bu alıntıların çeşitli temalara göre sınıflandırılmış ve incelenmiştir.

4.2.2.1. Fiziki Özelliklerine Yönelik Alıntılar

Tablo3: Kadın Kahramanların Fiziki Özelliklerine Yönelik Yapılan Alıntıların Sayıları

Fiziki Özelliklerine Yönelik Yapılan Toplam Alıntı Sayısı	Kadınların Görünüşüne Yönelik Yapılan Alıntı Sayısı	Kadınların Yaşına Yönelik Yapılan Alıntı Sayısı
12	6	6

Kadın kahramanlara yönelik seçilen alıntıların, olumsuz kabul edilen 72 alıntının 12 tanesinin kadınların fiziki özelliklerine yönelik olduğu belirlenmiştir. Fiziki özelliklerine yönelik seçilen alıntıların ise 6'sının kadınların dış görünüşlerine dair yapılan olumsuz yorumlar olduğu, geri kalan 6 yorumun ise kadınların yaşlarının ilerlemesine üzerine yöneltilen yorumlardan oluşmaktadır.

A. Görünüş

Erkekler ve kadınlar, belirli bir toplulukta var olabilmek için birbirlerinden farklı sorumluluk ve görevleri üstlenmektedir. Bu sorumluluk ve görevlere uygun davranışlarla yaşamaya başlarlar ve bu durum bir dizi değişimi de meydana getirir (G. Çolak, 2018). Bu farklılaşma ve değişme sürecinde özellikle giyim, saç stili gibi görünüşte oluşan farklılıkların daha kolay fark edileceği düşünülmektedir. İnceleme yapılan romanlarda erkek kahramanın görünüşünden daha çok kadın kahramanların nasıl gözüktüğüne yönelik yorumlara yer verilmiştir. Aşağıda bu duruma örnek teşkil edebilecek alıntılara yer verilmiştir.

'21. Yüzyılda büyük şehirlerimizi kuşatan benzerleri gibi uzun bacaklı, bakımlı kumral saçlı, giyimine özen gösteren çok hoş bir kadındır ve bütün güzel kadınlar gibi korkutucudur; tedirgin edicidir çünkü çocukluğundan beri ne kadar güzel olduğunu duyarak büyümüş bütün alımlı kızlar gibi, okul yıllarında, parmağının ucunda oynatmayı öğrenmiştir. Güzelliğın ve cinselliğın çok önemli bir silah olduğunu kavrayan bir komutan gibi düzenlenmiştir hayatını. Annelerimizin kuşağında bulunmayan bir üstünlük duygusuna sahiptir erkekler karşında; kimseye sevdalanmaz, kendisine âşık olunmasını bekler. Hizmet etmez, hizmet edilmesini bekler, erkeğın ona kapı açmasını, iltifat etmesini, pahalı hediyeler almasını bekler, övülmeyi bekler, arkadaş toplantılarında ikisinin de bildiğı bir hikâyeyi kendi anlatır ve kocasının susmasını ister. Kısacası bu İslam ülkesinde yüzyıllarca ezilmiş hemcinslerinin intikamını tek bir hayatta almak istercesine pusuda bekler. Güzel kadınlarla gırıştiğım her deneme düş kırıklığıyla bittiğı için artık bu genellemeyi rahatça yapıyorum.' (A7-s.76)

‘Sizi sergide tanıyamamakta bir parça mazurdum!’ O kadar neşeli, hatta alaycıydınız ki... Sonra, nasıl söyleyeyim her haliniz tablodakinin aksineydi... Saçlarınız kısa ... Eteğiniz de kısa ve elbiseniz daracaktı... Adeta koşar gibi, hoplar gibi yürüyordunuz... Sizi münekkitlerin ‘Madonna’ dedikleri o ağırbaşlı, düşünceli hatta biraz da kederli tabloya benzetmek herhalde güç bir şeydi... Ama hayret ediyorum... Demek çok dalgınmışım!’ Ağırbaşlı, düşünceli bir kadının nasıl gözükmesi gerektiğine dair bir yargı vardır. (A1-s.74)

Kadın kahramanların görünüşlerine dikkat etmeleri, özen göstermeleri pek çok kitapta erkekler ve diğer kadınlar tarafından onaylanmamakta ve eleştirilmektedir. Bu eleştirileri yok sayan kadınlar olduğu gibi bu durumdan rahatsızlık duyan kahramanlarda vardır. Fatih Harbiye romanında giyimine ve dış görünüşüne dikkat eden kadın kahraman *Neriman* roman boyunca eleştirilmekte kendisi de bu eleştirilerin odağı olduğunu fark etmekte ve bu durumdan duyduğu rahatsızlığı belirtmektedir.

‘Biraz temiz giyindin mi insanın arkasından fena fena bakıyorlar, kim bilir neler söylüyorlar, insan yolda bile rahat yürüyemiyor.’ (A15-s.29)

B. Yaş

İnceleme yapılan kitaplarda fiziki özelliklerine yönelik seçilen alıntılarının bir kısmının kadın kahramanların yaşlarına yönelik olduğu görülmektedir. Kadın kahramanların yaşları ilerledikçe fiziksel, bilişsel anlamda olumsuz yönde değişim geçirdikleri yönünde pek çok yorum yapıldığı fark edilmiştir.

Kürk Mantolu Madonna’da Raif Efendi’nin eşi olan Mihriye Hanımın kırk yaşına bile gelmeden fiziksel anlamda ne kadar yıprandığı anlatılmaktadır.

‘Raif Efendi’nin, daha kırk yaşına gelmeden ihtiyarlayan, gevşemiş etleri, göbeğine kadar sarkan memeleriyle acayip bir şişmanlığı birleştiren karısı Mihriye Hanım, bütün gününü mutfakta yemek pişirmek, boş zamanlarında yığın yığın çocuk çorabı yamamak ve kız kardeşinin birbirinden haşarı ‘yumurcaklarına’ bakmakla geçirdiği halde bir türlü ev halkına yaranamıyordu.’ (A1-s.27)

İnceleme yapılan diğer bir kitapta ise kırk yaşını geçmiş olmasına rağmen kadın kahramanın uğraşı ile fiziksel görünümünü korumayı başardığı ve bu durumun erkek kahraman tarafından beğeni ile anlatıldığı görülmektedir.

‘Karısu kırk yaşını geçmiş olmasına rağmen, haftada altı gün yaptığı aletli jimnastik sayesinde sıırım gibiydi; hiçbir yeri sarkmamış, bozulmamıştı doğrusu.’ (A2-s.27)

Reşat Nuri Güntekin’in ‘Çalığışu’ kitabında da kırk yaş durumu işlenmiştir. Fakat burada durum fiziksel görünümde yaşanan değişimden ziyade kadınların yaş aldıkça cinsi özelliklerinden uzaklaşarak cinsiyetsizliğe doğru bir geçiş yaptığı yönündedir.

‘Teyzemin arkadaşları kırkı geçmiş yaşlarıyla kendilerini kadından, Kamran’ı erkekten sayarak biraz uzaktan gidiyorlardı.’ (A5-s.90)

İncelenen romanlarda yer alan çiftlerin yaşlarının birbirlerine yakın olduğu veya erkek kahramanın yaşça kadın kahramandan büyük olduğu fark edilmiştir. Erkek kahramanların kadınlardan büyük olması toplum tarafından eleştiri konusu olmazken, kadın kahramanın yaşça büyük olması durumu şiddetli bir şekilde eleştirilmektedir. Özellikle bu durumun kadınlar tarafından daha da çok olumsuz karşılanmaktadır. Çalığışu romanında geçen diyalog bu duruma gösterilebilecek önemli bir örnektir.

‘Ben bu Neriman’ın köşke dadanmasındaki sebebi sezer gibi olmuşum. Galiba bizim budalaca kuzeni gözüne kestirmişti. Evlenmek için mi? Zannetmem. Otuzuna yaklaşmış bu dul kadını yirmi yaşındaki bir çocukla evlenmek istemesi, kepezeliğin dik alası... O, böyle bir kepezelikten çekinmese bile benim cadaloz teyzelerimde, yavrularını öyle acemi çaylağa kaptıracak göz var mı?’ (A5-s.46)

Kendisinden yaşça büyük bir hanım ile genç bir erkeğin evlenmesi fikri münasip bulunamamakta ve özellikle erkeğin ailesinde ki diğer hanımların bu duruma izin vermeyeceği anlatılmaktadır.

Kadınların kırk yaşına gelmeden bedenlerinin deforme olmasında çok yoğun bir şekilde çalışmalarının etkili olduğu ve bu çalışma yoğunluğunda kendilerine zaman

ayırılmayan kadınların nasıl yıprandıkları anlatılmaktadır. Zülfü Livaneli'nin Mutluluk romanında yukarıda anlatılan duruma örnek gösterilebilecek bir yorum bulunmaktadır.

'Akdeniz kadınları gibi annesinin de gövde biçimi bozulmuş omuzları eğilmiş, beli bükülmüş ve kaşça kemikleri, yürümesini tungırtılı bir hale sokan anormal bir görünüm almıştı. Gençcik, fidan gibi esnek kızların bu hale dönüşmesi, Profesöre dehşet veriyordu.' (A2-s.104)

Yaşa yönelik alıntıların verdiği mesajlar genellediğinde özellikle kırk yaşın önemli bir değişim kıstası kabul edildiği düşünülmektedir. Kadınların yaşları ilerledikçe kendilerine bakmazlar ise vücutlarının deforme olacağı ve belirli bir yaştan sonra kadın olmanın yerini cinsiyetsizliğe bıraktığı gibi mesajların verildiği görülmektedir.

4.2.2.2. Kişilik Özelliklerine Yönelik Yapılan Yorumlar

Bu bölümde kadın kahramanların kişilik özelliklerine yönelik seçilmiş olan alıntılar incelenmektedir. İncelenen kitapların genelinde kadın kahramanların; beceriksiz, gayesiz ve düşüncesiz olarak nitelendirilerek gösterildikleri fark edilmektedir.

İncelenen kitaplarda sık sık titrek el yazıları ve dalgınlıkları nedeniyle işleri aksattıklarına yönelik yorumlar bulunmaktadır. Aşağıda bu duruma örnek teşkil edecek alıntılara yer verilmiştir.

"Daktilo hanımlar pek acele yazdılar!" Diye mırıldandı. 'Herhalde yanlışlar vardır, fakat okumaya kalksam Hamdi Bey'i daha çok kızdıracağım... Hakkı da var... Götürüp vereyim bari...' (A1-s.22) Raif Efendi Daktilo kullanan hanımların yetersizliklerine değinmiştir.

'Titrek el yazısına bakılırsa bir kadın tarafından yazılmıştı ve mektuptan çok bir deneme taslağını andırıyordu.' (A8-s.12)

‘Yalnız karısı, senelerden beri bir saniye bile hafiflemeyen işler ve geçim dertleriyle biraz aptallaşmışa benzeyen Mihriye Hanım, kocasıyla elinden geldiği kadar meşgul oluyor, onun kendi evlatları tarafından küçük görülmemesi, horlanmaması için gayret ediyordu.’ (A1-s.29)

Mihriye Hanım’la Necla’nın halleri hakikaten insana endişe verecek gibiydi. Senelerden beri iş yapmaktan düşünmeyi bile unutmuşa benzeyen kadın, büyük bir şaşkınlık içinde hastanın odasına girip çıkıyor, arkasına hardal lapası korken elinden havluları veya tabağı düşürüyor, içeride veya dışarıda daima bir şey unutup ve hiç durmadan aranıyordu.’ Ev işlerinin yoğunluğu ve fazlalığı nedeni ile düşünme ve muhakeme yeteneklerini ev hanımlarının kaybettiklerini düşünmektedir. (A1-s.36)

‘Şimdi kafası eskisi gibi ev dertleri, yemek ve çamaşır işleriyle doluydu. Bütün basit insanlarda olduğu gibi, kederden sevince, heyecandan sükûnete geçiyor ve bütün kadınlar gibi her şeyi çabucak unutuyordu.’ (A1-s.38) Raif Efendi’nin karısı hakkında yapılan gözlem ve düşünceler bütünüdür.

Ev dışı alanlarda sorumluluk almayan kadın karakterlerin yanı sıra ailesinin geleceği konusunda karar verme, sorumluluk alma vb. durumları karşılamayan karakterler bulunmaktadır.

Bayan Phelps, ‘Kaygılanmıyorum’ dedi. ‘Kaygılanmayı tamamen Pete’e bırakacağım.’ Kıkırdadı. ‘Kaygılanmayı tamamen bizim Pete’e bırakacağım. Kaygılanmayacağım. Kaygılanmıyorum.’ (A3-s.117)

‘Füsun’la evlenebilmek için annemi çocuklarına zarar vermekle tehdit ederek onu sıcacık yuvasından ve evlatlarından mahrum eden babamın içimde açtığı yaraları onarmam mümkün değil. Tertiplenen sahte cenaze töreninde döktüğü gözyaşları bile yalanmış meğer. Oysa benim ve kardeşimin çektiği acıları fazlasıyla sahiciydi. Çocuklarını öldürürüm! Diyerek annemi bunca zaman uzak tutmuştu bizden. Zavallı anneciğim, boynunu büküp hiç karşı koymadan imzalamış boşanma belgelerini...’ (A12-s.214)

Ekseriya öğleden sonraları büyük caddelerde, kalabalığın içinde dolaşır, yüzlerinde çok mühim işler yapmış insanlara mahsus bir ciddilikle evlerine dönen veya bir

erkeğin koluna asılarak baygın gözlerle etrafa tebessüm saçan kadınları seyredirdim.
(A1-s.50)

4.2.2.3. Aktivitelerine Yönelik Yapılan Yorumlar

A. Günlük Hayatları

Kadınların yaşadıkları çevreler, sahip oldukları meslekler veya anlatılan olayların içerikleri birbirlerinden farklı olmalarına rağmen günlük hayatın getirmiş olduğu rutin işlerde ev ile ilgili işlerin genellikle kadınların yaptığı şekli ile anlatıldığı düşünülmektedir. Mutluluk romanında doğuda bir köyde yaşayan kadınların günlük hayatları anlatılırken ev işleri yaptıkları evin işleri bittikten sonraysa yine evin içinde veya komşuların evinde zaman geçiren kadınlar anlatılmaktadır.

‘İki katlı taş evde öğleden sonraları teyzeleri, halaları ve üvey annesi, yatakların üzerinde uzanarak, başlarına destek yaptıkları dirseklerini yatağa dayayıp saatlerce sohbet ederlerdi. Konuşmaları hiç bitmezdi bu kadınların. Annesinin ikizi olan teyzesi hariç hepsi şişman olduğu için gövdelerini zapturapt altına alınmaz yuvarlaklıkları oraya buraya dağılır, belirli bir şekilleri olmayan cisimler ortaya çıkarırlardı.’ (A2-s.13)

İncelenen kitaplarda kadınların günlük hayatına yönelik yazıların büyük bir kısmı ev içerisinde ki hayatı ile ilgiliyken eğer kadın kahraman çocuk sahibi olduysa annelik rolünün getirmiş olduğu çocuk bakımı üzerinedir. İncelenen romanlardan birisi olan Fahrenheit 451 isimli ütopya bir dünya düzenin anlatıldığı bir temada dahi çocukların bakımı söz konusu olduğunda ön plana çıkarılan kahramanlar kadınlardır. Ütopik bir evren anlatıldığı için kitapta çocuk sahibi olmak zor karmaşık ve hoş karşılanmayan bir durum olarak anlatılmaktadır. Bu duruma kadın kahramanın getirmiş olduğu çözüm aşağıda anlatılmaktadır.

‘Çocukları her on günün dokuzunda başımdan atıyorum; okulda oluyorlar. Ayda üç gün, eve geldiklerinde onlara katlanıyorum; hiç kötü değil. Onları oturma odasına sokup televizyonu açacaksın. Giysi yıkamak gibi aynen; çamaşırları tıkıştırıp kapağı kapatacaksın.’ (A3-s.119)

Çocuk sahibi olan çiftlerde ise erkeğin çocuk bakımı konusunda sorumluluk aldığına dair herhangi bir yorum bulunmazken çocuk bakımı konusunda kadınların görevlendirildiği pek çok alıntı bulunmaktadır. Örneğin dışarı çıkmak isteyen bir kadın kahraman çocuklarından kurtulmaya çalışan görevlerini ihmal eden bir şekilde tasvir edilmiştir.

‘Raif Efendi’nin baldızı Ferhunde Hanım, üç ve dört yaşlarında ki iki çocuğu ile uğraşmaktan ve bunları ablasına bırakmak fırsatını bulur bulmaz, sırtına bir ipekle elbise geçirip alelacele boyanarak gezmeye gitmekten başka bir şey düşünecek halde değildi.’ (A1-s.26)

B. Kadınların Yaptıklarına Getirilen Sınırlamalar

İnceleme yapılan kitaplarda ‘kadın başına, kız başına’ gibi kelimelerin kullanıldığı fark edilmiştir. Kelimelerin kullanıldığı olaylar incelendiğinde kadınlara getirilen birbirinden farklı konulardaki sınırlamaların nedeni olarak cinsiyetleri öne sürülmektedir. Romanlarda cinsiyetleri gereği pek çok konuda sınırlamalara maruz kalmış kadın kahramanlar bulunmaktadır. Örneğin trafik kazası geçirmiş kadın kahramanın tek başına sokakta olması başka bir kadın tarafından eleştirilmektedir.

‘Gecenin çok geç bir saatinde sokaktaymışım...

Evet yalnızmışım... Kazaya şahit olanların ifadesi öyle

Ne yapıyordun o saatte sokakta kız başına?’ (A10-s.56)

İnceleme yapılan kitaplarda tek başına var olmak isteyen kadının karşısına sık sık çıkartılan bu tanımlama toplumun kadınlar için çizdiği sınırı mantığa bürümek için kullandığı bir yöntemdir. Örneğin üniversite eğitimi gören modern bir aile yapısına sahip olan iki kadının eğitimleri gereği staj yapmak istemesi, herhangi bir açıklama getirilmeden kız başınıza gidemezsiniz denilerek engel olunabilmektedir.

‘Tatil köyünde yapacağımız staj konusu gündeme geldiğinde şiddetle karşı çıkmıştı Hakan. Nasıl olurdu da Eda ve ben kız başımıza böyle bir yere gidip de farklı dilden,

dinden, ırktan –daha önemlisi farklı cinsiyetten!- insanlarla beraber tatil yapardık?’
(A13-s.54)

Doğdukları ilk andan itibaren bağımlı bir şekilde yetiştirilen kız çocuklarına karşılık sürekli güçlü olması kendi kendine yetebilmesi ve dolayısıyla bağımsız olması beklenen erkek çocukları zamanla kendilerine biçilen roller ve sınırları içerisinde var olmaya çalışırlar. Bu durum onların kendi cinsiyetleri ve karşı cinsiyet ile ilgili pek çok kalıp yargıları oluşturmalarına ve kabul etmelerine neden olur. Örneğin incelenen başka bir kitapta Maria Puder’i geceleri şarkı söylemek için sahne aldığı yerde gören Raif Efendi’nin kurduğu şu cümle dikkat çekmektedir.

‘Her şarkıdan sonra birkaç alkış duyuluyor ve kadın başıyla orkestraya başka bir şey çalmasını işaret ediyordu.’ (A1-s.69).

Bütün bu incelenen alıntıların ortak noktası, kadın kahramanların davranışları eşleri, aileleri ve toplum tarafından sınırlandırılmasıdır. Ailesinin erkeklerine bağımlı olarak yaşayan kadın daha sonra evlendiği zaman kocasının varlığı ile bağımlı yaşamını devam ettirir. Kadının tek başına var olması bu gelişim süreciyle zorlaştırılır. O artık ya birilerinin kızı ya da karısıdır; bağımsızlığa sahip olması neredeyse imkânsızdır (Tolan, 1991).

4.2.2.4. Gelenek ve Kültürün Etkisine Göre Seçilen Alıntılar

A. Toplumun Onayladığı Kadın Modeli

Çolak (2018), araştırmasında kadınlara atfedilen kelimeleri genel olarak değerlendirdiğinde, toplumsal cinsiyetle ilgili literatürde *ağırbaşlı, başı bağlı, edepli, gizemli, iffetli* gibi ahlaklı, namuslu ve gizemli olmaya yönelik terimlerin sıklıkla kullanıldığını ve özellikle ev ve evlilik hayatında *sorumluluk, dikkat ve beceri sahibi* olmaya yönelik kelimelerle nitelendirildiklerine değinmiştir. Yapılan kitap incelemesinde farklı dönemlerde yazılmış farklı yazarlara ait pek çok kitapta beğenilen ve toplum tarafından onaylanan kadın modelinin yukarıda belirtilen özelliklere benzer görüntü çizen kadın kahramanların tercih edildiğini göstermektedir.

İnceleme yapılan kitapların birisinde tüm genç erkeklerin fıkralarına konu olan bir hikâye vardır. Hikâyede ismi geçen kızın özellikleri ve neden hayalleri süslediği dikkat çekmektedir.

‘Saf Gelin on beş yaşına kadar, dünyanın bütün kötülüklerinden korunarak ve evde nadide bir çiçek gibi saklanarak, hiçbir şeyden haberi olmadan yetiştirilen bir kızmış. Babasıyla anası onun diğer çocuklarla oynamasına, dışarı çıkmasına, böylece kızlarla erkekler arasında geçen ayıp şeyleri öğrenmesine izin vermemişler.’ (A2-s.35)

Beğenilen ve onaylanan kadın modeli; saf ve masum kalması gereken, gerçek dünya ile arasında bir sınırmın oluşturulduğu dolayısıyla evin içerisinde ki yaşam ile sınırlandırılmış bir hayata sahip dış dünyaya dair herhangi bir bilgiye sahip olmayandır. Kitaplarda onaylanan kadın modelinin taşıması beklenen diğer önemli özellikler ise iffetli olması, boyun eğmesi, utangaç tavırlara sahip olmasına yöneliktir. Bu özelliklere sahip olduğu düşünülen ve özellikle erkek kahramanlar tarafından takdir edilen kadınlara yönelik alıntıların bir kısmına aşağıda yer verilmiştir.

‘Onun sevgisi umutsuzdur. O hırslı ve sürekli beklenti içinde olan yetişkin bir kadın gibi değildir. Coşkulu da olsa sevgisini saklamasını, sadık olmasını, söz dinlemesini ve boyun eğmesini bilir.’ (A8-s.21)

‘Kabil’in en saygın, en güzel ve en iffetli kızlardan biri sayılan Sofia Akrami’yle evlenmişti. Üniversitede klasik Farsça dersi veren bu genç kadın, üstelik kraliyet ailesinden geliyordu.’ (A14-s.16)

‘Adı, Ferzane can utangaç, son derece saygılı, zarif bir kadındı; konuşurken sesi bir fısıltıdan farksızdı, o güzelim kestane rengi gözlerini kaldırıp da yüzüme bakamıyordu.’ (A14-s.211)

‘Siyah saten gömlekli, siyah başörtülü kız. O vakit böyle koşmazdı. Liseden çıkar ve Süleymaniye’nin köşesinde görünürdü. Kolunda çantası, başı önünde eğilmiş, gözlerinde korku ve dudaklarında tebessüm, Şinasi’nin yaklaştığını görünce korkusu giden ve sevinci artan gözleriyle yere bakar, hafifçe kızarırdı.’ (A15-s.14)

'Arkasından onca atıp tutmasına karşın, Nana, erkeğin yanında sakin, terbiyeli davranırdı. Saçları mutlaka yıkanmış olurdu. Dişlerini fırçalar, onun onuruna en iyi hicabını bağlardı. Celil'in karşısındaki bir iskemlede, elleri kucağında, sessizce otururdu. Erkeğe doğrudan bakmaz, kaba, çirkin sözler sarf etmezdi.' (A17-s.23)

İncelemesi yapılan kitapların bir kısmında kadınların, erkeklere karşı boyun eğen, utanan saygı gösteren tavırlarla betimlenmelerinin yanı sıra onaylanan ve beğenilen kadın modelleri incelendiğinde kitaplarda ki en önemli rollerinin eş veya anne olmalarından dolayı sahip oldukları görülmektedir. Kitapların bir tanesinde bu durum şu şekilde örneklendirilmiştir

Profesörün annesi olduğu için kendisine daha çok saygı duyulduğuna inanan anne hakkında; Profesör şu şekilde düşünmektedir, *'evlatlarını iyi, sağlıklı ve mutlu görmekten başka ne amacı olabilirdi ki zaten bir annenin'* (A2-s.108).

B. Kültür ve Gelenek Etkisi

Gelenek ve kültür o toplumun yaratmış olduğu tüm eserlerde kendisini gösterir ve yansıtır. Bu durum incelenen kitaplara da yansımaktadır. Kadın olmanın zorlukları, cinsiyetleri nedeniyle mutsuz olan kahramanları yansıtan yorumlara rastlanmıştır. Örneğin Mutluluk romanında ki kadınlardan birisi olan Gülizar Ebe kadın olmanın zorluklarından bahsetmektedir.

'Her kadının geçtiği dikenli yollar vardır, zaten kadersiz yaratılmış varlıklarız, 'Kadınlık batsın!' diye tekrarlayan uzun bir ağda başlamıştır. Konuşmasını şu sözlerle devam ettirmiştir. *'Bak dedi adını taşıdığın mübarek Meryem Ana bile ne çileler çekti.'* (A2-s.78)

Toplumun her bir üyesi tarafından çocukluktan itibaren öğrenilmiş ve kabul edilmiş davranışa yönelik kurallar bulunmaktadır. Kültürel değerler sosyal hayata katılım süreci içerisinde bireylere kazandırılmakta ve özellikle gelişim dönemimde kimlik oluşumunun kritik dönemi kabul edilen ergenlik ile birlikte benimsenmektedir (Özbay ve Öztürk, 1995).

'Bizim payımıza düşen işte bu, Meryem. Bizim gibi kadınların. Biz katlanırız. Tahammül ederiz. Sahip olduğumuz tek şey, bu yeteneğimizdir. Anlıyor musun?' (A17-s.20)

Geçmişten günümüze toplumu ilgilendiren her alanda kullanılan dilde cinsiyetçi ifadelerden arındırılmaya yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Bu durum toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için çok önemli adımlar olduğu düşünülmekle birlikte kültürel ve geleneksel değerlerde bu değişimin daha yavaş ilerlediğine inanılmaktadır. Özellikle bu nedenle kadınlığın erkeklikten daha aşağıda görüldüğüne yönelik yorumların bu bölümde daha ağırlıklı olarak incelendiği düşünülmektedir.

Geleneksel yaklaşım kadınların yaşam alanlarını kısıtlandırmaktadır. Ataerkil otoritenin hâkim olduğu bu yapı kadını baskılayıp annelik ve ev kadınlığı gibi rollerle sınırlarken kadının dış dünyada kazanabileceği olanaklar üzerinde de etki oluşturarak sınırlandırmaktadır (G. Aktaş, 2013). İncelenen kitaplarda kadınların evlendikten sonra çocuk sahibi olmasıyla birlikte güç kazandıklarına yönelik alıntılar bulunmuştur. Örneğin kendisinden yaşça büyük bir erkek ile evlenen bir kadının özellikle çocuk sahibi olduktan sonra aile içerisinde daha çok söz sahibi olduğuna yönelik bir durum anlatılmaktadır.

'Döne babasıyla da konuşmuş olmalıydı bu işi. Çünkü genç bir kadın ve yeni gelin olarak babası üzerindeki etkisi çok büyüktü. Üstelik kısır çıkan ikinci karısından sonra, ona iki de evlat vermişti.' (A2-s.14)

4.3. Erkek Kahramanlar

2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde gençlerin tercih etmiş olduğu romanlardaki erkek karakter üzerinden verilen toplumsal cinsiyet rol iletileri nelerdir?

Tablo 4: İnceleme yapılan kitapların her birinde yer alan erkekler hakkında yapılan yorumların belirlenen temalara göre kategorileştirilmesi.

Toplam Alıntı Sayısı	Olumlu Alıntı Sayısı	Olumsuz Alıntı Sayısı
42	2	40

4.3.1. Erkeklerle Yönelik Olumlu Alıntılar

Erkek ve kadınlara yönelik incelenen olumlu alıntılarda her iki cinsiyete yönelik eşit derece öneme ve değere sahip yorumlar seçilmiştir. Bu nedenle kadına yönelik seçilen olumlu alıntılarda kullanılan dokümanlar erkekler içinde geçerliliğini korumaktadır. Bu alıntılardan birisi olan Zülfü Livaneli'nin Mutluluk kitabından bir bölüme aşağıda yer verilmektedir. Meryem ilk defa kendisine yemek hazırlayan bir erkekle karşılaşmış ve bu durum karşısında çok şaşırılmıştır.

Meryem sadece erkeklerle bir arada yemek yemekle kalmamış, şimdi de kendisine hizmet eden, yaptığı yemekleri tabağına dolduran bir adamla karşılaşmıştı. Ömründe ilk kez, yemek yapan ve hizmet eden bir adam görmenin şaşkınlığıyla tabağına ne konduğunu bile anlayamadı (A2-s.297).

4.3.2. Erkeklerle Yönelik Olumsuz Alıntılar

Erkek kahramanlara yönelik incelenen olumsuz alıntı sayısı 40'dır. Bu alıntıların çeşitli temalara göre sınıflandırılmış ve incelenmiştir.

4.3.2.1. Fiziki Özelliklerine Yönelik Alıntılar

İnceleme yapılan kitaplarda erkek kahramanların görünümüne ve yaşlarına yönelik seçilen alıntılar bu bölümde incelenmiştir. Kitaplarda kadın kahramanların nasıl göründükleri, nasıl giyindikleri hakkında detaylı bilgi edinilebilirken, erkekler için aynı durumun geçerli olmadığı fark edilmiştir. Görünümleri ve giyimleri hakkında olumlu veya olumsuz alıntı sayısının az olması dikkat çekmektedir.

A. Görünüş

Toplumsal cinsiyet rolleri cinsiyetler arasındaki farklılıkları artıran, bireylerin görev ve sorumluluklarının dağılımında etkili olan bir süreçtir. Erkeksi yönleriyle ön plana çıkan kişiler genellikle hırslı, saldırgan, otoriter ve bağımsız gibi özelliklere sahip olduğu yönündeki inançları güçlendirirken, kadınsı yönleriyle ön plana çıkan kişiler başkalarının ihtiyaçlarına duyarlılık, anlayış, merhamet, sıcakkanlılık gibi özelliklere sahip olduğu yönündeki inançlarımızı güçlendirmektedir (Bem, 1974). Zamanla birbirlerinden farklı rollere ve özelliklere sahip olan erkek ve kadın görünüş anlamında da farklılaşmaya başlamaktadır. Cinsiyetler arasındaki farklılıklar en kolay ve belirgin bir şekilde giysi tercihlerinden anlaşılmaktadır. Çalığı romanında Feride kuzenlerini tanıtırken aşağıdaki ifadelerle yer vermiştir.

'Necmiye neyse ne... İşin nihayetinde o, annesinin dizinin dibinde büyümüş yumuşacık, sıcacık bir külkedisidi. Zaten kız kısmının da böyle olması lazım geldiğini içimden tasdik etmez değildim. Fakat o yirmi yaşına yaklaşan ve sivri uçlu incecik dudakları üstünde incecik bıyıkları çıkmaya başlayan koskocaman Kamran'a ne oluyordu? Kız ayağı gibi küçücük ayaklarında beyaz podösüet iskarpinler, ipek çorapları, yürürken ince bir dal gibi sallanıyor zannedilen narin vücudu ile erkekten ziyade kıza benzeyen bu çocuğa son derece içerledim.' (A5-s.34)

İncelenen romanlarda sık sık 'kız gibi' kelimeleriyle toplumun beklediği erkek modelinin dışında yer alan kahramanların aşağılandığı fark edilmiştir. Kıyafetlerine ve görünümüne önem veren kadın kahramanların yaşadıklarına benzer zorlukların erkekler içinde geçerli olduğu düşünülmektedir. (Atabek, 2002), kadınlık ve erkekliğe

verilen değer farkı nedeniyle erkekliğin yüceltilirken kadınlığın aşağılandığını dile getirmektedir. Yukarıda yer alan alıntı bu duruma örnek olarak verilmektedir. Özellikle kız gibi kelimelerini kullanan Feride karakterinin kadın olması erkekliğin özenilmesi ve istenilmesi durumunu her iki cinsiyet içinde güçlendirirken, kadın olmayı da aynı şekilde istenmeyen bir durum haline getirmektedir.

B. Yaş

Kitap incelemesinde ailenin en yaşlı üyesi kabul edilen amcanın yanında diğer aile bireylerinin kendi yaşantıları hakkında bile karar alma yetisinden mahrum bırakıldığı otorite olarak kabul edilen kişinin seçimlerine göre hayatlarını yaşadıkları anlatılmaktadır.

'Başına o iş geldiği ve günah yeri acıdığı günden beri babasını hiç görmemişti. Zaten sesi sedası pek çıkmazdı adamın. Evin içinde amcasının hükmü geçtiği için onun yanında kimse konuşmazdı.' (A2-s.13)

İnceleme yapılan kitaplarda erkeklerin yaş almasıyla birlikte bilgili, deneyimli kişiler haline geldikleri bu durum nedeniyle toplum tarafından saygı duyulan bireyler oldukları anlaşılmaktadır. Örneğin kitap yazmak gibi bilgi birikimi isteyen bir durumu ancak yaşlı erkeklerin yapabileceğine olan inancı temsil eden bir örnek aşağıda verilmiştir. Çalığı romanında geçen olayda günlük tutmaya başlayan Feride için hacı kalfa isimli karakter aşağıda yer alan cümleyi kurmaktadır.

'Kitap desem değil, bizim bildiğimiz, kitabı saçlı sakallı ulemalar yazar. Sen parmak kadar çocuksun. Öyleyse ne yazarsın böyle durup dinlenmeden?' (A5-s.145)

Kadın kahramanlar yaşlanmalarıyla birlikte cinsiyetsizleşirken genç kadınlara oranla toplum içerisinde güç kazandıklarına daha önce değinmiştik. Erkek kahramanlarda ise bu durum yaşlanmayla beraber güçlü olan erkeğin daha da çok güçlendiği ve toplumun her kesimi tarafından saygı duyulan kişiler haline getirildikleri gözlemlenmektedir. Kadınların yaşlanmayla birlikte fiziki anlamda yıprandıklarına dair pek çok olumsuz alıntı bulunurken, erkekler için olumsuz bir alıntı bulunmamasının yanı sıra yaşlanmaya beraber fiziki görünüşünde iyi yönde değişime

uğradığı yönünde yorumlar bulunmuştur. Örneğin incelenen kitaplardan birisinde bu duruma örnek olabilecek bir durumdan bahsedilmektedir. Ahmet Ümit'in Kırlangıçlar Çığılığı kitabında yer alan yurt müdürü Hicabi Bey'in yaşının altmış beşe dayanması nedeni ile bu saatten sonra kimsenin onunla yaşamak istemeyeceğini söylemektedir. Nevzat komiserin düşünceleri ise dikkat çekmektedir.

'Kendine haksızlık ediyordu, elliden fazla göstermiyordu, sevimliydi, nazikti, belli ki ağzı laf da yapıyordu. Kırılmış şakakları, güneşte yanmış kumral teni, biçimli kaşlarının altından buğulu bakan siyah gözleriyle Yeşilçam'ın eski aktörlerini andırıyor, sol yanağındaki derin yara izi yüzüne dramatik bir anlam kattıyordu. Evet, belki zamanı biraz geçmiş bir aktördü ama kadınlar severdi böyle adamları. Bilhassa zamanı geçtiği için severlerdi.' (A4-s.56)

Kitaplarda yer alan çiftler incelendiğinde çoğunlukla erkek ve kadın kahramanların yaşlarının birbirine yakın olarak anlatıldığı (A1, A4, A10, A11, A12, A14, A23), bazı kitaplarda ise erkeğin yaşının kadının yaşından büyük olduğu (A2, A5, A13, A17) fark edilmiştir. Tüm bu durumlara karşı kadın kahramanın yaşının erkeğin yaşından büyük olduğu bir çifte rastlanmamıştır. *'Nüzhet'in doktorla evlenmesi ihtimalini düşündüm. Aklım la bunu tabi buluyordum. Hiçbir zaman benden dört yaş büyük bir kızla evlenmeyi kurmamıştım ve onun günün birinde benden başka biriyle evleneceğini kıskanmadan düşünmüştüm.'* (A16-s.26)

Yaş kavramı genel anlamıyla değerlendirildiğinde erkeklerin yaş almalarıyla beraber sahip oldukları rollerin saygınlığının arttığına ve karşı cinslerinin yaşlanmalarıyla beraber maruz kaldıkları pek çok problemi yaşamadıklarına yönelik alıntılar bulunmuştur.

4.2.2.2. Kişilik Özelliklerine Yönelik Yapılan Alıntılar

Toplum, tıpkı kadın gibi erkek içinde kabul görmüş, geçerliliğe sahip yargılar oluşturur. Cesaret, ciddiyet, güçlü olmak, evine, ailesine bakmak, çalışmak vb. nasıl olması ve nasıl davranması gerektiğini öğretmek, erkeklik rollerini sürekli kılmıştır (Segal, 1992).

Erkeğin, kendisine yüklenen bu rollerin dışına çıkması ise, birtakım yaptırımları karşılayacak güç ve istekte olmasıyla doğru orantılıdır. Çünkü sistem tarafından kabul gören rollerin dışına çıkan erkek, farklı tanımlarla yaftalanarak (ülkemizde kılıbık, soğan erkeği vb. tanımlarda olduğu gibi) alay edilir, küçümsenir hatta dışlanma, yalnız bırakılma gibi durumlara maruz kalır. İnceleme yapılan kitaplarda toplumun beklediği modellenin dışında yer alan erkek kahramanların yaşadıkları zorluklara yönelik durumlardan birkaç tanesi örnek olarak sunulmaktadır. Örneğin Kürk Mantolu Madonna'nın erkek kahramanı Raif Efendi sessiz, sakin tavırlı olarak tanımlanırken bu durumun yarattığı sorunlara değinilmiştir.

'Tabiatımda manasız denilecek kadar ileri giden bir çekingenlik vardı ki, çok kere etrafım tarafından yanlış anlaşılma, aptal yerine konmama sebep olur ve beni üzderdi. Hiçbir şey beni, hakkımdaki kanaati düzeltmek mecburiyeti kadar korkutmazdı. Sınıfta arkadaşlarımın yaptığı bir kabahat daima benim üzerime atıldığı halde ben kendimi bir kelime ile olsun müdafaaya cesaret edemez, eve döndüğüm zaman bir kenara saklanıp ağlardım. Annemin ve bilhassa babamın bana sık sık: 'Yahu sen kız olacakmışın ama yanlış doğmuşsun!' dediklerini hatırlıyorum.' (A1-s.46)

Raif Efendi karakterinde ki çekingenlik ve sakinlik nedeniyle kız gibi olmakla suçlanmakta bu durum hem kızlarla ilgili olarak toplumun yargılarını sorgulamamıza neden olurken hem de istenilen, beklenen erkek modelinin dışında yer alan Raif Efendi'nin yaftalamasını ve dışlanması durumuyla erkekler ile ilgili toplumun beklentileri hakkında bilgi vermektedir.

(Segal, 1992) göre erkeklik; 'Erkeklerin ideal olarak sahip oldukları farklı iktidar biçimleri içinde kadınlar üzerinde, diğer erkekler üzerinde, kendi bedenleri üzerinde, makineler ve teknoloji üzerinde kurdukları iktidarlar içinde var olur'. Bu durum erkeğin sürekli kendisiyle ve hem cinsleriyle savaşmasını zorunlu kılmaktadır. Bu sürece itiraz ettiği takdirde ise diğer erkekler tarafından erkekliğine meydan okumalarla, erkekliğin elinden alınması, erkekliğinden olma, gibi durumlara karşılaşır (Avcı ve diğerleri., 2016). İncelenen kitaplarda yukarıda anlatılan durumu destekleyen bir alıntı bulunmaktadır. Erkeklerin kadınlar üzerinde kurduğu gücün ötesinde kendi cinsiyetleri arasında da çatışma yaşadıklarını vurgulamaktadır.

‘İnsanları, kendi cinslerinden biri üzerinde kudret ve salâhiyet denemek kadar tatlı sarhoş eden ne vardır?’ (A1-s.18)

4.2.2.3. Aktivitelerine Yönelik Yapılan Alıntılar

A. Günlük Hayatları

İnceleme yapılan kitaplarda geçen metinlerde erkeklerin kadınlara nazaran daha çok dış mekân ve sosyal hayat içinde gösterildikleri fark edilmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerinin sınıflandırılmasına göre dış mekân yani kamusal alan erkeğin, iç mekân yani özel alan, daha açık ifadesiyle “ev” ise kadının alanı olarak gösterilmekte ve bu mekânlar erkeğin ve kadının günlük hayatını şekillendirmektedir. Evin reisi ve otoritesi olarak temsil edilen erkek, aile içerisinde saygı duyulan aynı zamanda çekinilen kişi olarak tasvir edilmektedir. Bir ailenin günlük yaşamını anlatan metinde kadının ve erkeğin ev içerisindeki yeri ve değeri gösterilmektedir.

‘İnsanların fazla gülmediği, kadınlarla çocukların evin erkeklerinin yanında yüksek sesle konuşmadığı; dede, baba eve geldiği zaman Arap şarkıları çalan radyonun kapatıldığı, alelacele yenilen yemek sırasında kimsenin konuşmadığı, neşesiz ve tatsız bir hayata çok uyan bir şiir bu.’ (A7-s.27)

Metinde de anlaşılacağı üzere gücü ve iktidarı ele geçiren erkeğin evin kadınlara karşı kurduğu baskının evin diğer üyeleri üzerinde de kurduğu kendi çıkarları doğrultusunda ailesini sınırlandırdığı düşünülmektedir.

Erkeklerin kendi aralarında bir dayanışma halinde olduklarına, erkek erkeğe hareket etmeye eğilimi içinde davrandıkları ve bu durumun tıpkı “kız kardeşlik” olgusunda olduğu gibi bir “erkek kardeşliği” farkındalığı ile hareket ettikleri söylenebilir. Bu duruma örnek olarak yalnızca erkeklerin kabul edildiği bahis ve tahminlerin yürütüldüğü özel bir kulüpten bahsediliyor.

‘İnternet aracılığıyla buluşuyorlar. İddiaya girenlerden birinin evinde toplanıyorlar ya da ofisinde. Adamların evleri de ofisleri de saray gibi. Yeniliyor, içiliyor, her türlü konu konuşuluyor. Hepsi erkek. İddiacıların kurallarından biri de

oyunlara kadınların sokulmaması. İngilizlerin erkek kulüplerini örnek almışlar kendilerine.’ (A4-s.248)

Aile içerisinde şiddete maruz kalan bir kadın hakkında yapılan konuşmada eşi tarafından sistemli olarak zorbalığa uğraması ve bu durumu anlatan kişinin durumun sıklığı nedeniyle konuya karşı duyarsızlık kazandığı düşünülmektedir.

‘Adam sarhoşun tekiydi, karısını sık sık döverdi. Çoğu gece kavgalarıyla, fırlatılan iskemlelerin ve kırılan tabakların gürültüsüyle uyanırdık. Kadın bir gün üstü başı kan içinde ve saçları darmadağın vaziyette merdivenlere doğru koşmuştu.’ (A8-s.15)

Erkeğin ailenin reisi olarak kabul görmesi ona evin tüm üyelerini koruma görevi vermekte olup, bu durum nedeniyle saldırganlık ve şiddete başvurma hakkını kendisinde görmesine neden olmaktadır. Sonuç olarak erkeğin öfkesi normalleştirilir, zorbalığı mazur görülebilir. Bu durum genelleştirilebilip herhangi bir şiddet içeren durumda akla ilk olarak bir eş veya baba figürü gelebilmektedir. Örneğin incelenen aşğıdaki metinde kalıplaşmış bir düşünce olarak eşinden şiddet görme ihtimali üzerine yoğunlaşıldığı fark edilmektedir.

‘Acaba ona eziyet eden, ayrılmaya kalktığı takdirde onu ölümlle tehdit eden bir kocası vardı da, ondan mı saklanıyordu?’ (A10-s.35)

B. Erkeklerin Yaptıklarına Getirilen Sınırlamalar

İnceleme yapılan kitaplarda yer alan erkek kahramanlara yönelik genel bir değerlendirme yapıldığı zaman, ahlaki yaptırımlar ve toplumsal görgü kuralları açısından erkeklerin; kadınlara göre daha az sınırlandırıldığı ve dolayısıyla yargılandığı tespit edilmiştir. Örneğin inceleme yapılan kitaplardan birisinde evli bir erkeğin eşini aldatması gibi ahlaki boyutta toplumun onaylamayacağı bir durumda, cinsiyeti gereği böylesi bir olayda hoşgörü ile karşılandığı görülmektedir

‘Şöyle bir felsefem var benim: Tapusu bende olan eve, ara sıra birileri uğrasa ne yazar? Nasıl olsa Neco’nun da nikâhı bende, öyle değil mi? Yani sen nikâhının

altında diye, adamın her yaptığını hoş görüp sineye çekebileceğini mi söylüyorsun? O kadar da değil! Ama bakma sen onun bu havai duruşuna. İstanbul'da daha derli toplu bir adam oluyor, buraya gelince şımarıyor. Hoş görüp geçiştiriyorum.' (A13-s.34)

Ahlaki boyutta ve etik kurallar bazında aykırı kabul edilen bazı davranışlar konusunda, erkek cinsiyetine tanınan hoşgörü ve serbestlik; erkeklerin yapmış olduğu olumsuz davranışların sorumluluğunu almaması konusunda teşvik edebilmektedir. Dahası erkek kahramanların davranışlarının getirmiş olduğu sonuçlardan cinsel ayrımcılık nedeniyle aklanmasına, affedilmesine neden olabilmektedir. İncelenen kitaplarda bu duruma örnek gösterilebilecek söylemler bulunmaktadır. Toplumun onaylamayacağı bir yakınlaşma söz konusu olduğu zaman bu durumun erkekten ziyade kadına zarar vereceği mesajı verilmektedir.

'O bir delikanlı, biliyorsun, dolasıyla itibarını düşünmek zorunda değil. Ama sen? Bir kızın, özellikle de senin kadar güzel bir kızın şerefi, itibarı çok hassas bir şeydir, Leyla.'

(A17-s.166)

Erkeklerle yüklenen sorumluluklar genellediğinde; evin geçimini sağlama, aile üyelerinin ev dışı hayatlarına yönelik kararlarda söz sahibi olma, aile de bulunan kadınların namusunun korunması gibi konularda erkeklerin; kadınlara göre daha fazla söz sahibi olduğu görülmektedir. Örneğin inceleme yapılan kitaplardan birisinde erkek kahraman yazar olmak istemektedir. Kahramanın babası bu durumun aile kurmasında zorluklara neden olacağından bahsetmektedir.

'İyi olmak ve keşfedilmek için ne kadar beklemen gerekecek, peki? Nasıl geçineceksin? Evlendiğin zaman, hanımına nasıl bakacaksın?' (A14-s.138)

Özellikle evin geçimi gibi büyük bir sorumluluğun erkeklerle yüklenmesi, erkek kahramanların hayatlarına yönelik alacakları pek çok karara yönelik ciddi sınırlamalar getirmektedir. İnceleme yapılan kitapların birisinde yer alan alıntılar bu durumda örnek oluşturmaktadır.

'Müşterilerim var Meryem, karılarını da dükkâna getiren, erkek müşteriler. Örtünmeyen, benimle doğrudan konuşan, hiç çekinmeden gözümün içine bakan kadınlar bunlar. Makyaj yapıyor, dizleri görünen etekler giyiyorlar. Bazen ayaklarını kaldırıp ölçü almam için bana uzatıyorlar, kocaları da öylece seyrediyor. Buna izin veriyorlar. Bir yabancıнын kadınlarının çıplak ayağına dokunmasına aldırıyorlar! Kendilerini modern erkek, entelektüel sayıyorlar; aldıkları eğitimin yüzünden herhalde.' (A17-s.73)

Evin geçimini sağlama, aile bireyleri üzerinde otorite kurma, aile bireylerinin davranışlarından sorumlu olma gibi konularda kadınlardan daha çok erkeklerin sorumlu tutulması erkekler üzerinde baskı ve yük oluşturabilmektedir.

'Geldiğim yerde, bir kadının yüzü sadece kocasını ilgilendirir. Bunu daima hatırlamanı istiyorum. Anlıyor musun?' (A17-s.74)

Kadınlara ise hayatları konusunda daha az söze sahip olması ve kendileri ile ilgili alacakları kararlar noktasında erkek aile bireyine bağlı olması gibi bir duruma neden olabilmektedir.

4.2.2.4. Gelenek ve Kültürün Etkisine Göre Seçilen Alıntılar

A. Toplumun Onayladığı Erkek Modeli

Birbirinden farklı konularda ve temalarda yazılmış olmalarına rağmen inceleme yapılan kitaplarda toplumun belirlediği normlara göre yaşayan veya yaşaması arzu edilen bir erkeklik modeli bulunmaktadır. Bu bölümde toplumun görmeyi arzu ettiği veya beklediği erkekler üzerine seçilmiş olan alıntılar incelenecektir. Örneğin ailelerin çocuklarının gelecekleriyle ilgili kurdukları hayalleri anlatan bir olay örgüsünde gelecekte iyi bir işe sahip olması hayal edilen erkek çocuklarıyken, kız çocukları içinse zengin bir eş hayali kurulmaktadır.

'Çocuklar büyüyüp oğlanları delikanlı, kızları genç kız olunca, anne-babalar geleceğine dair pembe hayaller kurarlar. Oğullarını mühendis, doktor, tüccar,

avukat, memur veya iyi bir meslek sahibi yapmak isterler. Kızları içinse zengin bir koca aramaya koyulurlar. ' (A6-s.74)

Ailelerin erkek çocukları için ileride olmasını hayal ettikleri mesleklere dikkat edildiğinde toplumun gözünde belirli bir itibara sahip olan aynı zamanda düzenli ve yüksek gelirliliğe para kazanmaya yönelik mesleklerden seçtikleri fark edilmektedir. Bu durum erkeklerin ileride olmayı hayal ettiği mesleği seçerken öncelikle ailesinin daha sonraysa toplumun baskılarına maruz kalmasına neden olmaktadır. Üniversite eğitimi edebiyat alanında devam ettirmek isteyen oğluya seçtiği meslekle ilgili uyarılarda bulunan babanın sözleri yukarıda anlatılan duruma örnek olarak verilebilir.

'Öyküler, demek istiyorsun. Öykü uyduracaksın. İyi olmak ve keşfedilmek için ne kadar beklemen gerekecek, peki? Nasıl geçineceksin? Evlendiğin zaman hanımına nasıl bakacaksın?' (A14- s.138)

Ailesinin geçimini sağlamakla yükümlü olan erkek aynı zamanda, doğasında var olan hayatta kalma içgüdülerinin etkisiyle oluşan erkeksi görüntüsünü korumak için kendisini güçlü olmaya şartlandırmaktadır. Bu nedenlerle bir erkek, "korkak" ya da "erkek olmamak" gibi şeylerle anılmak istemez (Goldberg, 1976). Güçlü olması beklenen ve bu duruma göre yetiştirilmeye çalışılan erkek çocukları beklentileri karşılayamadığı zaman ailesinin sevgisinden mahrum bırakılabilmektedir.

'Kendini savunamayan bir çocuk, hiçbir şeyi savunamayan bir erkek olur.' (A14-s.24)

Uçurtma Avcısı kitabından seçilen bu alıntı kültürün etkisini ve toplumun beklentisini göstermektedir.

Sözünün eri, erkeklik öldü mü, erkeklik sende kalsın gibi deyimlerde dürüstlük, cesaret, olgunluk gibi kavramlar erkeklik üzerine atfedilen özellikler olarak dilimizde kullanıla sözcüklerdir (G. Çolak, 2018). İdeal toplumun beklentilerine göre açık sözlü olma, dürüst olma durumu erkeklikle özdeşleştirilmektedir. İncelenen kitaplardan birisinde kadın kahraman kendi kişilik özelliklerini bir kadınında olması gerekenlerden daha ziyade bir erkeğin sahip olduğu özelliklere benzetmekte ve bu nedenle toplumun kendisinden beklediği şekilde olmadığına inandığı için yalnız kalmış olabileceğini düşünmektedir.

'Sakın siz de başka erkekler gibi düşünmeyin... Sözlerimde başka manalar vermeye kalkmayın... Ben hep böyle apaçık konuşurum... Bir erkek gibi... Zaten birçok taraflarım erkeklere benzer... Belki de bunun için yalnızım...' (A1-s.75)

B. Kültür ve Gelenek Etkisi

Smits ve Hoşgör (2006), aile özelliklerinin eğitime etkileri üzerine yaptıkları çalışmanın sonucunda; annelerin 'önemli kararların erkekler tarafından alınmasının gerektiğine,' 'erkek çocukların eğitim almasının daha iyi olacağına' ya da 'erkeklerin kendilerine karşı gelen eşlerini dövme hakkına sahip olduklarına' inandıkları yönünde ifadelere ulaşmışlardır. Ulaşılan bu sonuçlar toplumun sahip olduğu değerlerin birer yansıması olarak kabul edilebilir. Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna'sındaki Maria Puder'in erkekler ve kadınları tanımlama biçimi, kurduğu cümleler ve düşünce yapısı örnek olarak verilebilir.

'Kendilerini daima bir avcı, bizi zavallı birer av olarak düşünmekten asla vazgeçmiyorlar. Bizim vazifemiz sadece tabi olmak, itaat etmek, istenilen şeyleri vermek... Biz isteyemeyiz, kendiliğimizden bir şey vermeyiz...' (A1-s.79)

Maria Puder erkelerin fazla özgüvene sahip olduklarını ve genellikle talep eden isteyen ve alan taraf olduğunu kadınların ise bekleyen, uyum sağlayan tarafta yer aldığını bunun toplumun genel yargısı olduğu savunulmaktadır.

Ashe (2004) erkekliliğin kültürel birikimlerin sonucu olarak kimliğe işlendiğini ve geleneklerin kadınlardan ziyade erkekleri baskı altına aldığını düşünmektedir. Ataerkil düzenin erkeklere daha fazla zarar verdiğini iddia etmektedir. Araştırmalarımızda erkeklere getirilen sınırlamalar bölümünde toplumun beklentilerinin erkeğin üzerinde oluşturduğu baskılara değinmiştik. Bu baskılar sonucu oluşan geleneksel erkeklik rolü, eve ekmek getiren, evin geçimini sağlayan, evi içerisinde yaşayan kadınların namusundan sorumlu tutulan kişi olarak tanımlanmaktadır (Çakır, 2015). İncelenen pek çok kitapta (A1, A5, A7, A14, A17,

A18) kadının namusunu ve iffetini korunması görevi ailenin erkek üyelerine verilmiş bir şekilde yansıtılmaktadır. İncelenen kitaplardan birisi olan Uçurtma Avcısında bir baba ile oğul arasında geçen konuşma kültürün bireyler üzerinde yarattığı etkiye örnek olarak verilebilir.

'Şunu unutma dedi Baba, parmağını sallayarak. Adam iliklerine kadar bir Peştun. Nang ve namus Peştun erkeğinin şaşmaz ilkeleri özellikle de, söz konusu olan, karısının iffetiye. Ya da kızının' (A14-s.149).

Toplum tarafından belirlenen geleneksel roller erkek egemenliği için bir iktidar temeli hazırlar ve kültürel mesajlar içerir. Güneydoğu Anadolu bölgesinde yapılan bir çalışmada, kadının eşini yaşam arkadaşı olarak nitelendirmesi (%9,2) düşük bir orandayken geleneksel rol ve statüsünü öne çıkaranların (%85) yüksek oranda olduğu sonucuna ulaşmıştır (Sencer, 1993). Kültür etkisiyle erkek üstünlüğü ailede ve toplumda sürekli olarak ön plana çıkarılır. Bu durum kitaplara da yansımaktadır.

İnsanların sahip olduğu gelişim ve tecrübe süreçleri, kişilik tipleri, kültürel çeşitlilik ve geçmiş deneyimleri güvenme eğilimlerinde etkilidir (Buchan, Croson, ve Solnick, 2008). Din, toplumsal ahlak kuralları vb. durumlar Türkiye'de cinsiyet rollerinin gelişiminde, her an bir saldırı veya suiistimalle uğrama kaygısı ile yetişen kadınların, güven konusunda daha fazla seçici bir tutumla yaklaşmasına etkisi olmuştur (Arı, 2011). İncelenen kitaplarda erkek kahramanların kadınlara göre daha güvenilmez olarak yansıtıldıkları bu durumun o kültürde yetişen tüm erkekler için geçerliliği olduğuna yönelik alıntılar dikkat çekmektedir. Örneğin bir anne kızına nasihat verirken toplumsal cinsiyet rolleri fark etmeksizin cinsiyet gereği tüm erkeklerin güvenilmez olduklarına yönelik cümleler kurmaktadır.

'Erkeklerle güven olmaz kızım! Bırak kocayı, babana bile güvenmeyeceksin bu dünyada.' (A13-s.249)

Güvenilmez erkek modeli sadece eş veya baba rolleri için değil genel anlamıyla cinsiyeti kapsayan tüm durumlar için kullanılmaya devam edilmiştir. Başka bir kitapta bir meslek grubuna dair oluşmuş olan güvensizlik hali özellikle o mesleğin sahibi bir erkek olunca kadın kahramanın güvensizlik hissini arttırdığı gözlemlenmiştir.

'Zaten polise her şeyi anlatamadım... Bir yabancıya, bir erkeğe hem de, her şey söylenmez ki...' (A10-s.22)

Kadınların erkeklere daha az güven duymasının nedenler sorgulandığı zaman geçmiş deneyimlerin etkisi ile oluşabilecek riskten kaçınma eğilimlerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Bu duruma örnek olabilecek başka bir alıntı aşağıda verilmiştir.

'Tarık'ın beni taciz ettiğini şikâyet edersem, polisin beni koruyacağını biliyordum. Oysa kendi ülkemde bir kadın olarak, bir karakolda saygı görebilmek, bir erkeğe karşı haklı bulunmak giderek imkânsızlaşıyordu. Bir gün yolum karakola düşecek olursa, trafikte bir erkek sürücüyü dalaşsam faraza, sırf kadın olduğum için tartaklanmayacağımın garantisi yoktu!' (A10-s.266)

(Marshall ve Şen, 1997) erkeğin, kendisini kadından biyolojik açıdan üstün kabul etmesi nedeniyle kadınların akıl yürütme yeteneğini sağlıklı sürdüremediğini belirterek kendi gücünün baskınlığını meşrulaştırmaya çalıştığını dile getirmektedir. Erkeğin burada yapmaya çalıştığı şey bir mantığa bürümedir ve bu durum kadın üzerindeki hâkimiyeti artırmaya dönük zamanla kültür ve gelenek etkisiyle oluşmuş olan bir durumdur (Avcı vd., 2016). İncelenen kitaplarda erkeklerin kadınlara yönelik oluşan cinsel dürtülerini kontrol etmekte zorlandıkları ve bu durum nedeniyle oluşan zayıflıklarının sorumluluğundan kaçındıkları, bu sorumluluğun kültür ve gelenek etkisi nedeniyle kadına yüklenmeye çalışıldığına yönelik alıntılar bulunmuştur. Örneğin birbirini seven iki gencin aralarında resmiyete dayalı bir durum olmadığı için görüşmeleri sakıncalı olarak gösterilirken bu koşulların erkekte ziyade kadına zarar vereceği anlatılmaktadır.

'Ama ben bir erkektim, tehlikeye attığım tek şey, incinen gururum olabilirdi. Yaralar iyileşirdi. Lekelenen adlar, hayır.' (A14-s.)

4.4. Kitaplarda Yer Alan Başkahramanların Dağılım Oranları ve Meslekleri

2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde tercih edilen kitaplarda kadın ve erkek rollerinde; roman içerisindeki rol dağılımında, istihdam oranlarında adil bir dağılım var mıdır?

Tablo 5: Kitaplarda yer alan kahramanlar.

Toplam Başkahraman Sayısı	Kadın Başkahraman Sayısı	Erkek Başkahraman Sayısı
75	24	51

Aşağıdaki tabloda inceleme yapılan romanlardaki başkahramanların mesleklerine yer verilmiştir. Listede yer alan kahramanlar başrolde yer almaları nedeniyle tercih edilmiştir. Yan roller tabloya eklenmemiştir. Kitaplarda mesleklerine yönelik veri olmayan kahramanın mesleğinin bulunduğu yer kesme (-) işaretiyle gösterilmiştir. Çalışmayan kahramanlar çalışmıyor ifadesi ile gösterilirken, meslekleri bilinen kahramanların hangi iş grubunda yer aldığı yazılmıştır. İncelenen kitaplarda yer alan kahramanların hangi mesleklerde çalıştıkları, kadın ve erkek kahramanların çalışma oranları ve sahip oldukları mesleklerin özellikleri bakımından inceleme yapılmıştır. Kitaplardan yer alan kahramanların başrol olmalarına dikkat edilerek seçim yapılmıştır. Kahraman sayısı 75 olarak belirlenirken, bu sayının 52'sini erkek kahramanlar, 24'ünü kadın kahramanlardan oluşturmaktadır. Başroller kahramanların arasında oluşan bu sayısal farklılık dikkat çekmektedir. Kadın kahramanların 14'ü, erkek kahramanların ise 4'ü çalışmıyor olarak gösterilmektedir.

Tablo 6: Kitaplarda yer alan başkahramanların meslekleri.

Kitap İsimleri	Kahramanın İsmi	Kahramanın Cinsiyeti	Kahramanın Mesleği
Kürk Mantolu Madonna (A1)	Raif Efendi	Erkek	Memur
Kürk Mantolu Madonna (A1)	Maria Puder	Kadın	Ressam, Şarkıcı
Kürk Mantolu Madonna (A1)	Rasim	Erkek	Memur
Mutluluk (A2)	Meryem	Kadın	Çalışmıyor
Mutluluk (A2)	İrfan	Erkek	Profesör
Mutluluk (A2)	Cemal	Erkek	Geçici İşçi
Fahrenheit 451 (A3)	Guy Montag	Erkek	İtfaiyeci
Fahrenheit 451 (A3)	Bayan Phelps	Kadın	Çalışmıyor
Kırlangıç Çılgılığı (A4)	Nevzat	Erkek	Başkomiser
Kırlangıç Çılgılığı (A4)	Zeynep	Kadın	Kriminolog
Kırlangıç Çılgılığı (A4)	Ali	Erkek	Komiser
Çalıkuşu (A5)	Feride	Kadın	Öğretmen
Çalıkuşu (A5)	Kamran	Erkek	Doktor
Çalıkuşu (A5)	Hayrullah	Erkek	Doktor
Çalıkuşu (A5)	Munise	Kadın	Öğrenci
Beyaz Zambaklar Ülkesinde (A6)	Johan Snellman	Vilhelm Erkek	Öğretmen
Huzursuzluk (A7)	İbrahim	Erkek	Gazeteci
Huzursuzluk (A7)	Hüseyin	Erkek	Geçici işçi
Huzursuzluk (A7)	Meleknaz	Kadın	Çalışmıyor
Olağanüstü Bir Gece (A8)	Baron	Erkek	Emekli Subay
Kördüğüm (A9)	Esra	Kadın	Doktor
Kördüğüm (A9)	Orhan	Erkek	Psikiyatr
Kördüğüm (A9)	Tarik	Erkek	Gazeteci
Genç Werther'in Acıları (A10)	Werther	Erkek	Ressam
Genç Werther'in Acıları (A10)	Lotte	Kadın	Çalışmıyor
Genç Werther'in Acıları (A10)	Albert	Erkek	-
Beni İçinden Sev (A11)	Güçlü	Erkek	Öğrenci
Başbozuk Sevdalar (A12)	Şiir	Kadın	Turizmci
Başbozuk Sevdalar (A12)	Ezel	Erkek	Müziyen
Başbozuk Sevdalar (A12)	Baran	Erkek	İşletmeci
Başbozuk Sevdalar (A12)	Recep	Erkek	-
Fatih Harbiye (A13)	Neriman	Kadın	Çalışmıyor
Fatih Harbiye (A13)	Şinasi	Erkek	Çalışmıyor
Fatih Harbiye (A13)	Macit	Erkek	-
Dokuzuncu Hariciye Koğuşu (A14)	Hasta Çocuk	Erkek	-
Dokuzuncu Hariciye Koğuşu (A14)	Nüzhet	Kadın	Çalışmıyor
Dokuzuncu Hariciye Koğuşu (A15)	Paşa	Erkek	Emekli

Bin Muhteşem Güneş (A15)	Meryem	Kadın	Çalışmıyor
Bin Muhteşem Güneş (A15)	Leyla	Kadın	Çalışmıyor
Bin Muhteşem Güneş (A15)	Raşit	Erkek	Ayakkabıcı
Uçurtma Avcısı (A16)	Emir	Erkek	Yazar
Uçurtma Avcısı (A16)	Hasan	Erkek	İşçi
Uçurtma Avcısı (A16)	Baba	Erkek	İşletmeci
Uçurtma Avcısı (A16)	Rahim Han	Erkek	İşletmeci
Uçurtma Avcısı (A16)	Süreyya	Kadın	Çalışmıyor
Cemile (A17)	Cemile	Kadın	İşçi
Cemile (A17)	Necati	Erkek	İşçi
Cemile (A17)	Mâlik	Erkek	İşçi
Cemile (A17)	Sadri	Erkek	Çalışmıyor
Eylül (A18)	Suad	Kadın	Çalışmıyor
Eylül (A18)	Süreyya	Erkek	-
Eylül (A18)	Necip	Erkek	-
1984 (A19)	Winston Smith	Erkek	Memur
1984 (A19)	Julia	Kadın	Memur
1984 (A19)	O'Brien	Erkek	Memur
Simyacı (A20)	Santiago	Erkek	Çoban
Simyacı (A20)	Bilge Kral	Erkek	-
Şeker Portakalı (A21)	Zeze	Erkek	Öğrenci
Şeker Portakalı (A21)	Manuel Voloderes	Erkek	Emekli
Gurur ve Önyargı (A23)	Elizabeth Bennet	Kadın	Çalışmıyor
Gurur ve Önyargı (A23)	Mr. Darcy	Erkek	Toprak sahibi
Gurur ve Önyargı (A23)	Mr. Bingley	Erkek	Toprak Sahibi
Gurur ve Önyargı (A23)	Jane Bennet	Kadın	Çalışmıyor
Kuyruklu Bir Yıldız Altında İzdivaç (A24)	İrfan Galib	Erkek	Gazeteci
Kuyruklu Bir Yıldız Altında İzdivaç (A24)	Lütfiye	Kadın	Çalışmıyor
Aylak Ada (A25)	C	Erkek	Çalışmıyor
Cesur Yeni Dünya (A26)	Bernard Marx	Erkek	Uzman
Cesur Yeni Dünya (A26)	Lenina Crowne	Kadın	Uzman
Cesur Yeni Dünya (A26)	Mustafa Mond	Erkek	Bilim İnsanı/ Denetçi
Cesur Yeni Dünya (A26)	John (Vahşi)	Erkek	Çalışmıyor
Cesur Yeni Dünya (A26)	Linda	Kadın	Çalışmıyor
Açlık Oyunları (A27)	Katniss Everdeen	Kadın	Çalışmıyor
Açlık Oyunları (A27)	Peeta Mallark	Erkek	Fırıncı
Açlık Oyunları (A27)	Gale Hawthorne	Erkek	Madenci
Açlık Oyunları (A27)	Haymitch Abernathy	Erkek	Çalışmıyor

5.BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

2018-2019 eğitim öğretim yılı içerisinde tercih edilen kitapların içerikleri, konu ve kahraman bakış açılarına göre incelendiğinde elde edilen bulgular ışığında görülmektedir ki; kadın kahramanların ön planda olduğu kitap sayısı 8 iken, erkek kahramanların ön planda olduğu kitap sayısı 16'dır. Kadın ve erkek kahramana eşit oranda yer veren kitap sayısı ise 3'tür. Kadın kahramanların ön planda olduğu kitapların konuları incelendiği zaman başrolde yer alan kadınların bazı ortak özellikleri olduğu dikkat çekmektedir. İnceleme yapılan 8 kitabın birbirinden farklı dönemlere ve yazarlara ait olmasına rağmen başrol kadın kahramanların bir erkeğe âşık olma süreci ve bu süreçte başlarından geçen olayların anlatıldığı fark edilmiştir. Kadın kahramanların çektikleri zorlukların bitmesi ve mutluluğa ulaşma süreçleri sevdikleri erkekler ile bir araya gelmeleri ile bağdaştırılmıştır. İncelenen kitapların kadın kahramanlar üzerinde daha fazla durmasına rağmen kadınların sorunlarını hiçbir zaman tek başına çözmediği özellikle bir erkek kahraman tarafından desteklendikleri gözlemlenmiştir. Erkek kahramanların ön planda olduğu kitapların dönemleri, anlatılan olayları birbirinden çok farklı hatta hayali bir dünyanın anlatıldığı *1984*, *Cesur Yeni Dünya*, *Fahrenheit 451* gibi kitapların başrol kahramanları genel olarak bir merak ve arayış sonucu kendilerini farklı maceraların içlerinde bulmaktadır. Kadın kahramanın ön planda tutulduğu kitaplarda kadınların gözünden erkeklerin anlatımına daha sık ve çok yer verilirken, erkek kahramanların ön planda olduğu kitaplarda aynı durumdan bahsedilmesi zorlaşmaktadır. Kendileri ve çevreleri hakkında düşünceleri olan ve daha fazlasını isteyen arayan başlarına gelen olaylarda aktif bir şekilde rol alan hikâyelerinin akşını değiştirebilen güçte kahramanlardır. Kadın ve erkek kahramana eşit derecede yer veren 3 kitabında başrollerini kadın ve erkek kahramanların eşit bir şekilde paylaşması ve olayların başlangıç, gelişme ve sonuç kısımlarında birbirine yakın ve birbirini tamamlar derecede öneme sahiptirler. Roman içerisinde kahraman

bakış açısının bölümlere göre değişmesi olayları farklı bir gözle bakmamıza ve hissetmemize yardım etmektedir.

Gençlerin tercih etmiş olduğu romanlardaki kadın kahramanlar üzerinden verilen toplumsal cinsiyet rol iletileri incelendiğinde; olumsuz alıntı sayısının olumlu alıntılardan sayıca fazla olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Olumsuz alıntıları kendi içerisinde alt temalara ayrılarak incelenmiştir. Kadınlara yönelik yapılan olumlu alıntılar incelendiğinde; özellikle inceleme yapılan kitapların sanayileşme döneminden sonrasının ele alındığı ve kadınların sosyal hayat içerisinde gösterilerek iş sahibi olması konusunda teşvik edildiği gibi benzer durumlara daha fazla yer verildiği gözlemlenmiştir. Bu duruma özellikle sanayileşme süreci ile daha fazla eğitim olanaklarının sağlanması, sosyalleşme imkânlarının artması ve farklı iş olanaklarının doğmasının neden olduğu düşünülmektedir. Yaşanan bu çeşitlilik ile kadın toplum içerisinde daha fazla rol sahibi olmaya başlamıştır. Kısaca ekonomik gelişmeler, kadının toplumsal hayata katılmasını sağlamış ve bu yolla kadınları özgürleştirmektedir (Gündüz Hoşgör, 2010).

Kadın kahramanların fiziki özelliklerine yönelik seçilen olumsuz alıntılar incelendiğinde; özellikle kadınlar uzun boylu, uzun bacaklı, ince belli, çok güzel, betimlenerek anlatılmaktadır. Sabuncuoğlu, (2006) çalışmasında kadınların güzellik kavramına fazlasıyla önem veren ve kendini, karşı cinse beğendirme arzusu taşıyan kişiler olarak gösterildiklerine yer vermiştir. İnceleme yapılan kitaplarda da bu duruma benzer özelliklere sahip özelliklerde kadınlar bulunmaktadır. Görünümüne önem veren kadın kahramanların, görünüşlerine yönelik pek çok ön yargı barındıran ifade bulunmaktadır. Görünümüne dikkat eden, toplumun onayladığı kalıplaşmış giyim tarzının biraz ötesinde bir şekilde giyinen kadın kahramanların erkekler ve özellikle kendi cinsleri tarafından eleştirilmektedir. Çolak, (2018), araştırmasında kadınların *uyumlu, olgun, fedakâr, nazik, ağırbaşlı, edepli* davranmasına yönelik toplumsal cinsiyet rollerine yönelik kelimelerin daha fazla kullanılmıştır. Bu rollerin dışına çıktıklarında ise *adi, cilveli, civelek, fettan, hırçın, hoppa, işveli, şirret, başına buyruk, otoriter, taş kalpli, çaçaron, çirkef, dedikoducu, dırdırcı, kaprisli, kibirli, yaygaracı* gibi kelimelerle etiketlendiklerini söylemektedir.

Kadın kahramanların yaşlarına yönelik seçilen olumsuz alıntılar incelendiğinde; özellikle kırk yaşına vurgu yapıldığı bu yaşın kadının değişimi ve dönüşümü noktasında önemli bir dönüm noktasında olduğunu düşündürmektedir. Türkiye’de yaşlı bir kadın, genç kadınlara getirilen bazı sınırlamalardan ve uymaları beklenen kimi toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından muaf tutulabilmektedir. Bu durumda temelde, yaşlanan kadının cinselliğini yitirmiş olduğu anlayışının da yattığı düşünülmektedir (Avcı, Muharrem ve Bayar, 2016). Kadınların yaşı ilerledikçe cinsiyetlerinden uzaklaştıklarına yönelik bir yorumlar yapılırken bu durum içinde kırkı geçmek kelimesi kıstas olarak kullanılmaktadır.

Kadın kahramanların kişilik özelliklerine yönelik seçilen olumsuz alıntılar incelendiğinde; ev içi sorumlulukların fazla olmasına değinilirken bu durumun kadınların fiziksel görünümünün yanı sıra bilişsel anlamda da yıpranmasına neden olduğuna yönelik alıntıların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Kadın kahramanların nesneleştirilerek varlıklarının dolayısıyla duygularının yok sayıldığı durumlar ve buna bağlı olarak oluşan yargılar mevcuttur. Pasif kadın modellerinin çok sık yer aldığı kitaplarda dikkat çeken bir durum olarak kabul edilebilirken, kendi hayatlarının akışına müdahale edemeyecek derecede ailesine veya eşine bağımlı kadın kahramanlara yer verildiği dikkat çekmektedir.

Günlük hayatlarında kadın kahramanların hangi aktiviteleri yaparken gösterildikleri ve olay örgüsü içerisinde kadınların hangi ortamlarda anlatıldıklarına yönelik inceleme yapılmıştır. İnceleme yapılan romanların çoğunda iyi eğitim almış, meslek sahibi kadın kahramanlara yer verilmiş olmasına rağmen yine aynı kadın kahramanların günlük yaşantılarının anlatıldığı bölümlerde ev işleri ile ilgili sorumlulukları yerine getirirken anlatıldığı fark edilmektedir. Demiray (1999) kadının çalışmadığı durumlarda geleneksel cinsiyet rollerine uygun bir iş bölümü devam etmiştir. Erkek para kazanma işlevini, kadın ise ev ile ilgili görevini sürdürmüştür. Kadının çalışması durumunda ise ev işlerine katılımı azalmakta, erkeğin ise artmaktadır. Türk toplumu, 1950li yıllardan itibaren sanayileşme ve Atatürk devrimlerinin etkisi ile toplumu derinden etkileyecek tüm konularda hızlı bir değişimin içine girmiştir. Özellikle medeni kanunun kabulüyle, kadın ve erkeğe eşit

haklar tanınmış, çok eşlilik evliliklerin önü kesilmiş ve aile kurumunun önemi vurgulanmaya başlanmıştır. Sanayileşme ve kalkınma politikalarının sonucunda kadın, çalışma hayatında yer almaya başlamıştır (Erdal, 2010). Ancak kadın çalışma hayatında var olmasına rağmen ev ile ilgili sorumluluklar çoğunluklu olarak yine kadının sorumluluğunda olmaya devam etmiştir. Ev işleri yaparken gösterilen kadın kahramanlar bu durumun haricinde ise boş zamanlarını daha çok dinlenme, sohbet etme gibi kapalı mekânlarda yapılan aktiviteler içerisinde gerçekleştirirken gösterilmektedir. Frieze (1978), kadına yüklenen ev kadınlığı rolü kocasıyla olan yasal bağlarından, annelik rolüye biyolojik mirasından geldiğini söylemektedir. Bu iki rol kitaplarda kadının en önemli görev ve sorumluluklarını temsil edecek şekilde işlenmiştir. Annelik rolünü ihmal eden kadın kötü bir kahraman olarak anlatılırken bu konuda erkek kahramanlara yönelik herhangi bir kötü yorum yapılmadığı fark edilmiştir.

Kadın kahramanların davranışlarına yönelik sınırlamaların getirildiğine yönelik olumsuz alıntılar incelendiğinde; erkek başına diye bir tanımlama kitaplarda kullanılmazken kadın başına, kız başına tanımlarını kadınların günlük hayatının anlatımı sırasında sık sık kullanıldığı fark edilmiştir. Tolan (1991) bazen bir televizyon dizisinde bazen okuduğumuz bir kitapta kadının bağımsızlığını ve özgüvenini zedeleyen 'kız başına' tanımı içerisinde yetişmiş olduğumuz kültürün bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun oluşmasında geleneksel bir aile yapısı içerisinde yetişen kadının öncelikle babasının ve daha sonra ev içerisinde bulunan diğer erkek akrabalarının otoritesi ve baskısı altında yaşamasının bir sonucudur.

Toplum tarafından onaylanan kadın kahramanlar incelendiğinde; geleneksel aile yapısı içerisinde yaşayan kadını, eşinden ve çocuklarından bağımsız olarak bir birey olarak düşünmek zor ve güçtür. Özellikle inceleme yapılan kitaplarda kadın kahramanların eş ve annelik rollerinin çok baskın olduğu düşünülmektedir. 1988 yılında yaklaşık yirmi bin civarı ailenin katılımıyla gerçekleştirilen bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda kadınların aile içerisindeki görevini belirlemek üzerine sorulan sorulara verilen cevaplar; evin düzenini korumak, çocuklarını

büyütmek, aile üyelerine manevi açıdan desteklemek çocuklarına ve kocasına bakmak, çocuk doğurmak şeklinde sıralanmaktadır (Atalay, 1989).

Kitaplarda incelenen kültür ve gelenek etkisi değerlendirildiğinde; kadınları pasif, öz güvensiz ve bağımlı yetişmeleri gibi durumlar içerisinde gösterdiği fark edilmektedir. Kendi hayatları konusunda karar veremeyen, hayatlarında bulunan erkeklere bağılı olan kadınlara yönelik alıntılar bulunmaktadır. Atabek (2002), kadınlığın ve erkekliğin toplum tarafından belirlenmiş farklı değer yapısına sahip olduğunu belirtmektedir. Bu durumu şu şekilde örneklendirir karşısına çıkan engellerden bıkan bir kadının erkek olmayı arzularak keşke dünyaya erkek olarak gelebilseydim diye düşündüğü ve söylediği görülebilirken erkeğin kadın olmak istemesi genellikle istenilen bir durum değildir. Bu düşünce biçiminin oluşmasının temelini erkekliğin yüceltilmesi ve kadınlığın alçaltılmasının etkisinin olduğunu savunmaktadır. Dünyaya çocuk getiren annenin statüsünün yükselmesi durumu Türkiye’de geçerliliğe sahip bir durumdur (Sancar, Acuner, Üstün ve Bora, 2006). Sancar anneliğin, kadınları en çok güçlendiren deneyimlerden birisi olmasını şu nedene bağlamaktadır; kadının kendisini var edebilmesi için gerekli olan gücü ve alanı yarattığına inanmaktadır. Bu bölümle incelenen alıntılar genel anlamıyla toparlandığında gelenek ve kültürün kadın ve erkeğe verdiği değer konusunda eşit bir yaklaşımda olmadığı erkeği yüceltirken kadını alçalttığına yönelik alıntılar incelenmiştir. Anne olmanın kültürümüzde kadını güçlendiren ve yücelten bir durum olduğuna yönelik verilere ulaşılmıştır.

Gençlerin okumayı tercih ettiği romanlardaki erkek kahramanlar üzerinden verilen toplumsal cinsiyet rol iletileri incelendiğinde; olumsuz alıntı sayısının olumlu alıntılardan sayıca fazla olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Olumsuz alıntıları kendi içerisinde alt temalara ayrılarak incelenmiştir. Erkeklere yönelik yapılan olumlu alıntılar incelendiğinde; evden sorumlu olma, evi çekip çevirme gibi genellikle kadınlara yöneltile görev ve sorumlulukları kadın ve erkek kahramanların eşit görev dağılımı ile yaptıkların yönelik sınırlı sayıda alıntı bulunmaktadır. İnceleme yapılan kitaplar içerisinde ev işlerinin genellikle kadın kahramanlarla özdeşleştirildiği düşünülmektedir. Geçmişten günümüze toplumsal cinsiyet rollerinin bireylere

yüklediği sorumluluklar ve iş bölümü, erkeklerin kadınlar üzerinde baskı kurma sürecini de beraberinde getirmiştir. İşbölümünde erkeğin karar verici olmasını, bu karar verme sürecinde de çoğunlukla düşünmenin, muhakeme yapmanın ön planda olduğu işlerde erkeğin; basit, düşünmenin arka planda kaldığı işlerde kadınların tercih edilmesine neden olmuştur (Connell, 1998). İncelenen kitaplarda Connell 'ın toplumsal cinsiyet rollerini destekler niteliklere sahip alıntılar bulunmaktadır.

Erkek kahramanlara yönelik seçilen olumsuz alıntılar incelendiğinde erkeklerin; güçlü olması, ekonomik özgürlüğüne sahip olması, ailesinde ki kadınların namusundan sorumlu olması gibi pek çok konuda toplum beklentisini karşıladıkları veya karşılamak zorunda bırakıldıkları gözlemlenmiştir. Tüm toplumlar kendi kültür ve geleneklerine özgü erkeğini ve kadını yaratmasına rağmen kavramsal olarak erkeklik kadınlık her toplumda benzer ana temalar altında toplanabilecek yapıya sahiptir. (Atay, 2004)'e göre toplumsal cinsiyet kalıplarına göre erkek; heteroseksüeldir, başarılıdır; statü sahibidir; cesurdur; ekonomik açıdan bağımsızdır; ailesine bakar/ bakmalıdır; rasyoneldir; duygularını kontrol edebilir; feminen bir tavra sahip değildir; saldırgan ve şiddete meyilli olabilir.

İncelenen kitaplarda yer alan erkek kahramanların yaşlarına yönelik seçilen alıntılar incelendiğinde; yaşı ilerlemiş erkeklerin otoriteyi temsil ettikleri ve özellikle yaşlanmayla birlikte daha çok saygı duyulan sözü dinlenen kişiler konumuna getirildikleri fark edilmiştir. (Mardin, 1991) çalışmasında, “geleneksel Türk Toplumunda yaşlıların otoritesine bağlı bir hale gelmiştir” diğeri bir ifadeyle, otorite ve gücün yaşlılar ve erkeklerde toplandığını, aile içerisinde baba ya da kocanın sözünün etkili olduğunu savunmaktadır. (Tanrıöver, 2003) ders kitaplarında toplumsal cinsiyet ayrımı üzerinde yaptığı çalışmasında; para, iktidar, statü gibi her türlü otorite göstergesinin, çoğunlukla kadınlarla değil, erkeklerle bağlantılı olarak sunulduğunu dile getirmektedir. Yapılan kitap incelemeleri Tanrıöver'in sonuçlarıyla benzerlik göstermekte olup, yaşlanma sürecinin güçlü olan erkeğin daha da güçlendirilerek içinde yer aldığı toplumdaki saygınlığının arttığı fark edilmiştir.

İnceleme yapılan kitaplarda evlenme yaşı ile ilgili seçilen alıntılarda; erkek ve kadının evlilik yaşlarının birbirinden farklı olduğu, evlenme yaşının erkeklere göre

kadınlar için daha küçük yaşlarda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun nedeni olarak, doğurganlık yaşı gösterilmektedir. Genç kadınların doğurganlık potansiyelinin daha yüksek olması evlilik yaşında önemli bir kıstas haline gelmesine etki etmektedir (Sencer, 1993). İncelenen kitaplardan birisinde yaşı kendisinden büyük olduğu için kadın kahramanla hiçbir zaman evlilik düşünmeyen bir erkeğin bakış açısı dikkat çekmektedir.

Erkek kahramanların kişiliklerine yönelik incelenen alıntılarda; toplumun erkekler için belirlediği cinsiyet rollerine göre yaşaması yönünde baskı altında bırakıldığı fark edilmiştir. Bu rollere uyum sağlamayan kahramanların ise çeşitli zorlamalara özellikle de hem cinsleri tarafından maruz bırakıldıklarına ulaşılmıştır. Ataerkil toplum yapısının erkekler gündelik yaşamlarında çeşit çeşit kolaylıklar, avantajlar ve ayrıcalıklar sağladığı düşünülürken, toplumun belirlediği erkeklik modelinin dışında yer alanlar erkekler dünyasının dışına atılma tehditleriyle karşı karşıya bırakılmaktadır (Avcı ve diğerleri. 2016).

Günlük hayatı içerisinde değerlendirilen erkek kahramanların, genellikle aile üyeleri üzerine otorite oluşturulan, korku duyulan ve çekinilen özelliklerle anıldığı aynı zamanda şiddet ve zorbalıkla ilişkili olaylarda erkeklikle bağdaştırıldığı düşünülmektedir. Şiddet uygulayabilmek, aktiflik, çatışmadan kaçmamak, rekabet erkeklikle ilişkilendirilmektedir (Özekici, 2015). İnceleme yapılan kitaplarda şiddet içeren eylemlerin tamamı erkek kahramanlarla özdeşleştirilerek sunulmaktadır.

Erkek kahramanların davranışlarına yönelik toplumun oluşturduğu sınırlamalar incelendiğinde; özellikle ahlaki değerlere yönelik kuralların kadın kahramanları daha fazla bağladığı düşünülürken, erkek kahramanların kurallara aykırı davranışta bulunduğu dahi, tolerans gösterildiği ve hoşgörülle karşılandıkları fark edilmiştir. Erkek kahramanların aile bireyleri içerisinde yer alan kadınların iffet ve namuslarını koruması ve bu konuda karar verme yetkisine sahip olması inceleme yapılan kitaplarda dikkat çeken bir durumdur. Erkeklerin eşlerini kıskanması ve bu nedenle onlara getirebilecekleri sınırlamalar normalleştirilmekte ve bunun dışında ki davranışların aykırı bulunduğu örnekler bulunmaktadır.

Para, iktidar, statü gibi gücü ve güçlü olmayı çağrıştıran, otoritenin sembolleri olarak kabul edilen her türlü iktidar göstergesi şey, bir cazibe merkezi olarak sunulurken çoğunlukla kadınlarla değil, erkeklerle bağlantılı bir şekilde anlatılır (Tanrıöver, 2007). Bu durum inceleme yapılan kitaplarda da kendisini göstermektedir. Güçlü olması beklenen aynı zamanda ekonomik özgürlüğüne sahip, ailesinin geçiminden sorumlu olan erkek kahramanlar toplumun beklentisine uygun hareket eden bireyler olarak gösterilirken toplumun onayladığı erkek modelini temsil edecek şekliyle sunulmaktadır. Toplumun onayladığı kadın ve erkek modelleri incelendiğinde; hassas, narin, yumuşak, sakin olma gibi durumların kadınlarla, güçlü, dürüst, hırslı, otoriter, akılcı olma gibi durumların erkeklerle özdeşleştirildiği düşünülmektedir.

Her kültür kendi erkeğini ve kadını yaratır. Ataerkil bakış açısına sahip bir toplumda, cinselliği otoritesini kuvvetlendirmek için kullanan erkek, kadın üzerinde hâkimiyet kurabileceği bir nesne olarak kabul etmeye başlar. Kadının sahip olunan bir mal olarak görüldüğü ataerkil yapılarda erkek, talep eden konuma getirilirken, kadın talepleri karşılayan durumda resmedilir (Bülbül, 2014). Zamanla her iki cinsiyette, kendisine dayatılan rolleri kabullenmeye ve toplumun arzu ettiği biçimde yaşamaya başlamaktadır. Kültürde ve kültür aracılığıyla düzenin dayatılması ise bu çabaların daha büyük bir kısmını oluşturur (Giddens, 2010). İncelenen kitaplarda erkek kahramanların kendi cinsiyet rollerinin egemenliğini kabul ettirilmesine yönelik pek çok kalıp yargıların ve dolayısıyla hem cinslerine karşı oluşturdukları baskılar yönelik alıntılar bulunmaktadır.

Kitaplarda yer alan kadın ve erkek kahramanların; roman içerisindeki rol dağılımının ve istihdam oranları incelendiğinde; kadın başrol kahramanların %58,3'ü herhangi bir meslekte çalışmıyor olarak gösterilirken, erkek başrol kahramanların ise %7,8'i herhangi bir meslekte çalışmamaktadır. Yüzdeler arasındaki farkın oluşmasında kahramanların ele alındığı dönemin, coğrafyanın ve kahramanların içerisinde bulunduğu kültürün büyük bir etkisinin olduğu düşünülmektedir. Çalışmayan kadın kahramanların yer aldığı kitaplar incelendiğinde (A2, A3, A7, A10, A13, A14, A15, A16, A18, A23, A24) kadınların iyi bir eğitim alamadıkları

dolayısıyla herhangi bir mesleği yapabilecek bilgiden uzak kaldıkları düşünülmektedir. (Kağıtçıbaşı, 1999) araştırmasında cinsiyetler arası farklılıkların oluşmasında en büyük etken olarak bireylerin aldıkları eğitim seviyesini işaret etmektedir. Türkiye’de kız ve erkek çocuklar arasındaki okullaşma farkı ortalama %10 düzeyinde seyretmektedir (TÜSİAD, 2000, s.42). Bu farklılığın oluşmasında ergenlik dönemindeki genç kızların birçoğunun evlilik ya da çalışma yaşamına girmesinin ve özellikle farklılığın altıncı ve sekizinci sınıflardan itibaren daha belirgin hale geldiğini söylemektedir. Bu duruma örnek olabilecek bir alıntı aşağıda yer verilmiştir.

‘Çocuklar büyüyüp oğlanları delikanlı, kızları genç kız olunca, anne-babalar geleceklerine dair pembe hayaller kurarlar. Oğullarını mühendis, doktor, tüccar, avukat, memur veya iyi bir meslek sahibi yapmak isterler. Kızları içinse zengin bir koca aramaya koyulurlar.’ (A6-s.74)

Gerek okuma yazma gerek okullaşma oranlarındaki bu yüksek cinsiyet farkı, diğer Müslüman Ortadoğu ülkeleriyle Afrika ve Güney Asya ülkelerinde de görülüyor. Dünyanın bu bölgelerinde din ve gelenekler tarafından pekiştirilen yaygın ataerkil dünya görüşü, kadınların eğitimine önemli bir engel oluşturmaktadır. Kağıtçıbaşı ‘nın çalışmasındakine paralel olarak kadın kahramanların çalışmadığı kitaplardan (A2, A7, A13, A14, A15, A16, A18, A24), 8’inin Müslüman bir toplumun anlatıldığı olay örgüsüne sahip olduğu fark edilmiştir.

Türkiye, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü ülkeleri arasında en düşük kadın istihdam eden ülkedir. Türkiye’de çalışabilir yaştaki kadınların %20’si ücretli olarak çalışmaktadır. Avrupa Birliğinde (AB) ise çalışabilir yaştaki kadınların %56,3’ü çalışmaktadır (Bakırcı, 2012). Kadınların iş hayatında daha etkin rol almasının sağlanması ve bu konuda teşvik edilmesine ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.

Geçmişten günümüze toplumsal cinsiyet rollerine uygun gerçekleştirilen iş bölümü, erkeğin kadınlar üzerinde karar verici olmasını, beraberinde getirmiş, işbölümü yapılırken de erkeğin bu karar verme sürecindeki etkisi nedeniyle genellikle ‘düşünsel, akılla ilgili’ işlerde erkeğin; basit, düşünmeyi gerektirmeyen işlerde kadınların tercih edilmesi sonucunu doğurmuştur. ‘Kadınlar, bilgisayarların

okuyabilmesi için veri giriş kartlarına delik açması için işe alınırlarken; erkekler ise operatör, satış sorumlusu, sistem analizi ve yönetici konumlarında asıl güce sahip olacakları pozisyonda işe alınıyorlar' (Connell ve Soydemir, 1998). İncelenen başrol kahramanların mesleklerinde de Connell ve Soydemir (1998)'in çalışmalarında bahsettiklerine benzer bir durum söz konusudur. Erkek kahramanların çeşitli mesleklerde çalıştıkları gözlemlenirken örneğin A2' de profesör, A4'de başkomiser, A9'da psikiyatr, A16'da yazar olan erkek kahramanlar örnek olarak gösterilebilir. Erkek kahramanların sahip olduğu mesleklerin daha düşünsel, akılla ilgili olduğu düşünülmektedir.

İnceleme yapılan kitaplarda evden sorumlu olan, evi çekip çeviren kadın kahramanlardır. Erkek kahramanlar kitaplarda genellikle ev dışı işlerde çalışırken gösterilmektedir. Kadının içeride, erkeğin dışarıda olması, işbölümünün kadın işleri/erkek işleri ayrımı yapılarak belirlenmesi hem kadın ile erkek arasında, hem de erkeğin diğer erkeklerle eşitsizliğini arttıran, bir sonuca neden olur (Bülbül, 2014).

6.BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

6.1 Sonuçlar

Romanlar ve hikâyeler, her ne kadar yazarın hayal gücünden beslenen kurgusal metinler olsa da yazarın içinde var olduğu toplumun kültür ve geleneğinden bağımsız düşünülemez. Bu nedenle incelemek üzere seçilmiş olan 27 kitap, içerisinde yazıldığı döneme ait bilgiler barındırmaktadır. İncelenen kitapların 16'sında erkek kahramanların, 8'inde kadın kahramanların, geriye kalan 3 kitapta ise kadın ve erkek kahramanın eşit oranda yer almaktadır. Kadın kahramanlara yönelik incelemeye alınan alıntı sayısı 75 olarak belirlenmiş olup, bu sayısının 72'si kadınlara yöneltilen olumsuz düşünce yapısını ortaya çıkaran şekilde, 3'ü kadın ve erkek eşitliğinin önemine yer veren olumlu alıntılar olarak ele alınmıştır. Erkek kahramanlara yönelik incelemeye alınana alıntı sayısı ise 42 olarak belirlenmiş olup bu sayının 40'ı olumsuz düşünce yapısını içerirken, 2'si kadın kahramanlarda olduğu gibi eşitlikçi yaklaşımı öne çıkaran yorumlar olarak belirlenmiştir. Kadınlara ve erkeklere yöneltilen olumsuz yorumlar alt temalara detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu alt temalar ise kadınların ve erkeklerin; fiziki özelliklerine göre, kişilik özelliklerine göre, aktivitelerine göre, gelenek ve kültürün etkisine göre sınıflandırılmıştır. Kitaplarda yer alan başkahraman sayısı 75 olarak belirlenirken, bu sayının 52'sini erkekler, 24'ünü ise kadınlar oluşturmaktadır. İncelemeye dâhil edilen kadın başrol kahramanların %58,3'ü bir meslekte çalışmıyor olarak gösterilirken, erkek kahramanların ise %7,8'i herhangi bir meslekte çalışmamaktadır. Elde edilmiş sayısal veriler bize bazı bilgiler sunmakla beraber kitapların içerikleri ve hangi özelliklerin hangi cinsiyete atfedildiğinin daha fazla öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Verileri bu bakış açısının ışığında yorumladığımız takdirde genel olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşmak mümkündür.

Bu çalışmada toplumsal cinsiyet kapsamında değerlendirilen metinlere yönelik elde edilen sonuçlar yazarına ve kitabın yazıldığı dönem ve olayların geçtiği bölge gibi değişkenlere dikkat edilerek ele alındığında daha anlamlı sonuçların ortaya çıkacağına inanılmaktadır. Çalışma sonucunda elde edilen veriler, lise öğrencilerin tercih ettiği kitaplardaki toplumsal cinsiyet rol ve modellerine yönelik bize bilgi sunsa da

ergenlerin okuduğu her yazılı kaynak için geçerli olduğu söylenemez Tüm bu nedenlerle elde edilen veriler daha özel bağlamlarla incelenmelidir.

İnceleme yapılan kitaplarda başrolde yer alan kahramanların sayıları, mesleklerine ait bilgiler bulgular kısmında verilmiştir. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde erkek başrol sayısının kadın başrol sayısından daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 75 başrolün yer aldığı çalışmada, kadın kahramanın oranı %32'yken, erkek kahramanın oranı %68'dir.

Kadın kahramanların ön planda olduğu kitaplar hakkında bir genellemeye gidildiğinde başrolde yer alan kadınların güzellik ve duygusallık konusunda benzer özelliklere sahip olduğu düşünülmektedir. İncelemek üzere seçilen kitapların sayısal veriler anlamında kadın kahramanların bakış açısının ön planda tutulduğu düşünülmesine rağmen kadınların karar alma, sorun çözme süreçlerinde bağımsız hareket etmedikleri, kimi zaman aile üyelerinin kimi zaman eşlerinin etkisinde oldukları ve bu nedenle erkek kahramanlara göre daha çok kısıtlandıkları düşünülmektedir.

Erkek kahramanların ön planda olduğu kitaplar hakkında bir genellemeye gidildiğinde başrolde yer alan kahramanların güçlü olmaları ve bağımsız hareket edebilmeleri gibi ortak özelliklere sahip oldukları düşünülmektedir. Erkek kahramanların hayatlarının ilerleyişi konusunda karar alma ve seçimlerinin sorumluluklarını almak konusunda etkin rol oynayan erkeklerin, kadınlara kıyasla biricikliği daha ön planda tutulan rollerde yer aldıkları düşünülmektedir.

Ergenlik dönemiyle birlikte gelişmeye başlayan soyut düşünme evresi gençlerin kişiliğinde ve davranışlarında bazı değişimlerin başladığı ve özellikle idealizm, çatışma, benmerkezcilik, uyma gibi alanlarda değişimlerin oluşmasında etkili olan bir dönemdir (İnanç, Bilgin, ve Atıcı, 2017). Ergenlerin içerisinde buldukları dönemde okumayı tercih ettikleri kitaplarda yer alan olayların ve kahramanların yaşantılarından etkilenmeye daha açık olduğuna inanılmaktadır.

İnceleme yapılan kitapların içeriklerine ilişkin bulgular ve yorumlar kısmında da belirtildiği üzere kültüre özgü cinsiyet ifadelerine ve kalıplaşmış sözlere yer verildiği fark edilmiştir. Örneğin; 'kız başına', 'kız gibi', 'erkek gibi ol' gibi sözler toplum

yapısı ve kültürel öğelerin vurgulanması amacıyla kullanılmış, kimi zaman ise bu ifadelerle içerikte dile getirilen bir olayı veya durumu desteklemek amacıyla yer verilmiştir.

Kadın kahramanların fiziki özelliklerine yönelik olan alıntılar incelendiği zaman nasıl bir görünüme sahip oldukları, nasıl giyinmeleri gerektiğine yönelik yapılan yorum sayısının özellikle erkek kahramanların görünümünün anlatımına kıyasla daha fazla yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Aşırı bakımlı veya aşırı bakımsız olarak nitelendirilen kadının her iki durum içinde eleştirildiği toplumun beklentisinin özenli, düzenli fakat dikkat çekmeyen bir görüntüye sahip olan kadın kahramanları onayladığı düşünülmektedir.

Kadın kahramanların yaşına yönelik seçilmiş olan alıntılarda, yaşı ilerledikçe cinsiyet özelliklerinden bağımsız olarak değerlendirilmeye başlanan kadınlar zaman içerisinde fiziksel ve bilişsel anlamda yıprandıkları ve 40 yaşın kadınlar için önemli bir dönüm noktası olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kitaplarda bulgular kısmında da verildiği üzere kadın kahramanların çoğunlukla ev içerisinde gösterildiği, evin sorumluluğu ve çocuklarla ilgilenme görevinin kadın kahramanlarla özdeşleştirildiği fark edilmiştir.

Toplum tarafından onaylanan kadın kahramanların, kocasına veya babasına karşı itaatkâr ve saygılı davranan, utangaç, sessiz ve özellikle iffetli olması gibi özelliklere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kadın kahramanların evlenme yaşlarının erkeklere göre daha küçük yaşta olduğu, bir kadının yaşça kendisinden büyük bir erkekle evlenmesine toplum tarafından doğal bir durum olarak kabul edilirken erkek kahramandan büyük olan bir kadının ilişkisinin onaylanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Erkek kahramanların fiziki özelliklerine incelenen alıntıların kadın kahramanlara yöneltilen yorumlar kadar detaylı ve çok olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Görünüşleri ve giyimleri olay örgüsü içerisinde yeteri kadar anlatılmamıştır. Var olan veriler değerlendirildiğinde özellikle kendisine ve giyimine özen gösteren erkek kahramanların kız gibi olmakla itham edildiği gözlemlenmiştir.

Erkek kahramanların yaşlarının ilerlemesiyle birlikte ailesinin ve toplumun gözünde bilgili, tecrübeli kişiler olarak görülmeye başlandığı ve otoritesinin, saygınlığının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Kadın kahramanların yaşlanma süreciyle özellikle görünümünün çok değiştiği ve vücutlarının deforme olduğuna yönelik kitaplarda yorumlara ulaşılabılırken, erkek kahramanlarda yaşlanma sürecinde vücutlarında oluşabilecek değişimlere değinilmediği fark edilmiştir.

Kitap incelemeleri sonucunda ulaşılan verilere göre erkeklerin genellikle otoriter, güçlü, deneyimli, evin geçiminden sorumlu, başarılı, hırslı, özgüvenli, sert, saldırgan vb. eril özelliklere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu özelliklere sahip olmayan erkek kahramanların ise en başta kendi hem cinsleri ve daha sonra toplumun geri kalan kısmı tarafından dışlandıkları, ezildiklerine yönelik sonuçlar elde edilmiştir. Kadın kahramanlar kadar kalıplaşmış yargılara maruz kalan erkek kahramanların çocukluktan itibaren bağımsız ve güçlü ve ekonomik açıdan iyi bir durumda oldukları mesajları içerisinde bırakıldıkları düşünülmektedir.

Erkek kahramanların, genellikle aile üyeleri üzerinde otoriter tutumlar sergileyen, korku duyulan ve çekinilen, kişiler olarak anlatılırken, saldırı, zorbalık ve şiddet içeren olayları başlatan veya sürdüren taraf erkekler olarak gösterilmiştir. Şiddete maruz kalan taraf çoğunlukla kadın kahramanlar olurken kısmen erkek kahramanlarında kendi hem cinsleri tarafından zorbalığa maruz bırakıldığı gözlemlenmiştir.

Erkek kahramanlar çoğunlukla ev dışı mekânlarda gösterilirken, ailenin geçimini sağlama, aile üyelerinin yaşamı konusunda karar verme, ailenin kadınlarının namusunu koruma gibi sorumluluklara sahip olarak anlatıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.2. Öneriler

Cinsiyetçi dil kullanımı özellikle yakın dönemde yazılmış olan kitaplarda, cinsiyet ifadelerinin kullanılış biçimleri ve toplumsal cinsiyet rollerinin sunulduğu bakımdan daha geçmiş dönemde yazılmış kitaplarla kıyaslandığında daha duyarlı bir tutum sergiledikleri düşünülmektedir.

Daha eşitlikçi toplumsal, kültürel ve ekonomik anlamda kalkınmış bir toplumun oluşmasında erkek ve kadına, hayatın her alanında kendi öznelliğini kurabileceği fırsatların oluşturulması ve özellikle kadınların değişimin ve yeniliğin mimarı olmaları için toplumun her bir üyesi tarafından teşvik edilmesi gerekmektedir.

Ebeveynler ve öğretmenler ergenlerin okuyacağı kitapları seçmeleri konusunda destek olmalıdır. Seçilen kitapların içerik ve dil bakımından hedef kitlenin yaş düzeyi ve algılarına uygun olmasına dikkat edilebilir ve toplumsal cinsiyet açısından kalıp yargıları barındırmayan, rol modeli arayışı içerisinde olan gençlerin örnek alabileceği güçlü kahramanların yer aldığı kitaplardan seçilebilir.

Yetişkin bireyler veya akran gruplarının iş birliğiyle daha önce okunmuş olan veya okunmak istenen kitaplarda yer alan cinsiyetçi ifadeler belirlenip bu ifadeler üzerine konuşulabilir ve bu konu hakkında farkındalık oluşturulabilir.

KAYNAKÇA

- Agosto, D. E. (2004). Using gender schema theory to examine gender equity in computing: A preliminary study. *Journal of Women and Minorities in Science and Engineering*, 10(1).
- Akbalık, E. (2012), *Anadolu Sahası Türk Halk Hikâyelerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerini ile Kadınlar* (Doktora Tezi), İstanbul Ü. SBE, İstanbul.
- Akça, R. P., ve Şenol, V. (2012). Müzik, reklam ve kitle iletişimin ergen üzerindeki etkisi. *Akademik Bakış Dergisi*, 28, 1-19.
- Aktaş, G. (2013). Feminist söylemler bağlamında kadın kimliği: Erkek egemen bir toplumda kadın olmak. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1), 53-72.
- Aktaş, M. C. (2015). Turkish high school teachers' conceptions of creativity in mathematics. *Journal of Education and Training Studies*, 4(2), 42-52.
- Alsaker, F. D. (1996). Annotation: The impact of puberty. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 37(3), 249-258.
- Anderson, D. R., Huston, A. C., Schmitt, K. L., Linebarger, D. L., Wright, J. C., ve Larson, R. (2001). Early childhood television viewing and adolescent behavior: The recontact study. *Monographs of the society for Research in Child Development*, i-154.
- Arı, G. S. (2011). Kadın ve Erkek Yöneticilerin Güven Özelliklerine İlişkin Tutumları: Varsayımsal Astlar Üzerine Bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 105-120.
- Arıcı, F. (2011). Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılar ve psikolojik iyi oluş. *Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.*
- Arslan, E. (2017). Erken çocuklukta bilişsel gelişim. *Pegem Yayınları*.
- Arnett, J. J. (1995). Adolescents' uses of media for self-socialization. *Journal of Youth and Adolescence*, 24(5), 519-533.
- Atabek, E. (2002). *Kışkırtılmış erkeklik, bastırılmış kadınlık*: Altın Kitaplar Yayınevi.

- Atalay, B. (1989). *Sanayileşme ve sosyal değişme:(Kırıkkale araştırması)*: DPT, Sosyal Planlama Başkanlığı Planlama Dairesi.
- Avcı, Ö. H., Muharrem, K., ve Bayar, Ö. (2016). Zülfü Livaneli'nin Mutluluk Romanı Karakterlerinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi. *İnsan ve İnsan Bilim Kültür Sanat ve Düşünce Dergisi*, 3(8).
- Ayverdi, S. (2018, 05 11). Güncel Türkçe Sözlük. Türk Dil Kurumu:
- Bhasin, K. (2003). Toplumsal Cinsiyet “Bize Yüklenen Roller”. (K.Ay, Çev.) Dayanışma Vakfı Yayınları. İstanbul: Kuşak Ofset Birinci Basım.
- Bakırcı, K. (2012). İstihdamda Cinsiyetler Arası Eşitlik Ve Mevzuatta Ve Kamusal Politikalarda Yapılması Gereken Değişiklikler. *Kadın Araştırmaları Dergisi*(10). 1-37.
- Bandura, A. (1989). Social Cognitive Theory. IN: *Annuals of Child Development*, 6, 1-60. Greenwich, CT: Jai Press LTD.
- Bandura, A., ve Walters, R. H. (1963). Social learning and personality development.
- Barnett, R. C. (2007). Understanding the role of pervasive negative gender stereotypes: What can be done. *Heidelberg: Brandeis University*.
- Baumeister, R. F., ve Muraven, M. (1996). Identity as adaptation to social, cultural, and historical context. *Journal of adolescence*, 19(5), 405-416.
- Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of consulting and clinical psychology*, 42(2), 155.
- Brown, L. R., ve Gardner, G. (1999). en B. Halweil.(1999). *Beyond Malthus. Nineteen Dimensions of the Population Challenge*.
- Buchan, N. R., Croson, R. T., ve Solnick, S. (2008). Trust and gender: An examination of behavior and beliefs in the Investment Game. *Journal of Economic Behavior ve Organization*, 68(3-4), 466-476.
- Budak, H., ve Küçükşen, K. (2018). Türkiye'nin Sosyal Transformasyon Sürecinde Y Kuşağının "Toplumsal Cinsiyet Rolü" Tutumları. *Electronic Journal of Social Sciences*, 17(66), 561-576.

- Butler, Judith, (2014), Cinsiyet Belası Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi, Çeviren: Başak Ertür, Metis Yayınları, Dördüncü Basım, İstanbul.
- Bülbül, Hatice (2014). Erkek Kimliğinin Oluşumundaki Faktörler: Emek, İktidar
- Büyükuncu S. (2015). Gerçekçi Yazar Kate Chopin'in Kısa Hikâyelerindeki Kadın Karakterler ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Temsili, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi
- Coen, S., & Banister, E. (2012). What a difference sex and gender make: a gender, sex and health research casebook. Ottawa, Canada: Canadian Institutes of Health Research.
- Coleman, J. (2006). The adolescent society. *Education Next*, 6(1)
- Connell, R., ve Soydemir, C. (1998). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Toplum, kişi ve cinsel politika: Ayrıntı*.
- Connell, R. W. (1998). Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Çev. Cem Soydemir, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Coon, D., ve Hartgrove-Freile, J. (2001). *Study Guide to Accompany Introduction to Psychology, Gateways to Mind and Behavior*: Wadsworth/Thompson.
- Cooray, A., ve Potrafke, N. (2011). Gender inequality in education: Political institutions or culture and religion? *European Journal of Political Economy*, 27(2), 268-280.
- Çakır, C. (2015). *Hegemonik erkekliğin yeniden üretildiği bir alan olarak spor medyası: Spor haberlerinde erkeklik söylemleri üzerine bir inceleme*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- Çolak, G. (2018). Türk Edebiyatında Kelimelerin Toplumsal Cinsiyeti. *Türklük Bilimi Araştırmaları*(43), 87-125.
- Dahrendorf, R. (1958). Toward a theory of social conflict. *Journal of conflict Resolution*, 2(2), 170-183.

- Damarlı, Ö. (2006). Ergenlerde toplumsal cinsiyet rolleri, bağlanma stilleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkiler. *Unpublished master's thesis Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.*
- Davis, S. N., & Pearce, L. D. (2007). Adolescents' work-family gender ideologies and educational expectations. *Sociological perspectives, 50(2)*, 249-271.
- Davis, L., ve Reynolds, M. (2018). Gendered language and the educational gender gap. *Economics Letters, 168*, 46-48.
- Deci, E., ve Ryan, R. (1985). Intrinsic motivation and self-determination in human behaviour. *NY: Plenum.*
- Demiray, E. (1999). *Türk sinemasında 1960-1990 yılları arasında çekilmiş filmlerde kentsel aile: TC Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Dökmen, Z. Y. (2004). *Toplumsal cinsiyet, sosyal psikolojik açıklamalar: Sistem yayıncılık.*
- Eccles, J. S., ve Midgley, C. (1989). Stage-environment fit: Developmentally appropriate classrooms for young adolescents. *Research on motivation in education, 3(1)*, 139-186.
- Egan, S. K., ve Perry, D. G. (2001). Gender identity: a multidimensional analysis with implications for psychosocial adjustment. *Developmental psychology, 37(4)*, 451.
- Ehrmann, L., ve Wolter, I. (2018). The impact of students' gender-role orientation on competence development in mathematics and reading in secondary school. *Learning and Individual Differences, 61*, 256-264.
- Else-Quest, N. M., & Hyde, J. S. (2017). *The Psychology of Women and Gender: Half the Human Experience+*. SAGE Publications.
- Erdal, Ç. (2010). Türkiye'de ulusal kanallarda yayınlanan prime-time televizyon dizilerinde toplumsal cinsiyet rolleri açısından ailenin sunumu. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.*

- Erdemir Turgut A. (2016). Ankara İlinde Yetiştirme Yurdunda Kalan 15 Yaş Ve Üstü Ergenlerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Görüşleri, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi
- Erden, M. ve Akman, Y. (1998). Gelişim-Öğrenme-Öğretme, Eğitim Psikolojisi. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Erikson, E. H. (1950). *Childhood and Society* WW Norton ve Company. Inc. New York. London.
- Ersoy, E. (2009). Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın Ve Erkek Kimliği.
- Ersöz, A. G. (2010). Türk Atasözleri Ve Deyimlerinde Kadına Yönelik Toplumsal Cinsiyet Rollerini. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(6), 167-182.
- Fischer, E. ve Arnold, SJ (1994). Cinsiyet, cinsiyet kimliği, cinsiyet rolü tutumları ve tüketici davranışları. *Psikoloji ve Pazarlama*, 11 (2), 163-182.
- Fouts, G., ve Burggraf, K. (1999). Television situation comedies: Female body images and verbal reinforcements. *Sex roles*, 40(5-6), 473-481.
- Fouts, G., ve Burggraf, K. (2000). Television situation comedies: Female weight, male negative comments, and audience reactions. *Sex roles*, 42(9-10), 925-932.
- Fouts, G., ve Vaughan, K. (2002). Television situation comedies: Male weight, negative references, and audience reactions. *Sex roles*, 46(11-12), 439-442.
- Freud, S., & Strachey, J. E. (1964). The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud.
- Frieze, I. H. (1978). *Women and sex roles: A social psychological perspective*: WW Norton.
- Gander, M. J., & Gardiner, H. W. (2004). Çocuk ve Ergen Gelişimi. Ankara: (Çev. A. Dönmez, H.N. Çelen, B. Onur)Ankara: İmge Kitabevi.
- Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., Signorielli, N., ve Shanahan, J. (2002). Growing up with television: Cultivation processes. In *Media effects* (pp. 53-78): Routledge.

- Giddens, A. (2010). Mahremiyetin Dönüşümü: Modern Tolumlarda Cinsellik. *Aşk ve Erotizm, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.*
- Goldberg, H. (1976). The hazards of being male. New York: Sanford J. Greenburger Associates. In: Inc.
- Gökçearsan, A. (2010). The effect of cartoon movies on children's gender development. *Procedia-social and behavioral sciences*, 2(2), 5202-5207.
- Gündüz Hoşgör, A. (2010). Türkiye’de Kırsal Kadının Toplumsal Konumu: Bölgesel Eşitsizlikler, Yasal Müdahaleler ve Kısmi Kazanımlar. *Koç Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Konferans Kitabı, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayını.*
- Gümüšoğlu, F. (2008). Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2(4), 39-50.
- Hall, S. (1999). “İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü,” Medya, İktidar, İdeoloji içinde. Der., M. Küçük. Ankara: Ark Yayınevi, s. 77-127.
- Hallinan, M. T., ve Williams, R. A. (1990). Students' characteristics and the peer-influence process. *Sociology of education*, 122-132.
- Hill, J. P., ve Lynch, M. E. (1983). The intensification of gender-related role expectations during early adolescence. In *Girls at puberty* (pp. 201-228): Springer.
- Hogan, D. P., ve Kitagawa, E. M. (1985). The impact of social status, family structure, and neighborhood on the fertility of black adolescents. *American journal of Sociology*, 90(4), 825-855.
- Holt, C. L., ve Ellis, J. B. (1998). Assessing the current validity of the Bem Sex-Role Inventory. *Sex roles*, 39(11-12), 929-941.
- İnanç, B. Y., Bilgin, M., ve Atıcı, M. K. (2017). Gelişim psikolojisi. *Pegem Atıf İndeksi*, 1-293.

- Intons-Peterson, M., Rocchi, P., West, T., McLellan, K., ve Hackney, A. (1998). Aging, optimal testing times, and negative priming. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 24(2), 362.
- Intons-Peterson (1988). Children's concepts of gender. Norwood.
- Kâğıtçıbaşı, Ç. (1990). Family and socialization in cross-cultural perspective: a model of change.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999) 'Türkiye'de Kadının Konumu: İnsanca Gelişme Düzeyi, Eğitim, İstihdam, Sağlık ve Doğurganlık,'
- Karabekmez, S., Yıldırım, G., Akamca, G. Ö., Ellez, A. M., ve Bulut, A. N. Ü. (2018). The study of social gender perceptions of preschool children related to professions. *Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi*, 2(1), 51-70.
- Karaca, Ş. (2012). İlk Dönem Türk Romanlarında Anne Kimliği.
- Karakuş, E., Mutlu, E., ve Coşkun, Y. D. (2018). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Açısından Öğretim Programlarının İncelenmesi. *Kadın Araştırmaları Dergisi*(17), 30-53.
- Kerckhoff, A. C. (2002). The transition from school to work. *The changing adolescent experience: Societal trends and the transition to adulthood*, 52-87.
- Kellner, Fox E. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Bilim, İstanbul: Metis Bilim Yayınları. (Original Book Published in 1985)
- Kohlberg, L. 1966. "A cognitive-developmental analysis of children's sex role concepts and attitudes." In Eleanor Maccoby (ed.), *The Development of Sex Differences*. Stanford, CA: Stanford University.
- Konuk, S. (2018). The research of changes in the reading and writing habits of the youth. *SDU International Journal of Educational Studies*, 5(2), 13-32.
- Kurt, A , Ayaz, E . (2018). *Ayla Kutlu'nun Yıldız Yavrusu Adlı Çocuk Romanında Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Değişen Baba Figürü. Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 18 (18), 311-320. DOI: 10.30767/diledeara.472628

- Kurtz-Costes, B., Rowley, S. J., Harris-Britt, A., ve Woods, T. A. (2008). Gender stereotypes about mathematics and science and self-perceptions of ability in late childhood and early adolescence. *Merrill-Palmer Quarterly (1982-)*, 386-409.
- Küçükyazıcı Gökçe (2008) Ergende Ruhsal Gelişim, Kimlik Oluşumu Ve Kimlik Bocalaması. Aktüel Psikoloji Ve Ruh Sağlığı
- Lanz, M., Rosnati, R., Marta, E., ve Scabini, E. (2001). Adolescents' future: A comparison of young people's and their parents' views. *Navigating through adolescence: European perspectives*, 169-197.
- Larson, R., ve Richards, M. H. (1991). Daily companionship in late childhood and early adolescence: Changing developmental contexts. *Child development*, 62(2), 284-300.
- Larson, R., ve Wilson, S. (2004). Adolescence across place and time. *Handbook of adolescent psychology*, 299-330.
- Larson, R. W., Wilson, S., Brown, B. B., Furstenberg, J., Frank F, ve Verma, S. (2002). Changes in adolescents' interpersonal experiences: Are they being prepared for adult relationships in the twenty-first century? *Journal of Research on Adolescence*, 12(1), 31-68.
- Lee, V. E. (2001). *Restructuring High Schools for Equity and Excellence: What Works. Sociology of Education Series*: ERIC.
- Lerner, R. M., ve Steinberg, L. (2009). *Handbook of adolescent psychology, volume 1: Individual bases of adolescent development* (Vol. 1): John Wiley ve Sons.
- Liebers, N., ve Schramm, H. (2017). Friends in books: The influence of character attributes and the reading experience on parasocial relationships and romances. *Poetics*, 65, 12-23.
- Lindsey, L. L. (2015). *Gender roles: A sociological perspective*: Routledge.
- Lynn, D. B. (1969). Curvilinear relation between cognitive functioning and distance of child from parent of the same sex. *Psychological review*, 76(2), 236.

- Mardin, Ş. (1991). Türk Modernleşmesi, Makaleler 4. *İstanbul: İletişim Yayınları*.
- Marshall, T., ve Şen, G. (1997). *Hükmeden erkek boyun eğen kadın: Altın*.
- Martin, C. L., ve Ruble, D. (2004). Children's search for gender cues: Cognitive perspectives on gender development. *Current directions in psychological science, 13(2)*, 67-70.
- Mastro, D. E., Behm-Morawitz, E., ve Kopacz, M. A. (2008). Exposure to television portrayals of Latinos: The implications of aversive racism and social identity theory. *Human Communication Research, 34(1)*, 1-27.
- May, T., ve Williams, M. (2002). *An introduction to the philosophy of social research: Routledge*.
- Mortimer, J. T., ve Larson, R. W. (2002). *The changing adolescent experience: Societal trends and the transition to adulthood: Cambridge University Press*.
- Muuss, R. (1990). Problems in Growing Up in Rolf E. Muuss (eds). *Adolescent Behavior and Society*. Forth edition. In: McGraw-Hill Publishing Company, New York.
- Mutlu, E. (1998). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Nurmi, J.-E. (1993). Adolescent development in an age-graded context: The role of personal beliefs, goals, and strategies in the tackling of developmental tasks and standards. *International Journal of Behavioral Development, 16(2)*, 169-189.
- Nurmi, J.-E. (2001). Adolescents' self-direction and self-definition in age-graded sociocultural and interpersonal contexts. *Navigating through adolescence: European perspectives, 229-249*.
- Özekici, M. (2015). Türkiye'de hegemonik erkeklik olgusu ve serdar akar filmleri.
- Özer, H. (2018). Kadının Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Kadın Emeginin Değerlendirilmesi.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam: PDREM Yayınları*.

- Özkan, H. H. (2006). Popüler kültür ve eğitim.
- Piaget, J. (1964). Part I: Cognitive development in children: Piaget development and learning. *Journal of research in science teaching*, 2(3), 176-186.
- Poteat, V. P., Kimmel, M. S., ve Wilchins, R. (2011). The moderating effects of support for violence beliefs on masculine norms, aggression, and homophobic behavior during adolescence. *Journal of Research on Adolescence*, 21(2), 434-447.
- Ryan, B. (2007). *Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Malden: MA: Blackwell Publishing Inc.
- Roeser, R. W., Eccles, J. S., ve Freedman-Doan, C. (1999). Academic functioning and mental health in adolescence: Patterns, progressions, and routes from childhood. *Journal of Adolescent Research*, 14(2), 135-174.
- Sabuncuoğlu, O., & Berkem, M. (2006). Relationship between attachment style and depressive symptoms in postpartum women: findings from Turkey. *Turk Psikiyatri Dergisi*, 17(4), 252.
- Sabuncuoğlu, A. (2006). Televizyon reklamlarında toplumsal cinsiyet. *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir*.
- Sancar, S., Acuner, S., Üstün, İ., ve Bora, A. (2006). Cinsiyet eşitsizliği bir “kadın sorunu” değil, toplumun sorunudur. *UNDP-Kalkınma ve Demokratikleşme Projelerinde Cinsiyet Eşitliği Hedefinin Gözetilmesi Eğitimi*.
- Sancar, S. (2011). *Erkeklik: imkânsız iktidar: ailede, piyasada ve sokakta erkekler*. Metis.
- Santrock, J. W. (2012). *Ergenlik*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Sarı, C. (2008). *Ergenlerin psikolojik belirti düzeyleri ve uyumlarını yordayan bazı değişkenler* (Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

- Saygılı, A. (2011). *Gençlerin Tüketim Davranışlarını Etkileyen Sosyo-Kültürel Faktörler: Sakarya Üniversitesi ve Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi Örneği* (Doctoral dissertation, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya).
- Schlegel, A., ve Barry Iii, H. (1991). *Adolescence: An anthropological inquiry*: Free Press.
- Segal, L. (1992). Ağır çekim: Değişen erkeklikler değişen erkekler. *Volkan Ersoy (çev), Ayrıntı Yayınları, İstanbul*.
- Sencer, M. (1993). GAP Bölgesi'nde Toplumsal Değişme Eğilimleri Araştırması. *Ankara, GAP Bölge Kalkınma İdaresi*.
- Shweder, R. A., Goodnow, J. J., Hatano, G., LeVine, R. A., Markus, H. R., ve Miller, P. J. (1998). The cultural psychology of development: One mind, many mentalities. *Handbook of child psychology*.
- Signorielli, N. (2001). Television's gender role images and contribution to stereotyping: Past, present, future. *Handbook of children and the media*, 341-358.
- Signorielli, N., ve Morgan, M. (2001). Television and the family: The cultivation perspective. *Television and the American family*, 2, 333-351.
- Silverman, D. (2006). *Interpreting qualitative data: Methods for analyzing talk, text and interaction*: Sage.
- Slattery, M. (2015). Sosyolojide Temel Fikirler, Ü. Tatlıcan and G. Demiriz (ed.), (cev: Ö.Balkız, G. Demiriz, H. Harlak, C. Özdemir, Ş. Özkan, Ü. Tatlıcan). Sentez Yayıncılık. Bursa.
- Smits, J., ve Hoşgör, A. G. (2006). Effects of family background characteristics on educational participation in Turkey. *International Journal of Educational Development*, 26(5), 545-560.

- Soy, H. (2017). Toplumsal Cinsiyet: Kadının Sosyal ve Hukuki Konumu. Konya: (Yayımlanmış yüksek lisans tezi).Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Sözlük, T. (2005). Türk Dil Kurumu Yayınları. In: Ankara.
- Steele, J. R., ve Brown, J. D. (1995). Adolescent room culture: Studying media in the context of everyday life. *Journal of Youth and Adolescence*, 24(5), 551-576.
- Steinberg, L., ve Silverberg, S. B. (1986). The vicissitudes of autonomy in early adolescence. *Child development*, 841-851.
- Stockard, J. (2006). Gender socialization. In *Handbook of the Sociology of Gender* (pp. 215-227). Springer, Boston, MA.
- Tanju, E. H. (2010). Çocuklarda Kitap Okuma Alışkanlığı'na Genel Bir Bakış. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 21(21), 30-39.
- Tanrıöver, H. U. (2003). Ders kitaplarında cinsiyet ayrımcılığı. *Ders Kitaplarının İnsan Hakları: Tarama Sonuçları*, 106-122.
- Tanrıöver, H. U. (2007). Medyada kadınların temsil biçimleri ve kadın hakları ihlalleri. *Kadın Odaklı Habercilik, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul*.
- Tavşancıl, E., ve Aslan, A. E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*: Epsilon.
- Tenenbaum, H. R., ve Leaper, C. (2003). Parent-child conversations about science: The socialization of gender inequities? *Developmental Psychology*, 39, 34-47.
- Tezcan, M. (1984). *Sosyal ve kültürel değişim*: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Tolan, B. (1991). Aile, cinsiyet ve cinsel roller. *Türk Aile Ansiklopedisi*, 1, 208-214.
- Tucker, C. J., Barber, B. L., ve Eccles, J. S. (1997). Advice about life plans and personal problems in late adolescent sibling relationships. *Journal of Youth and Adolescence*, 26(1), 63-76.
- TÜİK. (2016), "Kültür İstatistikleri," (erişim adresi: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1086), (erişim tarihi:Eylül 2017).

- TÜSİAD (2000) Kadın- Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş. Ankara
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet Ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Sosyoloji Konferansları*(35), 29-56.
- Walsh, D. J. (2005). Developmental theory and early childhood education. *Critical issues in early childhood education*, 40-48.
- Wienclaw, R. A. (2015). Gender and economic inequality. In: Salem Press.
- Wood, W., & Eagly, A. H. (2010). Gender. Fiske ST, Gilbert DT, Lindzey G. (Ed.). *Handbook of Social Psychology* (s. 629-667). içinde New York: Wiley.
- Worf, B. (1956). Language, thought and reality. In: New York: Wiley.
- Yağan Güder, S., Ay, A., Saray, F., ve Kılıç, İ. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının izledikleri çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından incelenmesi: Niloya örneği.
- Yeşil, F. (2014). Ortaokul Türkçe ders kitaplarında cinsiyet ifadeleri ve toplumsal cinsiyet rolleri.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri: Seçkin yayıncılık*.
- Yıldırım, K. (2010). Nitel araştırmalarda niteliği artırma. *İlköğretim Online*, 9(1), 79-92.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz, S. (2018). Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Günlük Hayattaki Yansımaları: Çorum/Alaca Örneği. *İMGELEM*, (2), 59-79.
- Yıldız, D. (2016). Popüler Çeviri Çocuk Romanlarının İçerik Bakımından İncelenmesi/An Examination Of Popular Translated Novels For Children In Terms Of Content. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (SEFAD)/Selçuk University Journal of Faculty of Letters*(36), 435-466.

- Yorgancı, F. (2008). İlköğretim ders kitaplarında toplumsal cinsiyet rollerinin inşası. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Afyon.*
- Zeybekoğlu, Ö. (2010). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Türk Toplumunun Erkeklik Algısı.
- Zosuls, K. M., Miller, C. F., Ruble, D. N., Martin, C. L., & Fabes, R. A. (2011). Gender development research in sex roles: Historical trends and future directions. *Sex roles, 64*(11-12), 826-842.

İnceleme Yapılan Kitaplar

- Ali, S. (2013). *Kürk Mantolu Madonna* (1.Baskı). İstanbul. Yapı Kredi Yayınları.
- Atılğan, Y. (2019). *Aylak Adam* (2.Baskı). İstanbul. Can Yayınları.
- Austen, J. (2018). *Gurur ve Önyargı* (32. Baskı). İstanbul. İş Bankası Yayınları.
- Batman, A. (2018). *Beni İçinden Sev* (1.Baskı). İstanbul. Destek Yayınları.
- Bradbury, R. (2018). *Fahrenheit 451* (1.Baskı). İstanbul. İthaki Yayınları.
- Coelho, P. (2018). *Simyacı* (147. Baskı). İstanbul. Can Yayınları.
- Colins, S. (2015). *Açlık Oyunları* (1.Baskı). İstanbul. Dex Yayınevi.
- De Vasconcelos, J. M. (2019). *Şeker Portakalı* (133. Baskı). İstanbul. Can Yayınları.
- Grigory, P. (2007). *Beyza Zambaklar Ülkesinde* (1.Baskı). İstanbul. Koridor Yayıncılık.
- Güntekin, R. N. (2016). *Çalikuşu* (1.Baskı). İstanbul. İnkılap Yayınları.
- Gürpınar, H. R. (2014). *Kuyruklu Bir Yıldız Altında İzdivaç* (1.Baskı). İstanbul. Özgür Yayınları.
- Hosseini, K. (2017). *Uçurtma Avcısı* (1.Baskı). İstanbul. Everest Yayınları.
- Hosseini, K. (2019). *Bin Muhteşem Güneş* (39.Baskı). İstanbul. Everest Yayınları.
- Huxley, A. (2018). *Cesur Yeni Dünya* (28. Baskı). İstanbul. İthaki Yayınları.
- Kemal, O. (2018). *Cemile* (1.Baskı). İstanbul. Everest Yayınları.
- Kulin, A. (2018). *Kördüğüm* (1. Baskı). İstanbul. Everest Yayınları.
- Livaneli, Ö. Z. (2017). *Mutluluk* (104.Baskı). İstanbul. Remzi Kitabevi.
- Livaneli, Ö. Z. (2019). *Huzursuzluk* (1.Baskı). İstanbul. Doğan Kitap Yayınevi.
- Orwell, G. (2018). *1984* (61.Baskı). İstanbul. Can Yayınları.
- Rauf, M. (2012). *Eylül* (1.Baskı). İstanbul. Bordo Siyah Yayınları.
- Safa, P. (2019). *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu* (91.Baskı). İstanbul. Ötüken Neşriyat Yayınevi.

Safa, P. (2019). *Fatih Harbiye* (77.Baskı). İstanbul. Ötüken Neşriyat Yayınevi.

Ümit, A. (2018). *Kırlangıç Çılgılığı* (1.Baskı). İstanbul. Everest Yayınları.

Von Goethe, J. W. (2019). *Genç Werther'in Acıları* (1.Baskı). İstanbul. İş Bankası Kültür Yayınları.

Zweig, S. (2007). *Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu* (1.Baskı). İstanbul. Koridor Yayıncılık.

Zweig, S. (2007). *Olağanüstü Bir Gece* (1. Baskı). İstanbul. Koridor Yayıncılık.

EKLER**Ek1: İncelenen Kitapların Künye Bilgisi**

	KİTAPIN İSMİ	KİTAPIN YAZARI	KİTAPIN KODU	KİTAPIN İLK BASILDIĞI YIL	İNCELEME YAPILAN KİTAPIN BASIM YILI
1.	KÜRK MANTOLU MADONNA	SABAHATTİN ALİ	A1	1943	Yapı Kredi Yayınları, 2013, 1.Baskı
2.	MUTLULUK	ZÜLFÜ LİVANELİ	A2	2011	Doğan Kitapevi, 2017,104.Baskı
3.	FAHRENHEİT 451	RAY BRADHURY	A3	1953	İthaki Yayınları, 2018, 1.Baskı
4.	KIRLANGIÇ ÇIĞLIĞI	AHMET ÜMİT	A4	2018	EVEREST, 2018, 1.Baskı
5.	ÇALIKUŞU	REŞAT NURİ GÜNTEKİN	A5	1922	İnkılap Yayınevi,
6.	BEYAZ ZAMBAKLAR ÜLKESİNDE	GRIGORY PETROV	A6	1923	Koridor Yayıncılık,2007,1.Baskı
7.	HUZURSUZLUK	ZÜLFÜ LİVANELİ	A7	2017	Doğan Kitap,2019,1.Baskı
8.	BİLİNMEYEN BİR KADININ MEKTUBU	STEFAN ZWEİG	A8	1920	Koridor Yayıncılık,2007,1.Baskı
9.	OLAĞANÜSTÜ BİR GECE	STEFAN ZWEİG	A9	1920'li yıllar	Koridor Yayıncılık,2007,1.Baskı
10.	KÖRDÜĞÜM	AYŞE KULİN	A10	2017	Everest Yayınları,2018,1. Baskı
11.	GENÇ WERTHER'İN ACILARI	GOETHE	A11	1774	İş Bankası Kültür Yayınları,2019,1.Baskı
12.	BENİ İÇİNDEN SEV	AHMET BATMAN	A12	2018	Destek Yayınları, 2018,1.Baskı
13.	BAŞIBOZUK SEVDALAR	CANAN TAN	A13	2017	Doğan Kitap, 2017, 1.Baskı
14.	UÇURTMA AVCISI	KHALED HOSSEINI	A14	2004	Everest Yayınları, 2019, 1.Baskı
15.	FATİH HARBİYE	PEYAMİ SAFA	A15	1931	Ötüken Neşriyat Yayınevi, 2019, 77. Baskı
16.	DOKUZUNCU HARİCİYE KOĞUŞU	PEYAMİ SAFA	A16	1930	Ötüken Neşriyat Yayınevi, 2019, 91. Baskı
17.	BİN MUHTEŞEM GÜNEŞ	KHALED HOSSEINI	A17	2008	Everest Yayınları, 2019, 39. Baskı
18.	CEMİLE	ORHAN KEMAL	A18	1958	Everest Yayınları, 2018, 1.Baskı
19.	EYLÜL	MEHMET RAUF	A19	1900-1901	<u>Bordo Siyah Yayınları</u> , 2012, 1.Baskı
20.	1984	GEORGE ORWELL	A20	1949	Can Yayınları, 2018, 61.Baskı
21.	ŞEKER PORTAKALI	JOSE MAURO DE VASCONCELOS	A21	1999	Can Yayınları, 2019, 133.Baskı

22.	SİMYACI	PAULO COELHO	A22	1996	Can Yayınları,2018, 147.Baskı
23.	GURUR VE ÖNYARGI	JANE AUSTEN	A23	1813	İş Bankası Yayınları,2018, 32.Baskı
24.	KUYRUKLU YILDIZ ALTINDA BİR İZDİVAÇ	H. R. GÜRPINAR	A24	1912	Özgür Yayınları, 2014, 1.Baskı
25.	AYLAK ADAM	YUSUF ATILGAN	A25	1959	Can Yayınları, 2019, 2.Baskı
26.	CESUR YENİ DÜNYA	ALDOUS HUXLEY	A26	1945	İthaki Yayınları,2018, 28.Baskı
27.	AÇLIK OYUNLARI	SUZANNE COLİNS	A27	2009	Dex Yayınevi, 2015, 1.Baskı

Ek2: İncelenen Kitaplardan Seçilen Alıntılar

A1- Kürk Mantolu Madonna Kitabının İncelenmesi

Hamdi isimli arkadaşının evine giden Raif Efendinin Hamdi Bey'in karısı ile ilgili görüşleri *'Biraz çirkin, fakat cana yakın bir karısı vardı. Hiç çekinmeden yanımda öpüştüler.'*

(A1-s.12)

Raif Efendi'nin sessiz, sedasız, allahlık, kimseye zararı dokunmaz. Bir kişi olarak tarif edilmesi toplumun gözünde sessiz, sedasız olmanın kötü bir izlenim gibi yansıtılmak istenmesi vardır.

(A1-s.16)

Kıdemli olduğu halde Raif Efendi'nin neden ücretinin artırılmadığı ile ilgili bir konuşma sırasında *'Himbılın biridir de ondan. Doğru dürüst lisan bildiği bile şüpheli!'* diyorlar.

(A1-s.17)

'İnsanları, kendi cinslerinden biri üzerinde kudret ve salahiyet denemek kadar tatlı sarhoş eden ne vardır?'

(A1-s.18)

'Daktilo hanımlar pek acele yazdılar!' Diye mırıldandı. *'Herhalde yanlışlar vardır, fakat okumaya kalksam Hamdi Bey'i daha çok kızdıracığım... Hakkı da var... Götürüp vereyim bari...'* Raif Efendi Daktilo kullanan hanımların yetersizliklerine değinmiştir.

(A1-s.22)

'Raif Efendi'nin baldızı Ferhunde Hanım, üç ve dört yaşlarında ki iki çocuğu ile uğraşmaktan ve bunları ablasına bırakmak fırsatını bulur bulmaz, sırtına bir ipekli elbise geçirip alelacele boyanarak gezmeye gitmekten başka bir şey düşünecek halde değildi. Kendisini ancak birkaç kere, büfenin üstündeki aynada, boyalı ve ondüleli saçlarını tüllü şapkasının altına yerleştirmeye uğraşırken gördüm. Daha oldukça genç, henüz otuz yaşlarında olduğu halde, gözlerinin ve ağzının kenarını sayısız buruşukluklar kaplamıştı. Boncuk mavisi gözleri, eşya üzerinde bir saniyeden daha fazla duramıyor ve doğduğu andan beri mahkûm olduğu sebepsiz bir iç sıkıntısını aksettiriyordu. Üstleri başları daima bakımsız, yüzleri ve elleri daima kirli ve benizleri daima soluk olan çocuklarına, anlayamadığı melun bir düşmanın musallat ettiği iki ceza gibi kızıyor, süslenip sokağa çıkacağı sırada kirli elleriyle üstüne dokunmamaları için onları yanından nasıl uzaklaştıracağını bilemiyordu.' Ferhunde Hanım'ın görünüşü ve

çocuklarına karşı gösterdiği ilgi ve alaka ile ilgili olumsuz cümleler kullanılmış bakımlı olması görünüşünü önemseme konusunda harcadığı zaman nedeni ile görevi olarak gösterilen çocukları ile ilgilenme vazifesini ihmal ettiği anlatılmıştır.

(A1- s.26)

'Raif Efendi'nin, daha kırk yaşına gelmeden ihtiyarlayan, gevşemiş etleri, göbeğine kadar sarkan memeleriyle acayip bir şişmanlığı birleştiren karısı Mihriye Hanım, bütün gününü mutfakta yemek pişirmek, boş zamanlarında yığın yığın çocuk çorabı yamamak ve kız kardeşinin birbirinden haşarı 'yumurcaklarına' bakmakla geçirdiği halde bir türlü ev halkına yaranamıyordu.'

(A1-s.27)

'Yalnız karısı, senelerden beri bir saniye bile hafiflemeyen işler ve geçim dertleriyle biraz aptallaşmışa benzeyen Mihriye Hanım, kocasıyla elinden geldiği kadar meşgul oluyor, onun kendi evlatları tarafından küçük görülmemesi, horlanmaması için gayret ediyordu.'

(A1-s.29)

'Raif Efendi'nin de karısına karşı garip bir rikkati vardı. Aylardan beri sırtına bir kere bile mutfak elbisesinden başka bir şey giymeye vakit bulamayan bu kadına hakikaten acır gibiydi.'

(A1-s.29)

Raif Efendi'nin büyük kızı ile olan bağı hakkında şu şekilde bir düşünce vardır. *'Çocuğunun manasız bir kırtışı, yersiz bir gülüşü ile sanki aradaki boşluk birdenbire kendini gösteriverirdi.'* Kız çocuğuna olan sevgisinin onun hareketlerine göre değişim gösterebileceği vurgulanmıştır.

(A1- s.30)

'Mihriye Hanım'la Necla'nın halleri hakikaten insana endişe verecek gibiydi. Senelerden beri iş yapmaktan düşünmeyi bile unutmuşa benzeyen kadın, büyük bir şaşkınlık içinde hastanın odasına girip çıkıyor, arkasına hardal lapası korken elinden havluları veya tabağı düşürüyor, içeride veya dışarıda daima bir şey unutup ve hiç durmadan aranıyordu.' Ev işlerinin yoğunluğu ve fazlalığı nedeni ile düşünme ve muhakeme yeteneklerini ev hanımlarının kaybettiklerini düşünmektedir.

(A1-s.36)

'Şimdi kafası eskisi gibi ev dertleri, yemek ve çamaşır işleriyle doluydu. Bütün basit insanlarda olduğu gibi, kederden sevince, heyecandan sükûnete geçiyor ve bütün kadınlar gibi her şeyi çabucak unutuyordu.' Raif Efendi'nin karısı hakkında yapılan gözlem ve düşünceler bütünüdür.

(A1-s.38)

'Tabiatımda manasız denilecek kadar ileri giden bir çekingenlik vardı ki, çok kere etrafım tarafından yanlış anlaşılma, aptal yerine konmama sebep olur ve beni üzerdi. Hiçbir şey beni, hakkımdaki kanaati düzeltmek mecburiyeti kadar korkutmazdı. Sınıfta arkadaşlarımın yaptığı bir kabahat daima benim üzerime atıldığı halde ben kendimi bir kelime ile olsun müdafaaaya cesaret edemez, eve döndüğüm zaman bir kenara saklanıp ağlardım. Annemin ve bilhassa babamın bana sık sık: 'Yahu sen kız olacaktıydın ama yanlış doğmuşsun!' dediklerini hatırlıyorum.' Karakterinde ki çekingenlik ve sakinlik nedeniyle kız gibi olmakla suçlanmaktadır.

(A1-s.46)

'Bana dair herhangi bir şey ifade eden, içinde benden herhangi bir şey bulunan resimleri büyük bir titizlikle saklıyor ve ortaya çıkarmaktan utanıyordum. Bunlar tesadüfen birinin eline geçse, çıplak ve mahrem bir halde yakalanmış bir kadın gibi şaşırıyor, kıpkırmızı oluyor ve kaçıyordum.' Kullanılan benzetmede kadın figürü üzerinden anlatım yapılmak istenmiştir.

(A1-s.48)

'Sabahları odamı düzelden hizmetçi kız bile benimle siyasetten konuşmaya kalkar, boş zamanlarında derhal gazetesini okumaya koyulurdu.' Raif Efendi kendisi ile politika hakkında konuşmak isteyenler hakkında uç bir örnek verebilmek adına mesleği hizmetçilik olan bir kızın dahi onunla bu konuda konuştuğuna üstelik boş zamanlarını ise gazete okuyarak geçirdiğine değinmiştir.

(A1-s.50)

Ekseriya öğleden sonraları büyük caddelerde, kalabalığın içinde dolaşır, yüzlerinde çok mühim işler yapmış insanlara mahsus bir ciddilikle evlerine dönen veya bir erkeğin koluna asılarak baygın gözlerle etrafa tebessüm saçan kadınları seyrederdim.

(A1-s.50)

'İkisi de zengin birer kocada olan ablalarımın hisselerini de alır, memleketimin itibarlı bir tüccarı olarak yaşadım.' Kız kardeşlerinin zaten hâlihazırda zengin bir eşe sahip olmaları nedeniyle kendilerine verilecek mirastan pay almalarına gerek olmayacağı düşünülmektedir.

(A1- s.64)

'Burada Ka De We dedikleri büyük bir mağazanın önündeki kaldırımlarda, ayaklarına kırmızı çizmeler giyip kadınlar gibi yüzlerini boyayarak dolaşan birtakım delikanlılar gelip geçenlere davet eden gözlerle bakıyorlardı.' Kadınların yaptığı davranışların benzerini yapan erkeklerden bahsedilmiştir.

(A1- s.51)

Maria Puder'i geceleri şarkı söylemek için sahne aldığı yerde gören Raif Efendi'nin kurduğu şu cümle dikkat çekmektedir. *'Her şarkıdan sonra birkaç alkış duyuluyor ve kadın başıyla orkestraya başka bir şey çalmasını işaret ediyordu.'* Kadının ne yapıp yapamayacağını sınırlarının toplum tarafından çizildiğine dair bir izlenim uyandırmaktadır.

(A1- s.69)

'Sizi sergide tanıyamamakta bir parça mazurdum!' O kadar neşeli, hatta alaycıydınız ki... Sonra, nasıl söyleyeyim her haliniz tablodakinin aksineydi... Saçlarınız kısa... Eteğiniz de kısa ve elbiseniz daracıktı... Adeta koşar gibi, hoplar gibi yürüyordunuz... Sizi münekkitlerin *'Madonna'* dedikleri o ağırbaşlı, düşünceli hatta biraz da kederli tabloya benzetmek herhalde güç bir şeydi... Ama hayret ediyorum... Demek çok dalgınmışım!' Ağırbaşlı, düşünceli bir kadının nasıl gözükmesi gerektiğine dair bir yargı vardır.

(A1- s.74)

Maria Puder *'Sizinle arkadaş olabiliriz!'* dedi. *'Herkes benzemeyen bir haliniz var... Evet, sizinle gayet iyi arkadaş olabiliriz... Garip garip yüzüne baktım... Ne demek istiyordu? Bir kadın, bir erkeğe bu şekilde ne teklif edebilirdi?'* Kadının ne yapıp yapamayacağını sınırlarının toplum tarafından çizildiğine dair bir izlenim uyandırmaktadır.

(A1- s.75)

Maria Puder'in Raif Efendiye söylediği şu cümleler dikkat çekmektedir. *'Sakin siz de başka erkekler gibi düşünmeyin... Sözlerimde başka manalar vermeye kalkmayın... Ben hep böyle apaçık konuşurum... Bir erkek gibi... Zaten birçok taraflarım erkeklere benzer... Belki de bunun için yalnızım...'* Açık sözlü olmanın erkeklere özgü bir durum olduğuna değinilmesinin

yanı sıra kadınlara ait olan özelliklerden ziyade erkeklere atfedilen özellikleri nedeniyle yalnız olduğunu düşünölmektedir.

(A1- s.75)

Sizde de biraz kadınlık var... Şimdi farkına varıyorum... Sizde genç kızlara mahsus bir hal var... Dıyen Maria Puder'in bu sözlerine karşılık Raif Efendi'nin bunu ilk defa konuştuğum bir insandan duymak beni şaşırttı ve üzdü diye düşüncelerini ifade etmektedir. Bir kadına benzetilmesi nedeniyle kendisini üzgün hissetmektedir.

(A1- s.75)

'Kadın, gayet serbest bir tavırla kolumu yakaladı, öteki eliyle çenemi tuttu, küçük bir çocuğı okşarmış gibi yumuşak bir sesle: Oo siz sahiden bir genç kız gibi mahcupsunuz! Dedi.

Bir kadının bana bu kadar pervasız muamele edişinden adamakıllı sıkılıyordum.

(A1- s.78)

Maria Puder'in erkekler hakkında ki görüşleri şu şekilde sıralanabilir; *'Kendilerini daima bir avcı, bizi zavallı birer av olarak düşünmekten asla vazgeçmiyorlar. Bizim vazifemiz sadece tabi olmak, itaat etmek, istenilen şeyleri vermek... Biz isteyemeyiz, kendiliğimize bir şey vermeyiz...'* Erkeklerin fazla özgüvene sahip olduklarını ve genellikle talep eden isteyen ve alan taraf olduğunu kadınların ise bekleyen, uyum sağlayan ve veren tarafta yer aldığını bunun toplumun genel yargısı olduğu savunulmaktadır.

(A1- s.79)

'Genç bir kadınla ilk defa yemek yiyen delikanlılar daha neşeli ve konuşkan olur diye şaka yaptı.'

(A1- s.92)

'Bilhassa tahammül edemediğim bir şey, kadının erkek karşısında her zaman pasif kalmaya mecbur oluşu... Niçin daima biz kaçacağız ve siz kovalayacaksınız?'

(A1- s.94)

'Mektepte kız arkadaşlarımın miskinliğı, emelleri beni daima tiksindirdi. Hiçbir şeyi kendimi erkeklere beğendirmek için öğrenmedim. Hiçbir zaman erkeklerin önünde kızarmadım ve onlardan iltifat beklemedim. Bu hal beni müthiş bir yalnızlığa mahkûm etti. Kız arkadaşlarım benimle ahbaplık etmeyi ve fikirlerimi kabul etmeyi zevklerine ve rahatlarına aykırı buldular. Hoş tutulan bir oyuncak olmak, onlara insan olmaktan daha kolay ve cazip geliyordu.'

(A1- s.96)

A2- Mutluluk Kitabının İncelenmesi

'Evin ahşap kapısına, biri büyük biri küçük, iki tokmak konmuştu. Eve gelen ziyaretçi eğer erkeğe büyük tokmağı, kadınsa küçük tokmağı çalıyor, böylece evdeki kadınlar duruma göre önlem alabiliyor, eğer erkek gelmişse kaçışacak veya örtünecek fırsat bulabiliyordu.'
Toplumsal cinsiyet yapısının halk üzerinde ki etkisi gösteren bir örnektir.

(A2- s.11)

'Yaz akşamları yemekten sonra kadınlar toplanır, bahçenin bir köşesine gidip yere çömelerek çişlerini yaparlar, bu arada konuşmalarına devam ederlerdi.'

(A2- s.12)

'İki katlı taş evde öğleden sonraları teyzeleri, halaları ve üvey annesi, yatakların üzerinde uzanarak, başlarına destek yaptıkları dirseklerini yatağa dayayıp saatlerce sohbet ederlerdi. Konuşmaları hiç bitmezdi bu kadınların. Annesinin ikizi olan teyzesi hariç hepsi şişman olduğu için gövdelerini zapturapt altına alınmaz yuvarlaklıkları oraya buraya dağılır, belirli bir şekilleri olmayan cisimler ortaya çıkarırlardı.'

(A2- s.13)

'Başına o iş geldiği ve günah yeri acıdığı günden beri babasını hiç görmemişti. Zaten sesi sedası pek çıkmazdı adamın. Evin içinde amcasının hükmü geçtiği için onun yanında kimse konuşmazdı.'

(A2- s.13)

'Döne babasıyla da konuşmuş olmalıydı bu işi. Çünkü genç bir kadın ve yeni gelin olarak babası üzerindeki etkisi çok büyüktü. Üstelik kısır çıkan ikinci karısından sonra, ona iki de evlat vermişti.' (A2- s.14)

'Amcasına göre insanların hepsi günahkârdı ama kadınlar iyice cehennemlikti. Bu dünyaya kadın olarak gelmek, cezalandırılmak için yeterliydi. Kadın şeytandı, pisti, tehlikeliydi, Havva anamız gibi, adamların başını derde sokardı; karnından sıpayı, sırtından sopayı eksik etmemek gerekirdi; çünkü onlar, insan soyunun yüz karasıydı. Meryem bunları duya duya

büyüdüğü için dişi olmaktan nefret eder ve Allah'ım beni niye kadın yarattın? Diyerek, kendisini boğazına kadar günaha sokacak sorular sorardı.'

(A2- s.16)

'Ne zaman ki göğsünde iki tomurcuk belirip gövdesi yuvarlak hatlar edinmeye, bacaklarının arası kanlanmaya başladı, o zaman kendisinin hiçbir zaman Cemal ve Memo gibi olamayacağını kavradı. Onlar insandı, kendisi ise suçlu. Saklanması, örtünmesi, hizmet etmesi, ceza görmesi gerekiyordu; bunun başka türlü olması mümkün değildi. Dünya, 'kadın' denen pis mahlûklar yüzünden felaketlere sürüklenmişti. Böylece Meryem'in başına bir örtü geçirdiler, sıcak yaz günlerinde bile sırtından çıkarmadığı kalın giysiler ve başını kaplayan örtünün içinde, elli derece güneşin altında terleyerek zırl zırl cezasını çekmeye başladı.

Kadınlığa adım attığı gün, neden annesi olmadığını anlamıştı artık. O da ceza görmüş olmalıydı ki bebek doğururken ölmüştü. Eğer Allah onu cezalandırmasa kadın değil, erkek olarak yaratırdı; böylece doğum yapmaz ve ölmezdi.

Şimdi kendisi de kadın olmanın cezasını çekiyordu işte. Kadınların başına bu işleri açan, onları bu hallere düşüren hep o günah yerleriydi. Meryem bunu biliyordu. Orası yüzünden günaha giriyor, orası yüzünden cezalandırılıyordu. Günah yeri olmasın diye çok dua etmişti ki, sayısını bilmiyordu artık. Bir sabah kalktığında orası kaybolmuş, günah yeri kapanıp gitmiş olsun diye durmadan yakarmış, ama sabah baktığında o çirkin şeyin yerli yerinde durduğunu görünce umutsuzluk kaplamıştı içini.'

(A2- s.17)

'Akşam namazından sonra yere kurulan ve kadınların hizmet ettiği sofrada sadece erkekler yemek yiyor, bu arada kadınlar ayakta bekliyor, onların yemeği bittikten sonra sofradan artakalanları götürdükleri mutfakta yemeye başlıyorlardı.'

(A2- s.22)

İrfan Kurudal'ın düşüncelerinden birisinde kadınların görünüşleri ile ilgili bölümler dikkat çekmektedir. 'Uzun bacaklı, iri göğüslü kızlar her zamanki gibi çok hoşuna gitti.' (A2- s.25)

'Karısı kırk yaşını geçmiş olmasına rağmen, haftada altı gün yaptığı aletli jimnastik sayesinde sırım gibiydi; hiçbir yeri sarkmamış, bozulmamıştı doğrusu.'

(A2- s.27)

Aysel, koleji ve Boğaziçi Üniversite'sini bitirdikten sonra Boston'da bir kursa gelmiş, o sırada Harvard'da bursla okuyan İrfan'la tanışıp evlenmiş ve hiç çalışmamıştı.'

(A2- s.29)

'İrfan bir yandan masanın üstünde kan ter içinde göbek atan Aysel'e bakarken, bir yandan da bunun bir tür katharsis olduğunu düşünüyordu. Toplumun cinsel enerjisini böyle boşalıyordu işte; bir arınma ritüeliyle. Gündelik yaşamda bu insanların çoğu karılarına yan gözle bakanla kavga ederlerdi ama burada karılarının yarı çıplak, başka erkeklere şehvet dansı yapmasından çok hoşlanıyorlardı.'

(A2- s.31)

Kitapta tüm genç erkeklerin fıkralarına konu olan bir hikâye vardır. Hikâyede ismi geçen kızın özellikleri ve neden hayalleri süslediği dikkat çekmektedir. *'Saf Gelin on beş yaşına kadar, dünyanın bütün kötülüklerinden korunarak ve evde nadide bir çiçek gibi saklanarak, hiçbir şeyden haberi olmadan yetiştirilen bir kızmış. Babasıyla anası onun diğer çocuklarla oynamasına, dışarı çıkmasına, böylece kızlarla erkekler arasında geçen ayıp şeyleri öğrenmesine izin vermemişler.'*

(A2- s.35)

'Uğursuz bir kızdı; annesi onun yüzünden ölmüştü ve gittiği eve de uğursuzluk getirirdi. On yedi yaşına kadar bir talibi çıkmaması, evde kalmış olması da bu uğursuzluk yüzündendi. Oğlan anaları, bu kızı gelin olarak evlerine sokmak istemiyorlardı.'

(A2- s.53)

Gülizar Ebe kadın olmanın zorluklarından, her kadının geçtiği dikenli yollardan, zaten kadersiz yaratıldıklarından dem vurdu ve arada bir, 'Kadınlık batsın!' diye tekrarlayan uzun bir ağıda başladı. Bak dedi adını taşıdığı mübarek Meryem Ana bile ne çileler çekti.

(A2- s.78)

'Gülizar Ebe yaşlı bir kadın olduğu için erkeklerle çatır çatır konuşabiliyordu.'

(A2- s.80)

İrfan Kurudal'ın bindiği takside geçen diyalog şu şekildedir; taksisine yeni taktırdığı müzik sistemini anlatırken *'arabasına kız gibi Pioneer set taktırmıştı ki Allah Allah!'*

(A2- s.102)

İrfan Kurudal'ın annesi hakkında ki düşünceleri şu şekildedir; *'Kadın namaz kılar, komşularıyla görüşürdü, akşam haberlerini dinlerdi, oğlunun televizyon programlarını izler ve mahalleden gelen kutlamaları kabul ederken mahcup mahcup gülümserdi; pazara giderdi, ömrünün en büyük refleksi olarak geliştirdiği tutumluluk gereği pazarlık ederdi kendisine söylenen her fiyattan şikâyetçi olurdu.'*

'Akdeniz kadınları gibi annesinin de gövde biçimi bozulmuş omuzları eğilmiş, beli bükülmüş ve kaşça kemikleri, yürümesini tıngırtılı bir hale sokan anormal bir görünüm almıştı. Gençecik, fidan gibi esnek kızların bu hale dönüşmesi, Profesöre dehşet veriyordu.'

(A2- s.104)

Profesörün annesi olduğu için kendisinin daha çok sayıldığını düşünen anne hakkında Profesör şu şekilde düşünmektedir; *'evlatlarını iyi, sağlıklı ve mutlu görmekten başka ne amacı olabilirdi ki zaten bir annenin'* Kadınların evlatlarının iyiliği dışında herhangi bir konuda amacının olmasının farklı algılanabileceği fikri oluşmaktadır.

(A2- s.108)

Ne yapsam suçtu: Yüksek sesle gülme Meryem, öyle kırım Meryem, artık büyüdün, oğlan çocuklarıyla oynama Meryem, onlarla aynı okula gidemezsin Meryem. Onu ilkokul birinci sınıftan sonra okuldan almışlardı. Çünkü kara sakallarıyla herkesi korkutan amcası, ergenliği gelen bir kızın oğlan çocuklarıyla yan yana oturmasını 'zina' olarak görüyordu.

(A2- s.142)

Meryem tren yolculuğunda tanıştığı kişilerden birisi olan Seher'in trende anasının ve babasının yanında o yabancı erkekle çatır çatır kavga etmesi, ona öfkelenmesi müthiş bir şeydi diye düşünmektedir.

(A2- s.172)

Seher Meryem hakkında şu şekilde düşünmektedir; içeride yatan zavallı kız Alevi değildi besbelli. Başını örtmesinden ve erkeklerin yanında kendini suçlu gibi hissetmesinden belliydi bu. Çocuğun başına kim bilir neler gelmiş. Anadolu'nun ücra köylerinde, kasabalarında gençliği örtüler altında solup giden ve erkenden yaşlanan milyonlarca kızdan biriydi.

(A2- s.181)

Meryem'in yengesi ile birlikte gittikleri ebede kadınların hepsinin sık sık çocuk aldıkları bunun nedeni olarak kocalarının kılıf kullanmaktan hoşlanmadıklarını kanser yapıyor diye de hap kullanmayı tercih etmediklerini söylenmektedir.

(A2- s.251)

Cemal'in asker arkadaşı olan Selahattin'in evine yaptığı ziyarette şu şekilde bir olay örgüsü bulunmaktadır. *'Selahattin, kapıyı açan başı bağlı, akça pakça genç kadının 'Yengen' diye tanıttı ve kadın 'Hoş geldiniz!' dedi. El sıkmaya davranmamıştı hiç, dindar kadındı.'* Karşı cinsten birisinin elini sıkıkmama davranışı nedeni ile dindar olarak algılanan bir kadın figürü bulunmaktadır.

(A2- s.258)

Meryem sadece erkeklerle bir arada yemek yemekle kalmamış, şimdi de kendisine hizmet eden, yaptığı yemekleri tabağına dolduran bir adamla karşılaşmıştı. Ömründe ilk kez, yemek yapan ve hizmet eden bir adam görmenin şaşkınlığıyla tabağına ne konduğunu bile anlayamadı.

(A2- s.297)

Kitapta yer alan karakterlerden Profesörün ve Büyükelçinin kadınlar hakkında ki düşünceleri şu şekildedir; *Anadolu'da kadınların, günahkâr, suçlu ve kötü olduğuna dair bir inanç bulunduğunu ve ülkenin ilerlemesine bu görünüşün engel olduğunu söyleyen Büyükelçiye cevap niteliğinde Profesör 'Size hak veriyorum ama batı kültüründe de kadın suçlu ve günahkâr!' demiştir.*

(A2- s.341)

Profesör batı kültüründe de kadının suçlu olduğunu anlatmak adına şu örneği vermiştir; 'evil' kelimesi Eve'den yani Havva'dan geldiğini söylemiştir.

(A2- s.342)

Evrimsel teoriye göre hamileliği ağır geçen bu nedenle mağarada geçen uzun hamilelik ve annelik günlerinde aileyi kimin besleyeceği eve kimin et getireceği sorusunun karşılığının erkek olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple mağara devrinden beri tüm dünyanın tüm kadınları, bütün erkeklere üç soru sorulduğu sonucuna varılmıştır; Nereye gidiyorsun? Ne zaman geleceksin? Beni seviyor musun?

(A2- s.362)

A3- Fahrenheit 451 Kitap İncelemesi

Bayan Phelps, 'Kaygılanmıyorum' dedi. 'Kaygılanmayı tamamen Pete'e bırakacağım.' Kıkırdadı. 'Kaygılanmayı tamamen bizim Pete'e bırakacağım. Kaygılanmayacağım. Kaygılanmıyorum.'

(A3- s.117)

Kitapta çocuk bakımı ile şu şekilde sözler geçmektedir.

'Çocukları her on günün dokuzunda başımdan atıyorum; okulda oluyorlar. Ayda üç gün, eve geldiklerinde onlara katlanıyorum; hiç kötü değil. Onları oturma odasına sokup televizyonu açacaksın. Giysi yıkamak gibi aynen; çamaşırları tıktırıp kapağı kapatacağın.'

(A3-1 s.19)

Kitapta dikkat çeken bölümlerden birinde başkan adayı olarak çıkartılan iki aday hakkında konuşmalar yapılmaktadır. İki adayında erkek olması ve sadece görünüşleri üzerinden oy almalarıdır.

A4- Kırlangıç Çılgığı Kitabı İncelemesi

Nevzat komiser bir durumu şu şekilde betimlemektedir. *'Nadir'in bir kadının ki kadar güzel gözleri yerinden fırlayacakmış gibi şaşkınlıkla açıldı.'* (A4- s.25)

Nevzat komiser arkadaşı olan Zekai Bey'in eşi hakkında şu şekilde bir yorum yapmıştır. *'Tombul kadınlardaki o yumuşaklık, o rahatlık sanki sesine de sinmiş gibiydi, yine de kibarlığı elden bırakmadım.'* (A4- s.37)

Yurt müdürü Hicabi Bey'in yaşının altmış beşe dayanması nedeni ile bu saatten sonra kimsenin onunla yaşamak istemeyeceğini söylemektedir. Nevzat komiserin düşünceleri ise dikkat çekmektedir. *'Kendine haksızlık ediyordu, elliden fazla*

göstermiyordu, sevimliydi, nazikti, belli ki ağzı laf da yapıyordu. Kırışmış şakakları, güneşte yanmış kumral teni, biçimli kaşlarının altından buğulu bakan siyah gözleriyle Yeşilçam'ın eski aktörlerini andırıyor, sol yanağındaki derin yara izi yüzüne dramatik bir anlam katıyordu. Evet, belki zamanı biraz geçmiş bir aktördü ama kadınlar severdi böyle adamları. Bilhassa zamanı geçtiği için severlerdi.' (A4- s.56)

Zeynep komiser ve yurt müdürü Hicabi Bey arasında çıkan tartışma sırasında araya giren Nevzat Başkomiser *'Lütfen sakın olun Hicabi Bey. Karşınızda bir kadın var. Sesinizi yükseltmeyin. Sizin gibi bir beyefendiye yakışmıyor'* demiştir. (A4- s.60)

Ali komiser soruşturma esnasında görüştüğü bir kişi hakkında bilgi verirken şu ifadeleri kullanmıştır. *'Az önce birisinin babasıyla konuştum. Kamil Çotuk diye bir adam. 2012 yılının ocak ayında öldürülen Harun Çotuk'un babası. Dindar, temiz bir adam.'* Dindar olması kişinin düzgün ve temiz bir olmasında etken olarak gösterilmiştir. (A4- s.62)

Ali komiser ve Nevzat Başkomiser arasında havaların durumu hakkında ki konuşma şöyle devam etmektedir. *'Verdiğiniz malumat güzel de Başkomiserim, bu sıcak pek gideceğe benzemiyor. Kıyamet mi yaklaştı ne? Kocakarılar gibi konuşmaya başladın be evladım.'* Bilimsel bir kanıt olmayan hurafe olarak adlandırılan bir bilgi verildiği zaman kullanılan bir deyim olan kocakarılar ifadesi bu kitapta da yer almaktadır. (A4- s.73)

Nevzat Başkomiser Zeynep ve Ali'nin ilişkisi hakkında şu sözleri söylemektedir *'Bir erkek için gerçek hazine bu olmalıydı. Bir kadın tarafından böylesine sevilmek'*. (A4- s.159)

Kitapta bahis ve tahminlerin yürütüldüğü özel bir kulüpten bahsediliyor. *'İnternet aracılığıyla buluşuyorlar. İddiaya girenlerden birinin evinde toplanıyorlar ya da ofisinde. Adamların evleri de ofisleri de saray gibi. Yeniliyor, içiliyor, her türlü konu konuşuluyor. Hepsi erkek. İddiacıların kurallarından biri de oyunlara kadınların sokulmaması. İngilizlerin erkek kulüplerini örnek almışlar kendilerine.'* (A4- s.248)

'Sakin ol Evgenia, sakin ol. Azez güvende. Şu anda Çocuk Şube'de kendi ellerimle götürdüm, başında da bizim Şükriye var. Dünyanın en şefkatli kadınıdır... Senin kadar güvenirim ona...' (A4- s.348)

'Doktor Mukaddes Hanım çok iyi bir anneydi, çok iyi bir doktor ve çok iyi bir insan. Dünyanın en karakterli kadınıdır. Kendisine ve oğluna zarar verenleri asla bağışlamayacak sağlam bir insan. Keşke onun gibi olabilseydim... Babamdan, çok cesur bir adamdı diye bahsederler, ama benim gerçek kahramanım annemdi. Ne aşk, ne aile, ne gelecek onu engelleyebildi. Hiçbir zaman zayıf davranmadı, hep güçlüydü, öyle de kaldı.' (A4- s.382)

A5- Çalıkuşu Kitabı İncelemesi

Feride kuzenler tanıtırken şu ifadeleri kullanmıştır. *'Necmiye neyse ne... İşin nihayetinde o, annesinin dizinin dibinde büyümüş yumuşacık, sıcacık bir külkedisiydi. Zaten kız kısmının da böyle olması lazım geldiğini içimden tasdik etmez değildim. Fakat o yirmi yaşına yaklaşan ve sivri uçlu incecik dudakları üstünde incecik bıyıkları çıkmaya başlayan koskocaman Kamran'a ne oluyordu? Kız ayağı gibi küçücük ayaklarında beyaz podösüet iskarpinler, ipek çorapları, yürürken ince bir dal gibi sallanıyor zannedilen narin vücudu ile erkekten ziyade kıza benzeyen bu çocuğa son derece içerledim.'* (A5- s.34)

Feride şu şekilde bir cümle kurmuştur. Romanın yazıldığı zaman 1922 yılı düşünüldüğü zaman toplum yapısındaki değişim daha açık bir şekilde fark edilmektedir. *'Yaş on beşe gidiyordu. Aşağı yukarı annelerimizin gelin oldukları, büyükannelerimizin aman evde kalıyoruz, diye telaşla Eyüp'teki niyet kuyusuna koştukları yaş...'* (A5- s.39)

Çalıkuşu adıyla anılan Feride bir akşamüstü bir ağaca çıkıp kiraz yemeye başlar ağacın altından geçen bir adamın başına kirazın çekirdeklerinden birisi tesadüf eder. Ağacın dalında olaylara gülen Feride için yaşlı adam şu cümleleri kurar *'Bravo hanım kızım, Hiç yakıştıramadım, maşallah sizin gibi ermiş, yetmiş, koskoca bir hanıma...'* Konuşmanın devamında ise bu şekilde hareket eden bir genç hanımı oğluna almayacağını belirtir. O dönemde genç insanların kiminle evleneceğine evin reisi olan babaların karar verdiğiğine değinen bir örnektir. (A5- s.41)

Feride güzel bir kız olsa bile yaşlı amcanın onu gelini olarak almayacağını söyleyerek durumu şu şekilde açıklamaktadır. *‘Benim ağaca çıkmak, kiraz çekirdeği atmaktan çok daha büyük suçlarım vardır... Bir kere zengin değilim... İştittiğime göre zengin olmayan kıza pek iltifat eden olmazmış... Sonra güzelliğim de yok... Bana sorarsanız bu fukaralıktan daha büyük bir kusur...’* Feride genç bir kızın evlenebilmesi için öncelikle güzel daha sonrada zengin olması gerektiğini düşünerek büyümüştür. (A5- s.42)

‘Ben bu Neriman’ın köşke dadanmasındaki sebebi sezer gibi olmuşum. Galiba bizim budalaca kuzeni gözüne kestirmişti. Evlenmek için mi? Zannetmem. Otuzuna yaklaşmış bu dul kadını yirmi yaşındaki bir çocukla evlenmek istemesi, kepazeliğin dik alası... O, böyle bir kepazelikten çekinmese bile benim cadaloz teyzelerimde, yavrularını öyle acemi çaylağa kaptıracak göz var mı?’ Kendisinden yaşça büyük bir hanım ile genç bir erkeğin evlenmesi fikri münasip bulunamamaktadır. (A5- s.46)

‘Kuzenimin kadın eli gibi temiz ve süslü ellerini ıslak ellerimin boyasıyla berbat edecektim.’ (A5- s.64)

Feride deniz kenarındayken balıkçılara yakalanınca kendisini Marika diye tanıtır. Kuzeni Neriman’a durumu şu şekilde açıklar *‘Müslüman kız böyle, sade başını değil bacaklarını da açıyor demesinler diye öyle söyledim.’* Kadınların hareketlerinin ve yapabileceklerin ne denli sınırlı olduğunu göstermektedir özellikle Müslüman kadınların (A5- s.81)

‘Teyzemin arkadaşları kırkı geçmiş yaşlarıyla kendilerini kadından, Kamran’ı erkekten sayarak biraz uzaktan gidiyorlardı.’ Kadınların yaşı ilerledikçe cinsiyetlerinden uzaklaştıkları fikrine inanıldığını göstermektedir. (A5- s.90)

Feride ve Kamran’ın nişanı için hazırlıklar devam ederken Feride ile teyzesi arasında şu şekilde bir diyalog geçmektedir. *‘Nasıl, nişan toplantısında senin yerine bir vekil mi koyacağız? Nikâhta öyledir ama kızım, nişanda henüz böyle bir adet çıkmamıştır.’* Eski geleneklerde nikâh sırasında kadınların yerine bir vekil konulması âdeti uygulanmaktaymış. (A5- s.109)

Günlük tutmaya başlayan Feride için hacı kalfa isimli karakter şu cümleyi kurar; *‘Kitap desem değil, bizim bildiğimiz, kitabı saçlı sakallı ulemalar yazar. Sen parmak kadar çocuksun. Öyleyse ne yazarsın böyle durup dinlenmeden?’* Yaşlı erkeklerin bilgili insanlar olduğuna dair inancı desteklemektedir. (A5- s.145)

Hacı Kalfa dört peşli isimli bir eski zaman kıyafeti ile temizlik yaptığını gören Feride bu duruma çok şaşırmiş ve gülmüştür. Hacı Kalfa ise ona dönerek *'Ne yaparsın, hanımlık yapıyoruz, hanım gibi giyineceğiz elbette demiştir.'* Görev ve rol dağılımında temizlik işleri kadınların yaptığı bir durum gibi gösterilmektedir. (A5- s.146)

'Gece vakti, ıssız kır yollarında, tek başına dolaşan bir kadından kim şüphe etmezdi? Bereket versin ortalıkta in cin yoktu?' Kadınların davranışlarını ve hareketlerini yanlış anlaşılacak adına kısıtlaması gerektiğini göstermektedir. (A5- s.151)

'Maarif Nezareti'ne gittim, arkamda Gülmisal Kalfa'nın bol çarşafı, yüzümde onun kalın peçesi vardı. Böyle yapmaya mecburdum. Çünkü hem sokakta kendimi kimseye tanıtmamak lazımdı hem de Maarif Nezareti'nin açık gezen kadın hocalara pek emniyet etmediğini işitmişti.' (A5- s.159)

'Sana bir kısmet de çıkar inşallah. Burada bir hocanım vardı. Arife Hocanım. Ceza Reisi kendine nikâh etti. Şimdi, bir eli yağda, bir eli balda. Darısı senin başına. Ama güzel diye mi? İmdi, dünyada, namustan kıymetli şey yoktur insan için.' (A5- s.186)

'Hayganuş'a gelince, kız olmasına rağmen onun tahsiline de Mirat'inkinden daha az ehemmiyet veriliyor değildi.' (A5- s.195)

Feride'nin ders verdiği okulda on iki on üç yaşında ki erkek çocukların gelmesine izin verilmiyordu. Erkekten sayıldıkları ve kadın ile erkeğin bir arada okuyamayacağına inanıldığı için o çocuklar köyden uzakta ki bir okula gidiyorlardı. (A5- s.226)

'Havanın açık olmasına rağmen kızlardan birkaçı başları eski peştamallarla örtülü olarak mektebe gelmişlerdi. Hatice Hanım'a bunların niçin böyle yaptıklarını sordum. İlahi kızım dedi. Bunlar koskoca gelinlik kızlar. Sokakta baş açık gezecek değiller ya.' (A5- s.230)

'Kızım, kadın kısmının süse ve ziynete düşkünlüğe eğilimi yaradılıştandır. İlle muallim kısmının öyle yüzü gözü boyalı sınıfa girmesi caiz değildir. Bugün sana pederane ihtar ediyorum.' (A5- s.310)

'Evde yalnız kalır kalmaz başımdan çatkıyı attım. Yavaş sesle türküler söyleyerek, ıslık çalarak hanım hanım evimin işini gördüm. Mektepte günlerce erkek gibi çalıştıktan sonra ara sıra ev hanımlığı etmek bana öyle tatlı geliyor ki...' (A5- s.350)

A6- Beyaz Zambaklar Ülkesinde Kitabı İncelemesi

'Bazı devletler şiddetli buhranlar geçirirler ya da bütünüyle mahvolurlar. Bazı milletler ise yaşantılarını bilgece bir güzellik içinde düzenlerler. Bu örneklerin her ikisi de yalnızca devlet adamlar, milletvekilleri, senatörler ve Çarlar için önem taşımayıp, toplum bireylerinden her birini de ilgilendirmesi gereken meselelerdir. Erkek ve kadınlar, ihtiyarlar ve gençler, kentliler ve köylüler, beyin gücüyle veya kol gücüyle çalışanlar hep bu meselelere zihin yormalıdır.' (A6- s.33)

'Mutlu bir aile hayatının nasıl kurulabileceğini, kadının erkeğe, erkeğin kadına nasıl davranacağını ve çocuklarının nasıl terbiye edileceğini anlatınız!' (A6- s.44)

'Anneler ev işleri ve yemek yapmakla; babalar da memuriyet, ticaret, dükkân veya fabrika işleriyle meşgul olurlar. Geceleri de geç vakitlere kadar zamanlarını kahvehane ve kulüplerde oturarak ve iskambil oynayarak geçirirler. Ama çocuklarıyla asla meşgul olmazlar.' (A6- s.72)

'Çocuklar büyüüp oğlanları delikanlı, kızları genç kız olunca, anne-babalar geleceğine dair pembe hayaller kurarlar. Oğullarını mühendis, doktor, tüccar, avukat, memur veya iyi bir meslek sahibi yapmak isterler. Kızları içinse zengin bir koca aramaya koyulurlar.' (A6- s.74)

'Slav ırkı uysal bir ırktır, kadın ırkıdır. Bu ırka mensup olanlar hayalperesttirler, ama romantik şair de olmamışlardır. Doğuştan tembeldirler. Uzun süre esir olarak yaşadıkları için çalışmayı sevmezler. Yararsız ve serseri bir millettirler. Büyük ve kolay kazançlar peşinde koşarlar. Kazandıklarını aptalca israf ederler.' (A6- s.115)

A7- Huzursuzluk Kitabı İncelemesi

Annesi (o zamanlar Adviye Hanım Teyze dediğimiz, bize o dönemde de yaşlı gelen ama şimdi beli bükülmüş, yüzüne derin çizgiler oturmuş Doğu kadını) (A7- s.23)

'İnsanların fazla gülmediği, kadınlarla çocukların evin erkeklerinin yanında yüksek sesle konuşmadığı; dede, baba eve geldiği zaman Arap şarkıları çalan radyonun kapatıldığı, alelacele yenilen yemek sırasında kimsenin konuşmadığı, neşesiz ve tatsız bir hayata çok uyan bir şiir bu.' (A7- s.27)

'Salim Abisinin, Amerika'dan İstanbul'a oradan da yine uçakla Mardin'e getirdiği Hüseyin toprağa verildi. İşleri bu olan ağıtçı kadınlar, göğüslerini dövüp saçlarını yolarak, yeri göğü birbirine katan bin bir acılı çığlıkla Hüseyin'in nasıl yiğit, nasıl cesur, nasıl yakışıklı, nasıl da kadersiz olduğunu anlatıp ailenin zaten dökmekte olduğu gözyaşlarını daha da çoğaltıyorlar.'

'Kara giysilere bürünmüş ağıtçı kadınları biliyordum. Her cenazede hazır bulunur; aldıkları paranın hakkını verirlerdi doğrusu; öyle ki duyanla; asıl bağıri yananların onlar olduğuna inanırdı.' (A7- s.30)

'Yüzlerinde, ellerinde mor dövmeleler vardı, çoğu kadının alt dudağı mosmordu. Peygamberin kızı Fatima'yı bir kölenin ısırduğına, bu kutsal insanın alt dudağını yaraladığına inanıyorlardı, bu yüzden hepsi alt dudaklarını dövmeyle morartmıştı.' (A7- s.31)

'Dövmeci kadınlar, kız bebek emziren bir annenin sütünü alır – oğlan anası olmazmış nedense – isle karıştırır, sonra da üç iğneyi buna batırarak dövmeyi yaparlarmış.' (A7- s.31)

'Hüseyin o kız yüzünden nişanlısını bıraktı, zavallı Safiye çok gözyaşı döktü. Kendisi gibi güzel, varlıklı bir nişanlıyı bırakıp da o sefil kıza abayı yaktığına göre bunun bir şeytan işi, bir büyü olduğunu anlatıp durdu, herkes de hak verdi. Üstelik bir de bebeği varmış kızın, kör doğmuş bir bebek.' (A7- s.36)

'O anlattığın adam var ya, karısını döverken çırılçıplak soyunur kadını da soyarmış. Neden, biliyor musun? Hemen akla gelebileceği gibi sapkınlıktan değil. Kadının feryatlarını duyan kimse içeri girip onu rahat rahat dövmesine engel olmasın diye. Erkekler içeri adımını atamazmış, kadın çıplak diye, kadınlar da erkek çıplak diye giremezmiş. Şu şeytani aklı görüyor musun? Buna rağmen o kadın kocasına hizmette kusur etmez, hatta üzümleleri bile tek tek kabuklarını soyarak ikram ederdi.' (A7- s.46)

'Şimdi diyeceksin ki onlar da Ezidi kızlarını kaçırıyor ama fark var oğlum, onlar binlerce yıllık geleneğe uyarak o kızları, cariye olarak kullanıyorlar, esir pazarlarında satıyorlar, bazen bir paket sigaraya on yaşında Ezidi kızları satılıyor ama sen evlenmek istiyorsun, işte bunu kabul etmelerine imkân yok. Bir Müslüman ile bir Ezidi evlenemez, karı koca olamaz; biliyorum saçma, çok saçma, bende açık fikirli bir insanım bilirsin ama ne yapalım ki bu topraklarda inanç her şeyden önce gelir, batıl da olsa, yanlış da olsa, yolun sonu ölümdür.' (A7- s.49)

'21. Yüzyılda büyük şehirlerimizi kuşatan benzerleri gibi uzun bacaklı, bakımlı kumral saçlı, giyimine özen gösteren çok hoş bir kadındır ve bütün güzel kadınlar gibi korkutucudur; tedirgin edicidir çünkü çocukluğundan beri ne kadar güzel olduğunu duyarak büyümüş bütün alımlı kızlar gibi, okul yıllarında, parmağının ucunda oynatmayı öğrenmiştir. Güzelliğın ve cinselliğın çok önemli bir silah olduğunu kavrayan bir komutan gibi düzenlenmiştir hayatını. Annelerimizin kuşağında bulunmayan bir üstünlük duygusuna sahiptir erkekler karşında; kimseye sevdalanmaz, kendisine âşık olunmasını bekler. Hizmet etmez, hizmet edilmesini bekler, erkeğın ona kapı açmasını, iltifat etmesini, pahalı hediyeler almasını bekler, övülmeyi bekler, arkadaş toplantılarında ikisinin de bildiğı bir hikâyeyi kendi anlatır ve kocasının susmasını ister. Kısacası bu İslam ülkesinde yüzyıllarca ezilmiş hemcinslerinin intikamını tek bir hayatta almak istercesine pusuda bekler. Güzeli kadınlarla giriştiğim her deneme düş kırıklığıyla bittiğı için artık bu genellemeyi rahatça yapıyorum.' (A7- s.76)

'Çok sevindik, diğeri abilerim gibi onun da hasretini çekecektik, anamla ben kadın başımıza kalıverecektik ama canı sağ olsun da, başka bir şeyin önemi yoktu.' (A7- s.119)

'Eski Doğu masallarında aksakallı bir ermiş, rüyasına girdiğı er kişiye bir kız tasviri gösterir, içine sevda ateşini düşen âşık da ömrü boyunca onu arayıp durur ya...' (A7- s.132)

A8- Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu Kitabı İncelemesi

'Titrek el yazısına bakılırsa bir kadın tarafından yazılmıştı ve mektuptan çok bir deneme taslağın andırıyordu.' (A8- s.12)

'Adam sarhoşun tekiydi, karısını sık sık döverdi. Çoğu gece kavgalarıyla, fırlatılan iskemlelerin ve kırılan tabakların gürültüsüyle uyanırdık. Kadın bir gün üstü başını kan içinde ve saçları darmadağın vaziyette merdivenlere doğru koşmuştu.' (A8- s.15)

'Onun sevgisi umutsuzdur. O hırslı ve sürekli beklenti içinde olan yetişkin bir kadın gibi değildir. Coşkulu da olsa sevgisini saklamasını, sadık olmasını, söz dinlemesini ve boyun eğmesini bilir.' (A8- s.21)

'Ben şimdi kendini sana vermek, sana armağan etmek isteyen genç bir kadınum.' (A8- s.31)

A10- Kördüğüm Kitabı İncelemesi

'Zaten polise her şeyi anlatamadım... Bir yabancıya, bir erkeğe hem de, her şey söylenmez ki...' (A10- s.22)

'Üvey babam ortaokuldan sonra okula gitmemi istemedi. Eve hapsetti beni resmen, başımı örtmeden sokağa bırakmadı. Annem bana idare et diye yalvardı, yakardı. Gittik çarşıdan kendimize yerleri süpüren mantolar aldık, sokağa çıkarken başımızı örttük.' (A10- s.23)

'Dayım demişti ki, o birkaç karı boşanmış zaten, çocuk doğuramıyorlar diye, kusurun kendinde olduğuna aklı yatınca, bari hazır evlada konayım demiş olamaz mı? Abim de demişti ki, dinimizde dul almanın sevabı varmış da, ondandır.' (A10- s.23)

'Acaba ona eziyet eden, ayrılmaya kalktığı takdirde onu ölümle tehdit eden bir kocası vardı da, ondan mı saklanıyordu?' (A10- s.35)

'Gecenin çok geç bir saatinde sokaktaymışım...

Evet yalnızmışım... Kazaya şahit olanların ifadesi öyle.

Ne yapıyordun o saatte sokakta kız başına?' (A10- s.56)

'Bunun dışında, iyi haber şu ki sağlıklı bir genç kadınmışım... kız değilmişim yani, kafama kaktılar kibarca...' (A10- s.64)

'Gülen gözleri ilk defa, kocasına bebeğin erkek olacağını söylediğinde, onun yüzünde beliren memnuniyet ifadesini tarif ederken bulutlandı...' (A10- s.222)

'Tarık'ın beni taciz ettiğini şikâyet edersem, polis beni koruyacağını biliyordum. Oysa kendi ülkemde bir kadın olarak, bir karakolda saygı görebilmek, bir erkeğe karşı haklı bulunmak giderek imkânsızlaşıyordu. Bir gün yolum karakola düşecek olursa, trafikte bir erkek sürücüsüyle dalaşsam faraza, sırf kadın olduğum için tartaklanmayacağımın garantisi yoktu!' (A10- s.266)

A11- Genç Werther'in Acıları Kitabı İncelemesi

'Kızlar kentten buraya gelip su taşıyorlar, bir zamanlar kral kızlarının bile yaptığı en masum ve gerekli işmiş bu. Orada otururken ataerkil dünya canlı bir biçimde etrafımı sarıyor, çeşmenin ve su kaynağının etrafını saran iyiliksever periler.' (A11- s.6)

'Kadının fiziksel görünümünden, gençlik ateşinden yoksun olsa da şiddetli bir arzuyla kendisini çeken ve bağlayan bedeninden bahsederken ne kadar sevimli olduğunu ancak ruhumun derinliklerinde hissedebiliyorum.' (A11- s.15)

'Lotte'nin üzerinde hak iddia edemeyeceğimi biliyordum; etmedim de- yani bu kadar güzel bir şey karşısında ümide kapılmamak ne kadar mümkün olabilirse- Ve şimdi şımarık çocuk, diğeri gerçekten gelip kızı elinden aldığı için şaşkın durumda.' (A11- s.40)

'Lotte'yi de kendisine emanet ettiğini, ölümünden sonra da Lotte'nin tamamıyla farklı biri haline geldiğini, ev idaresinin sorumluluğu ve ciddiyetiyle gerçek bir anne olduğunu, zamanının bir anını bile sevgi sunmadan, çalışmadan geçirmediğini, bunlara rağmen neşesinden ve coşkusundan hiçbir şey kaybetmediğini anlattı.' (A11- s.42)

A12- Beni İçinden Sev Kitabı İncelemesi

'Kız çocukları narindir, sen de öylesin tabi ki ama onlara daha başka. Bak sen sünnet de oldun, artık koca adamsın. Ağabeylik yapacaksın. Kardeşini koruyacaksın. Beni anladığımı biliyorum. O sana göre daha hassas, daha kırılğan Senin kadar cesur olmayabilir.' (A12- s.25)

'- Baban sana koskoca fabrika bırakacak da sen istemeyeceksin. Sen istemezsen Efe geçer bütün işlerin başına.

-Sen orasına karışma Füsün.

-Ne demek karışma?

-Öyle işte. Bu konuyu seninle tartışacak değilim. İşler konusunda tüm kararları ben veririm.' (A12- s.48)

'Füsün'la evlenebilmek için annemi çocuklarına zarar vermekle tehdit ederek onu sıcağı yuvasından ve evlatlarından mahrum eden babamın içimde açtığı yaraları onarmam mümkün değil. Tertiplenen sahte cenaze töreninde döktüğü gözyaşları bile yalanmış meğer. Oysa benim ve kardeşimin çektiği acıları fazlasıyla sahiciydi. Çocuklarını öldürürüm! Diyerek annemi

bunca zaman uzak tutmuştu bizden. Zavallı anneciğim, boynunu büküp hiç karşı koymadan imzalamış boşanma belgelerini... (A12- s.214)

A13- Başbozuk Sevdalar Kitabı İncelemesi

'Şöyle bir felsefem var benim: Tapusu bende olan eve, ara sıra birileri uğrasa ne yazar? Nasıl olsa Neco'nun da nikâhı bende, öyle değil mi? Yani sen nikâhının altında diye, adamın her yaptığını hoş görüp sineye çekebileceğini mi söylüyorsun? O kadar da değil! Ama bakma sen onun bu havai duruşuna. İstanbul'da daha derli toplu bir adam oluyor, buraya gelince şımarıyor. Hoş görüp geçiştiriyorum.' (A13- s.34)

'Tatil köyünde yapacağımız staj konusu gündeme geldiğinde şiddetle karşı çıkmıştı Hakan. Nasıl olurdu da Eda ve ben kız başımıza böyle bir yere gidip de farklı dilden, dinden, ırktan – daha önemlisi farklı cinsiyetten!- insanlarla beraber tatil yapardık?' (A13- s.54)

'Şiir'i kocaya vermek bana düşmez ki! Yanlış adrestesin oğlum, anası babası dururken...' (A13- s.117)

'Biliyorum, çok zor bir karar. Ama yapmak zorundasın. Yalnız kendin için değil, bebeğin içinde. Aksi halde canını acıtacaklar onun. Sen ne kadar özveri gösterirsen göster, suçlu konumunda olacaksın onun gözünde. Hepsi bir yana Ezel'in gidişiyile ortaya çıkan tablonun ardından, tek başına, babası belli olmayan bir çocuğu nasıl büyütebilirsin? Bu kötülüğü yapamazsın ona! Bebeğime kötülük yapmak ha! Süngüm düşmüştü. Eda'nın çizeceği yolda çaresizce yürümekten başka seçeneğim kalmamıştı maalesef...' (A13- s.165)

'Eğer kabul edersen, ömrümün bundan sonrasını sana köle olarak geçirmeye talibim.' (A13- s.235)

'Erkeklerle güven olmaz kızım! Bırak kocayı, babana bile güvenmeyeceksin bu dünyada.' (A13- s.249)

A14- Uçurtma Avcısı Kitabı İncelemesi

'Hasan da annesini bir haftalıkken kaybetmiş. Çoğu Afgan'ın ölümden de beter dediği bir alinyazısı yüzünden: Kadın, gezgin bir şarkıcı ve dansçı kumpanyasıyla kaçmış. Sanaubar'ın evden kaçmasına aslında kimsenin şaşırmadığını duymuştum. İnsanlar asıl, Kuran'ı ezbere bilen Ali kendisinden on dokuz yaş küçük, çok güzel ama töre nedir bilmeyen, adı kötüye çıkmış Sanaubar'la evlendiği zaman şaşırılmışlar. Sanaubar'ın dedikodulara bakılırsa, pek çok erkeği

günaha soka parlak yeşil gözlerine, cilveli yüzüne karşılık Ali doğumda meydana gelen yüzünün alt kısmındaki kasları etkileyen felç yüzünden asla gülümseyemez, sürekli asık yüzle dolaşırdu. (A14- s.8)

'Kabil'in en saygın, en güzel ve en iffetli kızlardan biri sayılan Sofia Akrami'yle evlenmişti. Üniversitede klasik Farsça dersi veren bu genç kadın, üstelik kraliyet ailesinden geliyordu.' (A14- s.16)

'Bir şairle evlenmek başka şeydi, burnunu şiir kitaplarından kaldırmayan bir oğula sahip olmak başka şey, elbette... Baha'nın hayal ettiği erkek evlat bu değildi. Gerçek erkekler şiir okumazdı; hele şiir yazmak, Tanrı korusun! Gerçek erkek çocukları tıpkı Baha'nın gençken yaptığı gibi, futbol oynardı. Edebiyata düşkünlüğüm Baba için gerçekten sabır isteyen bir durumdu.' (A14- s.21)

'Kendini savunamayan bir çocuk, hiçbir şeyi savunamayan bir erkek olur.' (A14- s.24)

'Hümayun'un iki karısı (sivri yüzlü, elleri siğil kaplı büyük karısıyla, buram buram parfüm kokan, dans ederken gözlerini yuman, genç karısı) ve ikiz kızları aynı arabadaydık.' (A14- s.86)

'İyi olmak ve keşfedilmek için ne kadar beklemen gerekecek, peki? Nasıl geçineceksin? Evlendiğin zaman, hanımına nasıl bakacaksın?' (A14- s.138)

'Etrafta Taheri'nin kızı hakkında bir söylenti dolaşmıyor muydu? Tek bildiğim, bir ara bir erkekle... Bir talihsizlik yaşadığı. Bunu çok ciddi bir sesle söylemişti; sanki kızın göğüs kanseri olduğunu ifşa eder gibi. Düzgün bir kız olduğunu duydum; elişleri yapan, efendi bir kız. Ama o günden sonra kapısını çalan bir kısmet çıkmamış.' (A14- s.145)

'Şunu unutma dedi Baba, parmağını sallayarak. Adam iliklerine kadar bir Peştun. Nang ve namus Peştun erkeğinin şaşmaz ilkeleri özellikle de, söz konusu olan, karısının iffetiye. Ya da kızının' (A14- s.149)

'Ama ben bir erkektim, tehlikeye attığım tek şey, incinen gururum olabilirdi. Yaralar iyileşirdi. Lekelenen adlar, hayır.' (A14- s.151)

'Babalarla oğullar, kadınlar hakkında rahatça konuşurdu. Ama hiçbir Afgan kızı (en azından hiçbir düzgün muhterem Afgan kızı) babasına genç bir adama ilişkin soru soramazdı.' (A14- s.152)

'Oğulları her gece diskolarda, et peşinde. Kız arkadaşlarını gebe bırakır, evlilik dışı çocuk sahibi olurlar ama kimse ağzını açıp bir şey söylemez. Eh, delikanlılar eğleniyor işte! Ben tek bir hata yaparım ve ansızın herkes namus diye cıyaklamaya başlar; ömrümün sonuna kadar da başıma kakar!' (A14- s.182)

'Eve dönerken satın aldığım bir şişe pahalı Merlot'yu açtık general kadınların içki içmesini hoş karşılamıyor. Süreyya da onun yanında içmiyordu.' (A14- s.187)

'Adı, Ferzane can utangaç, son derece saygılı, zarif bir kadındı; konuşurken sesi bir fisiltudan farksızdı, o güzelim kestane rengi gözlerini kaldırıp da yüzüme bakamıyordu.' (A14- s.211)

'Nasrettin Hoca'nın kızıyla ilgili hikâyeyi biliyor musun? Hani bir gün kızı eve gelmiş, kocasının onu dövdüğünden yakınmış? Hoca bunun üzerine kızı bir güzel pataklamış, sonra da evine yollanmış, ama önce sıkı sıkı tembihlemiş: Kocana de ki, Hoca'yla başa çıkamazsın. Kızını her dövüşünde, Hoca da senin karını pataklayacak!' (A14- s.271)

A15- Fatih Harbiye Kitabı İncelemesi

'Siyah saten gömlekli, siyah başörtülü kız. O vakit böyle koşmazdı. Liseden çıkar ve Süleymaniye'nin köşesinde görünürdü. Kolunda çantası, başı önünde eğilmiş, gözlerinde korku ve dudaklarında tebessüm, Şinasi'nin yaklaştığını görünce korkusu giden ve sevinci artan gözleriyle yere bakar, hafifçe kızarırdı.' (A15- s.14)

'Biraz temiz giyindin mi insanın arkasından fena fena bakıyorlar, kim bilir neler söylüyorlar, insan yolda bile rahat yürüyemiyor.' (A15- s.29)

'Tabi dedi, yedi senedir, adeta gece gündüz beraberiz, bizim evin erkeği gibi bir şey.' (A15- s.30)

'Neriman, babasına ahlakında bir değişiklik olduğu zannını vermek için: içimden geldi, bundan sonra seni mutfakta yalnız bırakmayacağım! Dedi.' (A15- s.44)

A16- Dokuzuncu Hariciye Koğuşu Kitabı İncelemesi

'Nüzhet'in doktorla evlenmesi ihtimalini düşündüm. Aklımla bunu tabi buluyordum. Hiçbir zaman benden dört yaş büyük bir kızla evlenmeyi kurmamıştım ve onun günün birinde benden başka biriyle evleneceğini kıskanmadan düşünmüştüm.' (A16- s.26)

'Hayır yenge! Bir genç kızın istediği şeylerin bu, binde biri bile değildir. Devir değişti. Hele Nüzhet sefalet görmüş bir kız değil ki, rahat etmek, iyi giyinmek onun için bir saadet olsun. O zaten rahat. O başka şeyler ister.' (A16- s.68)

A17- Bin Muhteşem Güneş Kitabı İncelemesi

'Celil'in üç karısı, dokuz çocuğu vardı; hepsi de Meryem'e yabancı olan, dokuz meşru çocuk.' (A17- s.6)

'"Bunu öğren, kafana iyice sok, kızım," dedi Nana. "Pusulanın hep kuzeyi gösteren ibresi gibi, bir erkeğin suçlayan parmağı da daima, mutlaka bir kadını gösterir." Her zaman bunu unutma. (A17- s.7)

'Bizim payımıza düşen işte bu, Meryem. Bizim gibi kadınların. Biz katlanırsınız. Tahammül ederiz. Sahip olduğumuz tek şey, bu yeteneğimizdir. Anlıyor musun?' (A17- s.20)

'Arkasından onca atıp tutmasına karşın, Nana, erkeğin yanında sakin, terbiyeli davranırdı. Saçları mutlaka yıkanmış olurdu. Dişlerini fırçalar, onun onuruna en iyi hicabını bağlardı. Celil'in karşısındaki bir iskemlede, elleri kucığında, sessizce otururdu. Erkeğe doğrudan bakmaz, kaba, çirkin sözler sarfetmezdi.' (A17- s.23)

'Ondan yirmi yaş büyük adamlara verilen dokuz yaşında kızlar gördüm, Meryem. Hepimiz gördük. Sen kaçsın şimdi? On beş mi? Eh, bir kız için gayet uygun, ideal evlilik yaşı.' (A17- s.50)

'İnsanların ayakkabı konusundaki batıl inançlarından söz ederdi: yatağa ayakkabıyla girmenin aileye ölüm getireceğine, önce sol teki giyinmeninse bir kavgaya neden olacağına inanlar vardı. Raşit'in kendisi bunların hiçbirine inanmıyordu elbette. Ona göre bu tür boş inançlar, daha çok kadınlara özgü meşguliyetlerdi.' (A17- s.67)

'Erkek çocuk daha iyidir, Meryem can, onlar soyun devamıdır.' (A17- s.70)

'Hadi canım oğlan evlenir gider. Kızlar her zaman kalır, yaşlandığında sana bakar.' (A17- s.71)

'Müşterilerim var Meryem, karılarını da dükkâna getiren, erkek müşteriler. Örtünmeyen, benimle doğrudan konuşan, hiç çekinmeden gözümün içine bakan kadınlar bunlar. Makyaj yapıyor, dizleri görünen etekler giyiyorlar. Bazen ayaklarını kaldırıp ölçü almam için bana

uzatıyorlar, kocaları da öylece seyrediyor. Buna izin veriyorlar. Bir yabancı'nın kadınlarının çıplak ayağına dokunmasına aldırıyorlar! Kendilerini modern erkek, entelektüel sayıyorlar; aldıkları eğitimin yüzünden herhalde.' (A17- s.73)

'Geldiğim yerde, bir kadının yüzü sadece kocasını ilgilendirir. Bunu daima hatırlamanı istiyorum. Anlıyor musun?' (A17- s.74)

'Eve bayram ziyaretlerine gelenler oldu. Hepsi de erkekti; Raşit'in arkadaşları. Kapı vurulunca, Meryem yukarıya, odasına çıkma vaktinin geldiğini anlıyor, kapısını kapatıyordu. Erkekler aşağıda Raşit'le çay, sigara içer, sohbet ederken, o odasında bekliyordu. Raşit son konuk da gidinceye kadar aşağıya inmemesini tembihlemişti. Meryem'in itirazı yoktu. İşin doğrusu, gururu okşanmıştı. Aralarındaki bağ, Raşit için kutsaldı demek. Kızın onuru, namusu korunmaya değer bir şeydi. Bu himayeci tavır Meryem'in kendisini değerli hissetmesini sağlıyordu. Değerli ve önemli' (A17- s.85)

'Hiç makyaj yapmaz, mücevher takmazdı. Örtünmez, kız öğrencilerin kapanmasını da yasaklardı. Kadınlarla erkeklerin her bakımdan eşit olduğunu, erkekler örtünmediğine göre, kadınların da örtünmesine gerek olmadığını söylerdi.' (A17- s.115)

'Daha çok küçüksün biliyorum, ama bunu şimdiden anlamam ve iyice öğrenmeni istiyorum. Evlilik bekleyebilir, eğitim beklemez. Sen çok, çok zeki bir kızsın. Gerçekten öylesin. İstediklerin her şey olabilirsin. Leyla seni tanıyorum. Ayrıca, bu savaş bittikten sonra Afganistan'ın erkekler kadar, belki daha çok, sizlere gereksineceğini biliyorum. Çünkü bir toplumun, kadınları eğitimsiz olduğu sürece başarıya ulaşma şansı yoktur.' (A17- s.118)

'Kadınların sokakta çok ender görüldüğü, o da ancak burkayla ve erkek eşliğinde çıkabildiği yöreleri. Kadim aşiret yasalarına göre yaşayan erkekler, komünistlere ve onların kadın özgürlüğünden yana olan, kızların zorla evlendirilmesini yasaklayan, evlenme yaşını on altıya çıkaran uygulamalarına karşı ayaklanmıştı. Bu erkekler, kızlarının evden ayrılıp okula gideceğini, erkeklerle yan yana çalışacağını hükümet tarafından söylenmesini hatta dayatılmasını, yüzlerce yıllık geleneklerine bir hakaret sayıyor, demişti.' (A17- s.139)

'O bir delikanlı, biliyorsun, dolayısıyla itibarını düşünmek zorunda değil. Ama sen? Bir kızın, özellikle de senin kadar güzel bir kızın şerefi, itibarı çok hassas bir şeydir, Leyla.' (A17-1 s.66)

'O minicik kalbini neden benim gibi yaşlı, çirkin bir koca karıya bağladın ki?' (A17- s.258)

'Kadınların dikkatine;

Evinizden dışarıya çıkmayacaksınız. Kadınların sokaklarda amaçsızca dolaşması, caiz değildir. Dışarıya çıkarsanız, yanınızda mutlaka bir mahrem, erkek akrabanız bulunacak. Sokakta tek başına yakalanan kadın dövülecek ve evine gönderilecektir. Her ne şart altında olursa olsun, asla yüzünüzü göstermeyeceksiniz. Dışardayken, burkayla örtüneceksiniz. Aksi halde, şiddetle kırbaçlanacaksınız. Makyaj malzemeleri yasaktır. Mücevher yasaktır. Çekici, gösterişli giysiler giyinmeyeceksiniz. Sizinle konuşulmadan, konuşmayacaksınız. Erkeklerle göz göze gelmeyeceksiniz. Uluorta gülmeyeceksiniz. Gülenler, kırbaçlanacaktır. Tırnaklarınızı boyamayacaksınız. Boyarsanız bir parmağınız kesilecektir. Kızların okula gitmesi yasaklanmıştır. Bütün kız okulları derhal kapatılacaktır. Kadınların çalışması yasaklanmıştır. Zinadan suçlu bulunursanız, taşlanarak öldürüleceksiniz.’ (A17- s.285)

‘Allah bizi farklı yaratmış; siz kadınlarla biz erkekleri. Beyinlerimiz farklı. Sizler bizim gibi düşünmeyi beceremezsiniz. Bunu batılı doktorlar bilimsel olarak kanıtladı. İşte, tek bir erkeğin tanıklığına karşılık iki kadın tanık istememizin nedeni de bu.’ (A17- s.376)

A18- Cemile Kitabı İncelemesi

‘‘Hangi kızın?’’

‘‘Boşnak kızının...’’

‘‘Cemile’nin mi?’’

‘‘Heye...’’

‘‘Aksi olup da canım. Anayı kızdan ayıran para... Lakin kız bildiğin gibi değil. Kabadayı. Ardında da fırlananlar çok ya, dönüp bakmıyor.’’ (A18- s.8)

‘Torunlarımı alır, köye gelirsiniz. Sadri’nin karısı inekleri sağar, yoğurt çalar, yayıkta ayran döver. Ben de gözümde gözlük, torunlarıma oyuncaklar yaparım. Ama geleceğinizi bir evvelden telgrafla bildirirsiniz, sizi Şarkışla’da trende karşılamaya geliriz. Sadri’nin karısını getirmeyiz ama...’

‘Niye? Benim karının suçu ne?’

Cemile katıla katıla güldü.

Senin karın pis, elleri mayıs kokar da ondan!

Kokar tabii.

Benim karım sizi beğenecek mi bakalım. ' (A18- s.112)

'Cemile'yi bir düşüncedir almıştı. Yapmaya yapardı ama Halime'nin annesini gayet iyi biliyordu. Bir tuzcuda çuval tamir işinde çalışan Zeynep Hanım, kırkında, kalın bacaklı, sürmeli, rastıklı bir kadındı. Ağabeyiyle niçin konuştuğunu, ona niçin yüz verdiğini, maksadının ne olduğunu tahmin etmişti. ' (A18- s.115)

'Sen bir bey çocuğusun, sıradan bir işçi kızıyla evlenmek sana yakışır mı? Senin yoksa bile babanın şerefi var, el âlemin yüzüne nasıl bakarım sonra? Ben böyle bir işe girişmem' (A18- s.102)

'Ne yapayım kardeş, kendimden geçmişim. Madem bir işe karar verdik, insan o kadar içirir mi? Zorladınız da zorladınız. Seni erkek belledik ne bilelim. Erkeğim oğlum, gene de erkeğim ama... Ee?' (A18- s.105)

'Benim oğlum yeter bana. Birlikte çeker gideriz. Kız kısmı değil mi? En iyisinin turnağına köpek sıçsın! Yüreklarine eloğlu girdi mi, bırak. Bir gün bir tekme baba evine... Zarar yok. Ben de bundan sonra dünyada Cemile isimli kızım yok derim biter gider. Oğlum var ya, yeter. Birlikte çift sürer, ekin biçeriz. Kendi ellerimizle çaktığımız iki göz bir huğumuz olur. Gel benim oğlum, benim vefakâr oğlum...' (A18 – s.111)

'Senin büyüklerinde hiç mi düşünce yok? Kız çocuk evde yalnız bırakılır mı?

Büyüklerin seni her zaman böyle yalnız mı bırakırlar?

Hayır, efendim bırakmazlar.

Bırakmazlar da neredeler ya?

Fabrikadalar efendim.

Baban da mı çalışıyor?

Hayır efendim, çalışmıyor. İhtiyar o.

Hiçbir iş yapmaz mı?

Yapmaz efendim.

Tuhaf şey. Sen çalışırsın, baban yer öyle mi?

Ağabeyim de çalışır efendim.

Baban da...

Babam da yemeğimizi pişirir.

Annen yok mu?

Yok efendim. (A18- s.124)

'Kadınlar Cemile'yi göz hapsine alıverdiler. Kız rafa uzanınca, yukarı kalkan eteği altındaki bacaklarına baktılar, biraz ince buldular. Topukları da beğenmediler. Y ayak parmakları? Tertemiz, ama biraz kaba ve büyük ayaklar önlerinden geçip merdivende kayboluncaya kadar baktılar. Merhum yüzbaşının hanımı, "Yüzü fena değil" dedi. Öteki, "Yeterli mi? Yüz güzelliği yeterli mi?" diye sordu. Değil ama... "Gençlik, cahillik işte..." (A18- s.98)

'Bütün gün iş, işten eve dön, evin işine otur... Kimseyle hiçbir alakam yok, konuşmuşluğum yok. Sokakta ağabeyim bile konuşsa terslerim. Ödüm kopar ki birisi görüp babama haber verecek diye... Öyle olduğu halde... Şuna bak! Ya babam duysaydı?' (A18- s.85)

'O kadınlar ki, dalları yerlere degen koyu gölgeli meyve bahçelerinde gülüp türkü söylemek, süslenip salına salına dolaşmaktan başkasına alışmamış, rahatlıktan semirmiş kadınlardı. Fabrikaların pamuk tozu yüklü, kola kokulu, rutubetli havasında hızla kuruyup çirkinleşmeye başladılar. Gün geldi, ellerinde mendil, küt küt öksürerek, iki iyilikten birini dilediler.' (A18- s.89/90)

'Bir türkü murıldanarak çamaşır leğenini ocağın yanına yerleştiren Cemile, küllü su döktü, çamaşırları ısladı, adet bezlerini de leğenin altına saklamadan önce etrafı kolladı, sonra alçak iskemleyi çekip çamaşıra oturdu. Küllü suda sabun gayet iyi köpürüyordu. Kalın kemikli, sağlam bilekli elleri, küçük yaştan beri fabrikada çalışan birçok işçi kızın ki gibi, nasırlıydı, parmakları eğri büğrü, kemikleri çıkık çıkık. Çamaşırları suya basıyor, sabunluyor, çitiliyor, sıkıyor...' (A18- s.75)

'Musa'nın karısı Zahide kısa boylu, eğri bacaklı karnı burnunda bir kadındı. Cemile kendinin bildi bileli bu kadını hep karnı burnunda hatırlar. Kapının eşiğine oturmuş, kocasının gömleğini siyah tireyle dikiyordu. Saçı başı darmadağındı. Açık yakasından görünen memeleri boşalmış ve pörsümüştür.' (A18- s.67)

'Eyice sıkarla ha! Kız kısmının başından yumruğu eksik etmeye gelmez, eyice sıkarla!' (A18- s.47)

'Babasına bin kere söylemişti; alalım şu kızı fabrikadan baba, alalım şu kızı fabrikadan. Onun kazanacağı para yerin dibine geçsin. Başımıza bela olacak. Yok. Olmaz. Benim kızım, şöyle benim kızım böyle. Bu zamanda... Anama bile güvenmem diyor Musa. Doğru. Kız kısmı değil mi? Ne ana tanurlar, ne baba, ne kardeş. Gözlerine birini kestirdiler mi, bir gün yallah...' (A18- s.43)

A19- Eylül Kitabı İncelemesi

'Suad sessiz ve heyecanlı duruyordu. Kocasının bu coşkun zamanlarında o hep sessiz kalır, söylemek istediklerini söylemediğinden, birden taşan arzularıyla boğularak, bütün bağlılığının ateşlerini ancak susmakla bastırarak ezilirdi ve hala böyle yeni bir gelin gibi kızarıp duygularını ne bir sözle, ne bir tavırla göstermediği zamanlar olurdu.' (A19- s.21)

'Beş yıldır kendisini nasıl yücelttiğini, bir erkek olarak ne büyük özverilerle hiç başka kocalara benzemeyerek nasıl yalnızca kendini sevdiğini, bütün davranışlarına, bütün tavırlarına kendisi için nasıl bir sevecenlik, nasıl bir yumuşaklık vererek yaşadığını pek güzel fark ediyordu.' (A19- s.21)

'Bak' dedi. 'Bak Suad, elli lira insanı nelerden mahrum ediyor? Sonra biz de adamız değiliz mi, zevcesini mesud etmek için elli lira bulamayan erkek...' (A19- s.22)

'Sen erkek değil misin? Bir karını besleyemiyor musun?' (A19- s.35)

'Ahlakça, ağırbaşlılıkça, yumuşak huylulukça ve nezaketçe bu üstünlük Suad'a öyle bir hal veriyordu ki güzelliği bundan zenginleşiyordu. Kocasına olan bağlılığı, sakin, daima gülümser, daima alçakgönüllü halleri bir yükseliş sebebi oluyor, onu yüceltiyordu.' (A19- s.38)

'Ve zevce, zevcine itaate daima mecburdur!' (Kadın kocasının sözünü her zaman dinlemek zorundadır.) (A19- s.44)

'Bilakis zavallı erkekler, Suad Hanım, bir kadının ne olduğunu anlayanlar için asıl zavallı olan erkeklerdir. Kadın olmayınca, bir erkek hayatının ne akim, ne yağmursuz, tesellisiz bir siyah çöl olduğunu bilseniz... Bunu birçok erkekler de bilir de, sonra unuturlar... Bir kadının, bir erkek hayatına sade bir mevcudiyetle nasıl şiiir ve taravet verdiğini, ruhu bertaraf etsek bile yalnız vücut için de nasıl büyük bir haimi olduğunu bilseniz...' (A19- s.74)

'Hep tanıdığı kadınları düşündükçe ya sefilliğin yönlendirdiği, namusları bahasına servet ve gösteriş içindeki kızları ya da salon hayatının çeşitli nedenlerle solmuş evli kadınları görüyordu.' (A19- s.103)

'Erkek kalbinin, kadınların kalbinden (daha) çok isteklerle dolu olması bir haksızlık değil mi idi?' (A19- s.111)

'Suad gibi yüce kadınlardan yürekten af diliyordu, Suad'ın saflık ve sessizlikle dolu bakışı onu ağlatacak kadar etkiliyordu. Bütün yüzünde, dudaklarında, alnında öyle bir namus halesi görüyordu ki...' (A19- s.124)

'Ve bunun bir kadın için nasıl bir güzellik olduğunu, uysallığı ve sabrı, sevecenliği, sessizliği ve tebessümü ile bir kadının nasıl hep tapınılmaya layık olacağını açıkladı.' (A19- s.127)

'Ama kadınlara ihanet için sebep sormak kadar budalalık olur mu? Bu onlar için bir gereksinme, aldatmak, ihanet etmek, doğal bir yaşamsal görev gibi değil midir?' (A19- s.131)

'Birçok zaman kendisi için kadın kelimesi yalnızca saçma, hain, kuş beyinli anlamlarına gelmişti ve şimdi tekrar kadın sözcüğünü o anlamda kullanınca, bunu o kadar zaman namusuna hayran olduğu Suad'a uygulamak ona acı, pek acı geldi.' (A19- s.132)

'Kendisi Suad'ın hayatında hiçbir şey, bir eğlence iken, Süreyya... ama Süreyya onun sahibi, emredeni, kocası idi; onların hayatları birbirinin idi; o onu el değmemiş ve masum almış, yıllarca onunla yaşamıştı.' (A19- s.229)

'Hayatının bu adama bağlı olduğunu, onun canı istediği vakit istediği şeyi yapmazsa buraya gelişi gibi zorla yapacağını düşünerek, perişan ve bezgin, ölmek isteyerek yürüyordu.' (A19- s.293)

A20- 1984 Kitabı İncelemesi

'Winston hemen hiçbir kadından, özellikle de genç ve güzel kadınlardan hoşlanmazdı. Parti'nin en koyu yandaşları, sloganları körü körüne ezberleyenler, gönüllü ispiyoncular, bağnaz olmayanları ele verenler hep kadınlardı, özellikle de genç kadınlar.' (A20- s.34)

'Çılgınca, müthiş sanrılar düştü aklına. Kızı lastik copla döve döve öldürüyordu. Çırlıçıplak soyduktan sonra bir kazığa bağlıyor, Aziz Sebastian'a yaptıkları gibi oklarla delik deşik ediyordu. Ondan nefret ediyordu, çünkü cinsiyetsizdi, çünkü onunla sevişmek istemesine

karşın bunu hiçbir zaman yapamayacağını biliyordu, çünkü sarıl bana diyen o güzelim, yumuşacık beline iffetin saldırgan simgesi o iğrenç kızıl kuşağı dolamıştı.’ (A20- s.39)

‘Fahişelerle birlikte olmak hiç kuşkusuz yasaktı, ama ara sıra çiğnemeyi göze alabileceğiniz kurallardandı bu. Tehlikeli olmasına tehlikeliydi, ama işin ucunda ölüm yoktu. Bir fahişeyle yakalanmak, daha önce işlenmiş bir suçunuz yoksa size zorunlu çalışma kampında topu topu beş yıla patlayabilirdi. Kolayca göze alınabilecek bir suçtu bu, yeter ki suçüstü yakalanmayın. Yoksul mahalleler kendilerini satmaya hazır kadınlardan geçilmiyordu. Bazılarını, protelere yasak olan bir şişe cine satın almak mümkündü. Parti, tümüyle bastırılması olanaksız içgüdülerin giderilmesi için, fahişeliği el altından özendiriyordu bile. Fuhuş gizlice ve zevk almadan yapıldığı, yalnızca aşağı ve horlanan sınıftan kadınları kapsadığı sürece o kadar önemli değildi.’ (A20- s.90)

‘Parti’nin amacı, yalnızca, erkeklerle kadınlar arasında sonradan denetleyemeyeceği bağılıkların oluşmasını önlemek değildi. Parti’nin açıklamadığı gerçek amacı, cinsel ilişkiden zevk almayı tümenden yok etmektir. Evlilikte olsun, evlilik dışı olsun, düşman görülen, aşktan çok erotizmdi. Parti üyeleri arasındaki tüm evliliklerin, bu iş için atanmış bir kurul tarafından onaylanması gerekiyor ve hiçbir zaman açıkça dile getirilmese de, birbirlerini fiziksel olarak çekici buldukları izlenimi uyandıran çiftlerin evlenmesine asla izin verilmiyordu.’ (A20- s.90)

‘Karanlık eşiklerin ardı önü, sokağın iki yanındaki dar aralıklar mahşer gibiydi: serilip serpilmiş, sürüp sürüştürmüş kızlar, onların peşinden ayrılmayan delikanlılar, kızların on yıl sonra neye benzeyeceklerinin kanıtı, göbek salmış, paytak kadınlar...’ (A20- s.108)

‘Winston, kadının geçmişini çamaşır yıkayarak mı sağladığını, yoksa sürüyle torunun kölesi mi olduğunu merak etti. Winston, kendini kaptırmış çalışmakta olan kadının çamaşır ipine uzanan kalın kollarına güçlü, kısraksı kalçalarına bakarken, ilk kez kadının güzel olduğunu fark etti. Çocuk doğurmaktan göbek bağlayıp top gibi olmuş, çalışmaktan yıprana yıprana içi geçmiş şalgama dönmüş elli yaşlarındaki bir kadının bedeninin güzel olabileceğini daha önce hiç aklına gelmemişti.’ (A20- s.251)

‘Kısa bir süre, belki bir yıl çiçeğe durup yabancı güzelliğinin sefasını sürmüş, sonra birden, döllemiş bir meyve gibi etlenip semizlenmiş, sertleşip kızarmıştı; kim bilir, belki otuz yıldan fazla bir zamandır hayatı önce çocukları, ardından torunları için çamaşır yıkamakla, yerleri fırçalamakla, giysileri yamamakla, yemek pişirmekle, ortalığı temizlemekle, eşyaları cilalayıp parlatmakla, söküklere dikmekle geçiyordu.’ (A20- s.252)

A22- Sımyacı Kitabı İncelemesi

'Ama patlamış mısır satıcıları, çobanlardan daha önemlidir. Patlamış mısır satıcıları, çobanlardan daha önemlidir. Patlamış mısır satıcılarının başlarını sokacakları bir çatı vardır, oysa çobanlar yıldız palasta uyurlar. İnsanlar kızlarını çobanlardan çok patlamış mısır satıcılarıyla evlendirmek isterler.' (A22- s.40)

'Çünkü çöl, erkekleri bazen çıldırtan kaprisli kadına benzer.' (A22- s.92)

'Kadın böyle birini hiç duymadığını söyledi ve hemen uzaklaştı. Bununla birlikte, siyah giysiler giymiş kadınlarla konuşmaya kalkışmaması konusunda da uyardı delikanlıyı, çünkü evli kadınlardı bunlar. Geleneğe saygı göstermek zorunluydu.' (A22- s.114)

'Gidenlerin kimileri geri dönüyor. O zaman öteki kadınlar mutlu oluyor, çünkü kendi bekledikleri erkekler de günün birinde geri dönebilir. Eskiden bu kadınlara bakar ve onların mutluluklarını kıskanırdım. Şimdi benimde bekleyecek bir erkeğim olacak.' (A22- s.121)

'Fatıma bir çöl kızıdır. Erkeklerin geri dönmek üzere gitmek zorunda olduklarını bilir. O çoktan buldu hazinesini; seni buldu. Şimdi senin de kendi aradığın şeyi bulmanı bekliyor.' (A22- s.141)

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler
Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Başkanlığı

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU KARARI

Toplantı Sayısı : 52	Toplantı Tarihi: ...../04/2019
Karar Sayısı : 2019/8	

Üniversitemiz Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dr. Öğretim Üyesi S. Barbaros YALÇIN'ın yüksek lisans öğrencisi Mine Begümhan ALABAY'ın "Günümüzde Ergenlik Dönemi Gençlerin Tercih Ettiği Kitaplardaki Toplumsal Cinsiyet Rollerinin İncelenmesi" başlıklı yüksek lisansı ile ilgili 03/04/2019 tarihli dilekçesi ve ekleri görüşüldü. Başvuru dosyası ve ilgili belgeler araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, araştırmanın gerçekleştirilmesinde etik sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Zekeriya MIZIRAK

Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanı

ÖZGEÇMİŞ**KİŞİSEL BİLGİLER**

Adı Soyadı: Mine Begümhan ALABAY

Uyruğu: T.C.

Doğum Yeri ve Tarihi: Kırıkkale – 31.07.1994

Telefon: 05416679859

E-mail: minebegumhanalabay@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Adı, İl	Tarih
Lise	Süleyman Demirel Anadolu Lisesi/Kırıkkale	2012
Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi/Konya	2016
Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi/Konya	2019

İŞ DENEYİMİ

Yıl	Kurum	Görev
2016-2019	TED Konya Koleji	Psikolojik Danışman

YABANCI DİLLER

İngilizce